

pala

No 3 - Madanap^{pala}vinodanighantu
(or, A Book of Synonyms of Medical Terms
for the Delectation of Madanap^{pala} who was
a petty prince in the Province of Delhi
about 1375 A.D.)

Attributed to Madanapala, raja of
Kastha, near Delhi

Substance - Country-made paper,
yellow on one side and white on the
other. [not always]

No. of leaves — 67 and an index
of 11 pages.
all white. ^{blowers}

Lines — 11 12 in a page.

No. of chapters — 13.

Character — Devanagari of the 19th
Century.

not dated

23.VI.19

MADANAPĀLA.

99. Sanskrit MS. in Devanāgarī characters, on
country-made paper: undated but written
in the 19th cent.: $10\frac{1}{4} \times 5\frac{1}{2}$ in., 67+6
leaves.

Madanapālavinodanighaṇṭu, a vocabulary
of materia medica composed in 1375 A. D.
Attributed to Madanapāla, rajah of Kastha,
near Delhi.

मदनविनोदनिघंटस्य सूचीपत्रं

द्रव्यनामगुणाः	पत्र पृष्ठपंक्ति	द्रव्यनामगुणाः	पत्र पृष्ठपंक्ति
हरीतकीनामगुणाः	१ १ ९	काञ्चोलीक्षीरकाकोली-४	१ ९
आमलकीनाम-	२ १ ४	मेघमहामेघनाम	४ १ ११
वहेरानामगुणाः	२ १ ६	जीवकऋषभकनाम-	४ २ २
त्रिफलालक्षणा	२ १ ८	जीवतीनाम-	४ २ ६
भूम्यामलानाम-	२ १ ९	जेठीमधुनाम-	४ २ ८
पानीआवलानाम-	२ १ ११	माषपर्णीसिद्धपर्णी-	४ २ ९
अरुमनामगुणाः	२ २ १	जीवनीयगुणाः	५ १ १
गुरुचिनामगुणाः	२ २ ३	लालसपेदरेडीनाम	५ १ ३
वेलनामगुणाः	२ २ ७	वैदालकूलवैदाल-	५ १ ६
अरणीनामगुणाः	२ २ ११	यवासधमासनाम-	५ १ ९
पाटलानामगुणाः	३ १ १	गोरावमुंटीनाम-	५ १ ११
कुंभेरिनामगुणाः	३ १ ४	बडीमुंटीनाम-	५ २ २
अरलनामगुणाः	३ १ ६	चिचिरीनाम-	५ २ ४
महत्यंचमूलनाम-	३ १ ८	लालचिचिरीनाम-	५ २ ६
गोखरुनामगुणाः	३ १ १०	कवीलानाम-	५ २ ७
शालपर्णीनामगुणाः	३ २ १	हंतीनाम-	५ २ ९
एष्टिपर्णीनाम-	३ २ ३	जमालगोयानाम-	६ १ १
भटकटैआनाम-	३ २ ४	सेतनिसोतनाम-	६ १ २
छोटीभटकटैआनाम-	३ २ ६	कालानिसोतनाम-	६ १ ३
सेतभटकटैआनाम-	३ २ ७	इराहणिनाम-	६ १ ५
लघुपंचमूलनाम-	३ २ १०	अमिलतासनाम-	६ १ ९
दशमूलनाम-	३ २ ११	कालादाननाम-	६ २ ३
अष्टवर्गलक्षणा	४ १ १	कुटकीनाम-	६ २ ५
अधिविनाम-	४ १ ६	अंकोलनाम-	६ २ ८

मदनविनोदनिधंठस्यसूचीपत्रमिदम्

द्रव्यनामगुणाः	पत्र ४४ पंक्ति	द्रव्यनामगुणाः	पत्र ४४ पंक्ति
मेहनामगुणाः	६ २ १०	पित्तरिणीनामगुणाः	२ १ ७
निवनामगुणाः	७ १ २	ककहीचोः	२ १ २
वकाइनिनामगुणाः	७ १ ५	गंगोटीनामगुणाः	२ १ २
चिरायनामगुणाः	७ १ ६	तेजवलनामगुणाः	२ १ १
कुडनामगुणाः	७ १ २	मालकाग्निनामगुः	२ २ २
श्त्रजवनामगुणाः	७ २ १	देवदाहनामगुणाः	२ २ ५
मयनपरनामगुः	७ २ ४	सरल ना. चीटनामगुः	२ २ ७
कंकुषनामगुणाः	७ २ ६	पुष्करमूलनामगुणाः	२ २ २
चोक्रनामगुः	७ २ ७	कुडनामगुणाः	२ २ १
सातलासेहमेदनामगुः	७ २ १०	ककराष्ट्रंगीनामगुः	१० १ २
सिहोरनामगुणाः	८ १ १	गंधेलनामगुः	१० १ ४
कचनारनामगुः	८ १ ३	कायफलनामगुः	१० १ ६
सभालनामगुणाः	८ १ ६	भारंगीनामगुणाः	१० १ ८
मेषशृंगीनामगुः	८ १ २	पाषाणभेदनामगुः	१० १ १०
गदहपुलीनामगुः	८ २ २	नागरमोथानामगुः	१० २ १
लालदेगेहपुलीनामगुः	८ २ ३	धवनामगुणाः	१० २ ४
रासननामगुणाः	८ २ ५	माईनामगुः	१० २ ५
अश्वगंधनामगुः	८ २ ७	विहारीकंदनामगुः	१० २ ७
गंधप्रसारिणीनामगुणाः	८ २ ८	वारहीकंदपृथ्वीकंदना०	१० २ १०
सनावरिनामगुः	८ २ ११	पाठीनामगुणाः	११ १ १
महासनावरिनामगुः	८ २ १२	सर्वनामांतरमहोरफली	११ १ ३
खिरेदीनामगुणाः	८ २ ५	मज्जीठनामगुणाः	११ १ ६
सहदेयीनामगुणाः	८ २ ६	हलहीनामगुणाः	११ १ १०

मदनविनोदनिघंटुसूचीपत्रम्

द्रव्यनामगुणाः	पत्र पृष्ठ पंक्ति	द्रव्यनामगुणाः	पत्र पृष्ठ पंक्ति
राहुरदीनामगुणाः	११ २ १	मछेखीनामगु.	१४ १ ५
जुवुहनामगुणाः	११ २ २	जलपिप्पलीनामगु.	१४ १ ६
पमारलो. चकचड	११ २ ४	गोभीनामगु.	१४ १ ७
बकुचीनामगुणाः	११ २ ६	नागदमनामगु.	१४ १ ८
भगरानामगुणाः	११ २ ८	गुंजादयनामगु.	१४ १ १०
पितपापरानामगु.	११ २ ११	बरबोलानामगु.	१४ २ १
शलाघुष्पीलो. भुभुली	११ १ २	बंदालनामगु.	१४ २ २
त्रायमारानामगु.	१२ १ ३	पिडारुनामगु.	१४ २ ४
जालिनीलो. कटुतराई	१२ १ ५	दिकनीनामगु.	१४ २ ५
अतीसनामगुणाः	१२ १ ७	रोही ड. अफोय	१४ २ ६
कोआरीनामगु.	१२ १ ८	मोचरसनामगु.	१४ २ ७
काकजंबानामगु.	१२ १ ११	वोवई ड. समरीनामगु.	१४ २ ८
लोधपठानीलोध	१२ २ २	कटसरैआनामगु.	१४ २ १०
विंधारानामगु.	१२ २ ५	स्वतकोइलनामगु.	१५ १ १
बंदालनामगु.	१२ २ ७	तालमरगाना	१५ १ ४
बहुफलीनामगु.	१२ २ १०	कपासना.	१५ १ ५
आकासववरीना.	१३ १ १	आरामसीतलाना.	१५ १ ७
नाकेलीनामगु.	१३ १ २	कुकरोधानामगु.	१५ १ ८
वटपत्रीनामगु.	१३ १ ३	पथरसगानामगु.	१५ १ ८
लजारुनामगु.	१३ १ ५	जलामोयानामगुणाः	१५ १ १०
मुशलीनामगु.	१३ १ ६	शरपुंखानामगु.	१५ १ ११
केवाहनामगु.	१३ १ ८	मयरशिखानामगु.	१५ २ १
पुत्रजीवानामगु.	१३ १ ९	लक्ष्मणानामगु.	१५ २ ३
वाभखेखसाना.	१३ १ ११	मांसरोहिणीनामगु.	१५ २ ४
अपराजितानामगु.	१३ २ २	हडसंकल ड. हरजोर	१५ २ ५
दुधीरगानामगु.	१३ २ ४	आक ड. मंदरनामगु.	१५ २ ६
आकाहुलीनामगु.	१३ २ ६	कनरल द्यनामगु.	१५ २ ८
भेलानामगु.	१३ २ ७	धत्तुरनामगु.	१५ २ १०
चिरोपीनामगु.	१३ २ १०	करिहारीनामगु.	१६ १ १
गुमानामगु.	१३ २ ११	कुमारी ड. धिउकुआरि.	१६ १ ४
ब्रह्मदंरीनामगु.	१४ १ १	भोंगनामगु.	१६ १ ५

मदनविनोदमिश्रितसुखीपत्रमिदम्

द्रव्यनामगुणाः	२१ १ ४	द्रव्यनामगुणाः	२३ १ ४
कंकोलायनामगुणाः	२१ १ ४	गोरोचनामगुः	२३ १ ४
छोटीरलायनीनामगुः	२१ १ ६	नरवदयनामगुः	२३ १ ७
बड़ीरलायनीनामगुः	२१ १ ७	पतंगदुःवकमः	२३ १ ८
हालचीनीनामगुः	२१ १ ८	लारवनामगुः	२३ १ १०
पत्रजनामगुः	२१ १ १०	पापरीदुःचपा	२३ १ १२
नागकेसरनामगुः	२१ २ १	पप्रिनीदुःकूर्द	२३ २ ३
त्रिजातचातुर्जातनाः	२१ २ २	पप्रचारिणीनामगुः	२३ २ ४
तालीसपत्रनाः	२१ २ ३	स्वितकमलनामगुः	२३ २ ६
चीटनामगुणाः	२१ २ ४	रक्तकमलनामगुः	२३ २ ६
श्रीवाल्मनामगुः	२१ २ ६	नीलकमलनामगुः	२३ २ ८
नेत्रवालानामगुः	२१ २ ७	कमलनामगुः	२३ २ १५
जटमासीनामगुः	२१ २ ८	कल्लारनामगुः	२३ २ १०
उशीरनामगुणाः	२१ २ १०	कमलकेसरनामगुः	२३ २ ११
रेणुका नामगुः	२२ १ १	कमलगटानामगुः	२४ १ १
प्रियंगुदुःफूलफिरंग	२२ १ २	कमलनालनामगुः	२४ १ ३
परिपेलवानामगुः	२२ १ ४	चमेलीपीतचमेली	२४ १ ५
छुरीलानामगुः	२२ १ ५	मल्लीदुःवनचमेली	२४ १ ६
लामञ्जकदुःकार्द	२२ १ ६	जहीपीतजहीनामगुः	२४ १ ७
कुंदुरुनामगुः	२२ १ ७	सेवतीगुलावनामगुः	२४ १ ८
गुगुलनामगुः	२२ १ ८	केतकीसवर्गकेतकी	२४ १ ११
हालनामगुः	२२ २ २	नेवासीसहस्रतनाः	२४ २ २
यतोरनामगुः	२२ २ ४	माधुरीनामगुः	२४ २ ४
मुरादुःकषरकचरी	२२ २ ६	चंपानामगुणाः	२४ २ ५
कचरनामगुः	२२ २ ७	पुंनागनामगुः	२४ २ ६
मातृकचरनामगुः	२२ २ ८	मौलसरीनामगुः	२४ २ ७
स्युक्तादुःफानरीसराते	२२ २ १०	वगुहलनामगुः	२४ २ ८
गठिवननामगुः	२२ २ ११	सचकुंद कुंद	२४ २ १०
नालीनामगुणाः	२३ १ १	चोलनामगुः	२४ २ ११
पद्माघनामगुः	२३ १ २	तिलकनामगुणाः	२४ १ १
स्वतपुंडरीकनामगुः	२३ १ ३	गणिया रनामगुणाः	२४ १ २
तगरनामगुः	२३ १ ४	उपरिआनामगुः	२४ १ ३

महानविनोदनिघण्टुसुचीप्रतिमिदम्

इव्यनामगुणाः	१५४ १ ७	इव्यनामगुणाः	१५४ १ ७
विहीभागनामगु.	१५४ १ ७	होवेनामगु.	१५४ १ ७
दूर्वानामगु.	१५४ १ ८	वायुविडंगनामगु.	१५४ २ १
गाडरदूर्वानामगु.	१५४ १ ८	धनिआनामगु.	१५४ २ १
काशनामगु.	१५४ १ ११	हिगुपत्रीनामगुणाः	१५४ १ २
गमनामगु.	१५४ २ १	हीडनामगुणाः	१५४ १ ४
नरकटनामगु.	१५४ २ २	वंशलोचननामगु.	१५४ १ ७
मुंजनामगु.	१५४ २ ३	सेधवनामगु.	१५४ १ ८
वींलनामगु.	१५४ २ ४	सोचरनामगु.	१५४ १ १०
खुरासानीजवाइनि	१५४ २ ६	विहनामगु.	१५४ १ ११
खलनामगु.	१५४ २ १०	समुद्रलोचननामगु.	१५४ २ १२
अफीमनामगु.	१५४ २ ८	डोमानेलोचननामगु.	१५४ २ ३
द्विलहटानामगु.	१५४ २ ९	सामरिनामगु.	१५४ २ ४
सोठिनामगु.	१५४ १ २	खारीनामगु.	१५४ २ ४
आदीना.	१५४ १ ४	कचलोचननामगु.	१५४ २ ६
मरिचिनामगु.	१५४ १ ६	यवाखारसजीरुखार.	१५४ २ ७
पीपीनामगु.	१५४ १ ८	सोहागानामगु.	१५४ २ १०
अधणाचतुहषणा	१५४ १ ११	चूनानामगु.	१५४ २ १०
पिषटमूलनामगु.	१५४ २ २	सर्वक्षारनामगु.	१५४ २ ११
चक्रनामगु.	१५४ २ ४	कपूरनामगु.	१५४ २ १ ६
गजपीपरिनामगु.	१५४ २ ४	कस्तूरीनामगु.	१५४ २ १ ८
चित्रकनामगु.	१५४ २ १०	रिलावकस्तूरीनामगु.	१५४ २ १०
पंचकोलनामगु.	१५४ २ १०	स्वितचंदननामगु.	१५४ २ ११
सौफचरीसौफनामगु.	१५४ २ १०	रक्तचंदननामगु.	१५४ २ २ २
सोबानामगु.	१५४ १ २	पीतचंदननामगु.	१५४ २ ४
मेशीनामगुणाः	१५४ १ ३	कल्लागुहनामगु.	१५४ २ ४
अजमोषनामगु.	१५४ १ ६	केसरिनामगु.	१५४ २ ७
जीराद्वयनामगु.	१५४ १ ८	शिलाजीतनामगु.	१५४ २ ८
जराइनिनामगु.	१५४ १ ११	गालनामगु.	१५४ २ १०
कोठीअजवाइनि.	१५४ २ २	जायफूरनामगु.	१५४ २ ११
ममरी	१५४ २ ३	जायपत्रीनामगु.	१५४ १ ११
वर्चुनामगुणाः	१५४ २ ४	लवंगनामगु.	१५४ १ २

मदनविनोदनिबंठस्य सूचीपत्रमिदम्

इयनामगुणाः	पत्र पृष्ठपंक्ति
जात्योत्रसंधिया	२५ १ ४
सिंदूरीनामगुणाः	२५ १ ५
तुलसीनामगुणाः	२५ १ ६
मह्वानामगुः	२५ १ ७
रमनानामगुः	२५ १ ८
वनतुलसीनामगुः	३ २५ १ ११
सवर्णनामगुः	२५ २ ५
रूपानामगुः	२५ २ ७
तामानामगुणाः	२५ २ ८
कासानामगुः	२५ २ ११
पीतारिनामगुः	२६ १ १
रागानामगुः	२६ १ १
सीसानामगुः	२६ १ ३
लोहानामगुः	२६ १ ४
पातानामगुणाः	२६ १ ६
अभ्रकनामगुणाः	२६ १ ७
गंधकनामगुः	२६ १ ८
लोनामुखीनामगुः	२६ १ १०
मयनमिलनामगुः	२६ २ १
हरितालनामगुः	२६ २ ३
गेहूनामगुः	२६ २ ४
नीलायौधानामगुः	२६ २ ६
कोसीसनामगुः	२६ २ ८
हिंगुलनामगुणाः	२६ २ १०
सिंदूरनामगुः	२६ २ ११
स्वितस्तरमाक्षसुरमा	२७ १ २
रसवतनामगुः	२७ १ ३
मुपेक्षनामगुणाः	२७ १ ५
शिलाजितनामगुः	२७ १ ६
बोलनामगुः	२७ १ ८
फिटफिरी जोरी	२७ १ १०
समुद्रफेननामगुः	२७ २ १
प्रवालनामगुः	२७ २ २

इयनामगुणाः	पत्र पृष्ठपंक्ति
पद्मरागः पोखराज	२७ २ ३
सूर्यकांतनामगुः	२७ २ ४
गोमेदनामगुः	२७ २ ५
हीननामगुः	२७ २ ६
नीलवैदर्भनामगुः	२७ २ ६
मरकतमणिनामगुः	२७ २ ७
मोतीसौधनामगुः	२७ २ ८
प्रवालादिगुणाः	२७ २ ८
श्रीखनामगुः	२७ २ १०
छोटीशंखनामगुः	२७ २ ११
खरी पेरवाखरीनामगुः	२८ १ २
कीचवालूनामगुः	२८ १ ३
उम्वकपाषाणानाः	२८ १ ५
काचनामगुः	४ २८ १ ६
वटनामगुः	२८ १ १०
पीपरनामगुणाः	२८ १ ११
परासपीपरनामगुः	२८ २ २
गह्वरिनामगुः	२८ २ ३
कटूमणिनामगुः	२८ २ ४
पिल्लुखनिनामगुणाः	२८ २ ५
पंचबल्ललपंचक्षीर	२८ २ ७
नदीवसुद्वजलपीपर	२८ २ ११
कदंबनामगुः	२९ १ १
कौहनामगुः	२९ १ २
शिरीषनामगुः	२९ १ ३
अरगर दुर्धार्तगल	२९ १ ५
वेतनामगुः	२९ १ ६
जलवेतनामगुः	२९ १ ७
इज्जलनामगुः	२९ १ ७
वेतजलवेतसज्जल	२९ १ ८
लसोतानामगुः	२९ १ १०
मैलूनामगुः	२९ २ १
सागोननामगुः	२९ २ ३

मदनविनोदनिधंरूपसूचीपत्रम्

इव्यनामगुणाः	पत्रेष्टपत्रि	इव्यनामगुणाः	पत्रेष्टपत्रि
सालेनामगुणाः	२० २ ४	छोहा नामगुणाः	३२ २ १
तमालनामगुः	२० २ ५	तिलेमानोखज	३२ २ ५
खयनामगुः	२० २ ६	केना नामगुणाः	३२ २ ६
खेतडु रमजा	२० २ ८	अनारनामगुणाः	३२ २ ८
वैरलनामगुः	२० २ १०	वैरि नामगुणाः	३२ २ ११
विजयसारनामगुः	२० २ ११	वैरिमेदनामगुः	३३ १ १
तिनिसनामगुः	२० १ २	विरिणीनामगुणाः	३३ १ ६
भोजपत्र नामगुणाः	३० १ ३	चिरोची नामगुणाः	३३ १ ८
पलाशनामगुः	३० १ ४	फालसा नामगुः	३३ १ ८
धव धामिनि	३० १ ६	तेदू प्रोदू	३३ १ ११
सहितनामगुः	३० १ ७	काको नामगुणाः	३३ २ ३
सिहोर नामगुणाः	३० १ ८	आडु नामगुणाः	३३ २ ४
वरणा नामगुणाः	३० १ १०	महुआ नामगुः	३३ २ ५
जिंगिणी नामगुः	३० १ ११	कटहर नामगुणाः	३३ २ ८
साल डु सालई	३० २ १	वडहर नामगुणाः	३३ २ ११
हिमेर नामगुणाः	३० २ ३	ताड नामगुणाः	३४ १ १
करहेरी नामगुणाः	३० २ ४	खजर नामगुणाः	३४ १ ३
मोख नामगुः	३० २ ६	सेव नामगुणाः	३४ १ ५
फालनामगुणाः	३० २ ८	अमृतपत्र डु खरवी	३४ १ ७
लेमरिनामगुः	३० २ ८	वदाम नामगुणाः	३४ १ ८
खेतगुणा नामगुणाः	३० २ ११	पिलाना नामगुणाः	३४ १ ८
सतगुण डु कुकरुजा	३१ १ १	इलायची नामगुणाः	३४ २ १
हलड डु हलड आ	३१ १ २	आडु नामगुणाः	३४ २ २
करंज नामगुणाः	३१ १ ३	अंजीर नामगुणाः	३४ २ ३
करंजी नामगुणाः	३१ १ ६	अखोट नामगुणाः	३४ २ ४
तिरगिरी नामगुः	३१ १ ७	पालेवक मातावक	३४ २ ५
छोकना नामगुणाः	३१ १ ८	तत ४	३४ २ ७
डिंडिणी नामगुः	३१ १ १०	तवर ६ खद्यत	३४ २ ११
रीठ नामगुणाः	३१ १ ११	विजोत नामगुणाः	३५ १ १
सीसं वनामगुणाः	३१ २ १	मीठाकाकरी	३५ १ ५
अगल्यनामगुणाः	३१ २ ३	नारंगी नामगुणाः	३५ १ ६
दाखनामगुणाः	३१ २ ८	जेनीरी नामगुः	३५ १ ८
अम्रात्र नामगुणाः	३२ १ १	अमिलवेत	३५ १ ८
जामुनि रायजामुनि	३२ १ ७	अमिलवेती	३५ १ १०
नारिअर नामगुणाः	३२ १ १०	निबूदय नामगुः	३५ १ ११

मदनविनोदनिघंटस्यसचीपत्रम्

द्रव्यनामगुणाः	पत्र पृष्ठ पङ्क्ति	द्रव्यनामगुणाः	पत्र पृष्ठ पङ्क्ति
कमरवनामगुणाः	३५ २ २	उग्रीनामगुणाः	३८ १ ३
अमिलीनामगुः	३५ २ ३	डिंडिस इ. डिंडिसी	३८ १ ३
तिंत्रिणीकनामगुः	३५ २ ५	वडीमेमिनामगुणाः	३८ १ ४
कौपानामगुणाः	३५ २ ६	छोटीसेमिनामगुः	३८ १ ५
कैथनामगुः	३५ २ ८	बधुआनामगुः	३८ १ ६
कैतपत्रीनामगुणाः	३५ २ १०	बेदनवधुआलालसपेद	३८ १ ८
आमरुतनामगुणाः	३५ २ ११	विष्ट्रीनामगुणाः	३८ १ ९
राजाश्रनामगुः	३६ १ १	कालसाक इ. मटर	३८ १ ११
चनुरम्बपंचाम्ब	३६ १ २	बोलाईनामगुणाः	३८ २ २
सोपातीनामगुः	३६ १ ५	फोगोनामगुणाः	३८ २ ४
ताम्बूलनामगुणाः	३६ १ ७	परवरनामगुः	३८ २ ५
हरफारेवरीनामगुः	३६ १ ९	वनपरवरनामगुः	३८ २ ८
लवलीनामगुः	३६ १ ११	चिचिग्रनामगुः	३८ २ ९
कूष्मांडनामगुः	३६ २ ५	पालकनामगुणाः	३८ २ १०
कर्कोरु इ. रकसा	३६ २ ९	स्वेतकलपोई	३९ १ १
कादीर इ. नारूज	३६ २ ११	लोणाआनामगुणाः	३९ १ २
मीठीतुंवीनामगुणाः	३७ १ १	सुरवारीनामगुः	३९ १ ५
कडुतुंवीनामगुः	३७ १ २	नारीनामगुणाः	३९ १ ६
काकरीनामगुणाः	३७ १ ३	सरसौकाउरनामगुः	३९ १ ८
बालमखीरानामगुः	३७ १ ५	चणकनामगुणाः	३९ १ ९
चिर्मैदी इ. फूट	३७ १ ७	मटरनामगुणाः	३९ १ १०
बालक इ. चेहटा	३७ १ ९	चोरीनामगुणाः	३९ १ ११
सेधिकचरिआ	३७ १ १०	कसौरी गाजर	३९ २ १
कटुतरोईनामगुणाः	३७ १ ११	मूलीनामगुणाः	३९ २ ३
मीठीतरोईनामगुणाः	३७ २ २	करीरनामगुणाः	३९ २ ६
धीआतरोई	३७ २ ३	सहिजननामगुणाः	३९ २ ७
वेगणनामगुणाः	३७ २ ४	लहसुननामगुः	३९ २ ११
स्वेतवेगण	३७ २ ७	प्याजनामगुणाः	४० १ ३
कुंडरुनामगुणाः	३७ २ ८	सलगमनामगुणाः	४० १ ४
कैरलनामगुणाः	३७ २ १०	सूरानामगुणाः	४० १ ५
ककोरा इ. खेवसा	३८ १ १	अस्थिसंहार इ. हजोर	४० १ ७
बाभककोरीनामगुणाः	३८ १ १	बाराहीकंदनामगुः	४० १ ८

मदनविनोदस्य सूचीपत्रमिदम्

इव्यनामगुणाः	५३ ९४ ५३	इव्यनामगुणाः	५३ ९४ ५३
मुशलीनामगुणाः	४० १ १०	निष्ठाव इ-लतरी	५१ १ १०
कैशुका नामगुणाः	४० १ ११	वटुलीनामगुणाः	५१ १ १०
भृङ्गनामगुणाः	४० २ १	मटरनामगु.	५१ १ ११
स्थूलकंदमानकंद	४० २ २	चराकनामगुणाः	५१ २ २
कसेहसिधारा	४० २ ४	मसूरनामगुणाः	५१ २ ३
आलू ६ प्रकार	४० २ ६	कुरथीनामगुणाः	५१ २ ४
केलूनामगुणाः	४० २ १०	तिलनामगुणाः	५१ २ ७
जलनामगुणाः	४१ १ ४	तूर इ-रहरनामगु.	५१ २ १०
दुग्ध	४३ १ ५	अतसी इ-तोली	५१ २ ११
आविकक्षीरादि	४३ १ १०	कुसुमकै नामगुणाः	५२ १ १
दधिनामगुणाः	४४ १ ४	सरसौ राई नामगुणाः	५२ १ २
तक्रनामगुणाः	४४ २ ८	मरा नामगुणाः	५२ १ ५
नवनीतनामगुणाः	४५ १ ७	कैशुमेरा	५३ १ ६
धृतनामगुणाः	४५ १ ११	कोदव यवनाल	५२ १ १०
तैलनामगुणाः	४५ २ ७	गिरिडिआ इ-वजरा	५२ २ २
मद्यनामगुणाः	४६ २ ७	गुरागुला	५२ २ ४
मूत्रनामगुणाः	४८ १ ६	आहारनामगुणाः	५२ २ ११
इसु इ-ऊरवनामगु.	४८ २ ५	भातनामगुणाः	५३ १ १
रसनामगुणाः	४९ १ १	यवाग्वदिलक्षणां	५३ १ ५
गुडनामगुणाः	४९ १ २	यवागुगुणाः	५३ १ ६
मिश्री खांडनामगु.	४९ १ ५	विलेपी नामगुणा	५३ १ ७
जयाशर्करा नामगु.	४९ १ ६	पेयानामगु.	५३ १ ८
रावनामगुणाः	४९ १ ७	मंडनामगुणाः	५३ १ ९
गुडनामगुणाः	४९ १ ८	लाजामंडनामगुणाः	५३ १ १०
इसुविकाराः	४९ १ १०	अष्टगुणमंडनामगु.	५३ २ १
मधुनामगुणाः	४९ १ ११	मुद्गयूषनामगुणाः	५३ २ ३
मयननामगुणाः	४९ २ १०	दाडिमा मलकयूषः	५३ २ ४
शालिमेराः	५० १ ३	मुद्गामलकयूषः	५३ २ ५
मोक्षनामगुणाः	५० २ ५	कुलथयूषः	५३ २ ६
यवनामगुणाः	५० २ ७	चराकयूषः नामगु.	५३ २ ७
सेवि इ-राल	५० २ १०	मोक्षी यूषनामगु.	५३ २ ८
मूगनामगुणाः	५१ १ २	रुताकृतयूषनामगु.	५३ २ ९
उररनामगुणाः	५१ १ ५	गुरुलाक्षयूषः	५३ २ १०
बोला इ-राजमाष	५१ १ ७	यूषानां नामगुणाः	५३ २ ११
मोठ इ-मोक्षी	५१ १ ८	दालिनामगुणाः	५४ १ १

मदनविनोदनिर्घण्टस्य लक्ष्मीपत्रमिदम्

द्रव्यनामगुणाः	पत्र पृष्ठ पङ्क्ति	द्रव्यनामगुणाः	पत्र पृष्ठ पङ्क्ति
शिवचरीनामगुणाः	५४ १ ३	वडरीनामगुणाः	५६ २ १०
खोरिनामगुणाः	५४ १ ४	चिउरानामगुणाः	५६ २ ११
गुडंबानामगुणाः	५४ १ ६	होरहानामगुणाः	५७ १ १
खोडवनामगुणाः	५४ १ ७	उंबीनामगुणाः	५७ १ २
आम्नामलकखंड	५४ १ ८	पक्कमांसनामगुणाः	५७ १ ३
सिखरानामगुणाः	५४ १ १०	पलेहनामगुणाः	५७ १ ४
सरवतनामगुणाः	५४ १ ११	विष्टभृष्टमांस	५७ १ ५
सहकनामगुणाः	५४ २ ४	शूलपक्कमांस	५७ १ ७
अंगाकरीनामगुणाः	५४ २ ६	अंगारपक्कमांस	५७ १ ८
पिष्टान्नभक्ष्य	५४ २ १०	विष्टमांसपूपादि	५७ १ १०
गोधूमपिष्ट	५४ २ ११	तंदूरपक्कमांस	५७ १ ११
माषपिष्टभक्ष्य	५५ १ १	मैलपक्कमांस	५७ २ १
गुडपाचितभक्ष्य	५५ १ २	छतपक्कमांस	५७ २ २
छतपक्कनामगुणाः	५५ १ ३	तक्रादिमिष्टमांस	५७ २ ३
दुग्धपक्कनामगुणाः	५५ १ ४	वडुस्त्रिजमांस	५७ २ ४
धेवरनामगुणाः	५५ १ ५	वेसवारनामगुणाः	५७ २ ५
सेयाबनामगुणाः	५५ १ ८	सौरभवेसवार	५७ २ ६
खजलानामगुणाः	५५ २ १	सौरवनामगुणाः	५७ २ ७
पूआनामगुणाः	५५ २ ३	स्वानिष्कनामगुणाः	५७ २ ८
दध्योषीनामगुणाः	५५ २ ४	राडिमादियुक्तमांसरस	५७ २ ११
विष्णोरा दुः कालरा	५५ २ ५	करीनामगुणाः	५८ १ १
लयसीनामगुणाः	५५ २ १०	रायता दुः कालिली	५८ १ ४
फेनीनामगुणाः	५६ १ १	पापर खरीनामगुणाः	५८ १ ६
लाइनामगुणाः	५६ १ २	तिलौरीनामगुणाः	५८ १ ७
वरा घोलेवरा	५६ १ ४	रुस्तीनामगुणाः	५८ २ १
काजीवटक	५६ १ ६	धोगनामगुणाः	५८ २ ३
इंडरी दुः कचौरी	५६ १ ७	खच्चरनामगुणाः	५८ २ ५
सोहारीनामगुणाः	५६ १ ७	ऊटनामगुणाः	५८ २ ६
कुंडलिनी	५६ १ ८	गहशनामगुणाः	५८ २ ७
पुष्परीनामगुणाः	५६ २ १	भैरानामगुणाः	५८ २ ८
मंथ दुः सातनामगु.	५६ २ २	अष्टनामगुणाः	५८ २ ११
सातनामगुणाः	५६ २ ५	सिंहसादूल	५८ १ १
खील दुः लावानामगु.	५६ २ ८	व्याघ्रचीतानामगु.	५८ १ ३

मदनविनोदनिघंटुस्य सूचीपत्रमिदम्

द्रव्यनामगुणाः	पत्र पक्ष पङ्क्ति	द्रव्यनामगुणाः	पत्र पक्ष पङ्क्ति
वौग कूकर	५० १ ४	सकरफोरा पपीहा	६१ २ १
सूकर	५० १ ६	भरदुआ खेनरीटादिमांस	६१ २ २
छेरी	५० १ ८	सिकराचीरुल	६१ २ ३
भेज	५० १ १०	उल्लक	६१ २ ४
भेज हरिरा	५० १ ११	चकोर	६१ २ ५
वारासिंहा	५० २ २	कौच कूकर पेचक टटा	६१ २ ६
रोम्भ	५० २ ४	मत्स्य	६१ २ ८
कस्तुरिआमृग	५० २ ५	सामान्यमत्स्य	६२ १ १
चौतालवैपाठ	५० २ ६	रोहू	६२ १ ५
हरिरामेद	५० २ ८	सुद्रमत्स्य	६२ १ ६
खरहा	५० २ ९	सुद्रसि मगर	६२ १ ७
शशा	५० २ ११	कछुआ	६२ १ १०
विलाई	६० १ १	मेढुक	६२ १ ११
वेंदर वस्तूविलाव	६० १ ३	केकडा	६२ २ १
सिआर	६० १ ५	सर्प	६२ २ २
मूसा	६० १ ६	सर्पमांसगुणाः	६२ २ ५
पक्षी	६० १ ७	गोह	६२ २ ६
तीतिर	६० १ ८	सघोरतमास	६२ २ ८
बटेर	६० १ ९	उरु बाल मांस	६२ २ ९
लाव	६० १ १०	अनगर्भगर्भगुणाः	६२ २ ९
गवरा चिरा	६० २ १	स्वयंमृतमांस	६२ २ १०
बघेर परेवा पडुकी	६० २ ३	अवाघमांस	६२ २ ११
मोर	६० २ ५	अनुपातादिकथन	६३ १ ९
मुरगा	६० २ ८		
सुकमेना	६० २ १०		
कोइल	६१ १ १		
काक गिद्ध	६१ १ ३		
गृध्रमेदकाकभास	६१ १ ४		
हंस	६१ १ ५		
चकवा	६१ १ ७		
वगुला आदि	६१ १ ९		
चक्रादिमांस	६१ १ १०		
गिरगिट	६१ १ ११		

इति मदनविनोदनिघंटुस्य

सूचीपत्रसमाप्तम् ॥

श्रीरामः

15

११

१०

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ १ ॥

॥ म. वि. नि. ॥ श्रीगुरुचरणाकमलेभ्योनमोनमः ॥ ॥ वीजं श्रुतीनां सुधनं मुनीनां जीवं ज्ञानां महदादिकानां ॥ आनेयमस्त्रं भ
वपातकानां किंचिन्महःश्यामलमाश्रयामि ॥ १ ॥ लुब्धाकपोलमधुवादिमधुव्रतालीकुंभस्यलीमद्विभूषितलो
हितांगी ॥ माणिक्यमौलिरिव राजतियस्य मौलौ विद्धं सधूनयतु विद्वपतिः सदा व ॥ २ ॥ यो ध्योत संतति विशालपयोधि ।
मध्यान्निःकामयत्यशरणं भुवनं निमज्जत ॥ दत्वा जगत्त्रयहितं स्वकरावलंबं बांछो स वो दिनकरः सफलीकरोतु ॥ ३ ॥
मिथ्याशनादिक्लृप्तदोषत्रयप्रकोपनद्येव वर्धित उपद्रव न क्रमीने ॥ रोगां बुधौ भव जनस्य निमज्जतो यः पोतः प्रय
च्छतु शुभानि सकाशिराजः ॥ ४ ॥ केचित्संति निघेदवो तिलघुवः केचिन्महांतः परे केचिद्दुर्गमनामकाः कतिपये भाव
स्वभावो भिक्ताः ॥ तस्मान्नातिलघुर्न चातिविपुलः ख्यातादिनामा सतो प्रीत्यैद्रव्यगुणान्वितो यमधुना ग्रंथो मया व
ध्यते ॥ ५ ॥ सर्वे कायेन संसाध्यंत स्या युः स्थितिकारणां ॥ आयुर्वेदो पदेशस्तु कस्य न स्यात्सखा बहः ॥ ६ ॥ तत्रापि पूर्व
ज्ञातव्याद्रव्यनामगुणागुणाः ॥ अतस्त एव बध्यंते तद्ज्ञाने हि क्रियाक्रमः ॥ ७ ॥ अथ हरीतकीनामगुणाः ॥ शि
वाहरीतकी पथ्या चेतकी बिजया जया ॥ प्रपथ्या प्रमदा मोद्या कायस्या प्राणा दाम्भता ॥ ८ ॥ जीवनीया है सवतो पृ
तना एतनाभया ॥ वयस्थानं हि नीजेया श्रेयसी रोहिणी तथा ॥ ९ ॥ हरीतकी पंचरसालवराणां तु वरोक्तया ॥ रुक्मोक्ता

॥ रामः ॥

॥ १ ॥

ली

दीपनीमेध्यास्वादुपाकारसायनी॥१॥ सराबुद्धिप्रदायुष्याचक्षुष्यावृंहरीलघु॥ स्वासकासप्रमेहार्शःकुष्ठशोफे
 दरक्तमीन॥१॥ वैस्वर्यग्रहणीदोषविवंधविषमज्वरान॥ गुल्माध्मानत्रराष्ट्रदिहिकाकंदहृदामयान॥१२॥ कामले
 शूलमानाहंसीरानंचापकर्षति॥ मधुरास्लतयावातंकषायस्वादुभावतः॥ पित्तंरंतिकफंरंतिकटुत्वेनहरीतकी॥ वा
 तघ्नौलवणैःपथ्यापित्तघ्नौघृतसंयुता॥ नागरेणाकफंरंतिसर्वरोगानुग्रन्विताः॥१५॥ अथामलीनामध्यात्रीफला
 मृतफलामकैलेश्रीफलंशिवं॥ तद्वदात्रीफलंघृष्टविशेषाद्रक्तपित्तजित॥१६॥ अस्रत्वात्पवनंरंतिपित्तमाधुर्यंशैत्य
 तः॥ कफंरुसकषायत्वात्तस्मात्किमधिकंफलं॥१७॥ अथवहेरानाम॥ विभीतकःकर्षफलोभरतावासःकलिदुम॥ वा
 संतोषोर्विध्यजातःसंवर्तस्तिलपुष्पकः॥१८॥ विभीतकःस्वादुपाकःकषायःकफपित्तनुत॥ उल्लवीर्योहिमस्पर्शोभे
 दतैःकासनाशनः॥१९॥ रुसोनेत्रहितःकेश्योमज्जातोमदकारकः॥ अथत्रिफलात्मसरा॥ एकारहरीतकीयोज्या
 द्वौचयोज्यौविभीतकौ॥ त्वत्वार्यामलकान्याहस्त्रिफलैषाप्रकीर्तिता॥२०॥ अथभस्यावलानाम॥ भृधात्रीबहुपत्रा
 स्याज्जटातामलकीशिवा॥ भृधात्रीवातक्षतिक्ताकषायामधुराहिमा॥२१॥ पिपासाकासपित्तासृक्कफपांडुक्षताप
 हा॥ अथपानीआवला॥ प्राचीनामलकंप्राचीनागरंतिक्तकंमतं॥ तस्यकंपित्तकफवृत्तदुस्नेगुरुसमीरजित॥२३॥

त्रिफले तत्रयेरास्यादृष्टाफलोत्तमा त्रिफलाकुष्ठमेहातृकफपितविना
 शिनी चक्षुष्यारोपणीहृद्यावयसंस्थापनीसरा ३ त्रुटिरिति ॥

॥ श्रीगुरु ॥

॥ २ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

अथ मः

अथ वासानाम ॥ वासायुषः सिंहमुखी भिषग्जाता द्रुषकः ॥ शीतवल्ली सिंहकर्णी मात्रिका सिंहवस्त्रिका ॥ २३ ॥ वषः सिंहो
सिंहमुखी वासको वाजिदंतकः ॥ शुक्रा हैमवती चैव सिंहस्यो वाजिदंतकः ॥ २४ ॥ वासको वातकृत्स्वर्यः कफपित्तास्रनाशनः ॥
स्वासकासज्वरछर्दिमेरुकुष्ठसयापहा ॥ २५ ॥ अथ गुडचीनाम ॥ गुडचीकुंडली छिन्ना वयस्या मृतवल्गरी ॥ छिन्नोद्ग
वा छिन्नहस्ता मृता ज्वरविनाशिनी ॥ २६ ॥ वत्सादिनी चंद्रहासा जीवती चक्रलक्षणा ॥ गुडचीकटुकालधी स्वादुपाकारा
मायनी ॥ २७ ॥ संग्राहिणी कषायोष्णवल्यातिक्ताग्निदीपनी ॥ कामला कुष्ठवातास्रज्वरपित्तक्षमी नृत्तयेत ॥ २८ ॥ धृते
नवातंसगुग्गुविबंधपित्तंसिताठ्या मधुना कफे च ॥ वातास्रमुग्रैरुबुतैर्न मिश्राशुं ह्यामवातं शमयेद्गुडची ॥ २९ ॥ अथ
विल्वनाम ॥ विल्वं शलादुःशैलपोमालूरश्च सप्तफलः ॥ त्वक्ष्मी फलो गंधगर्भः शांडिल्यकंदकी मतः ॥ ३० ॥ विल्वं ग्रा
हिकषायोष्णकटुदीपनपाचनं ॥ बल्यंहृद्यं लघुस्निग्धं तिक्तं वातकफापहं ॥ ३१ ॥ वृहंगुरुत्रिदोषस्या दुर्जरं प्रतिमा
रुतं ॥ विदाहिविष्टं भकरं मधुरं वस्त्रिमां द्यकृतं ॥ ३२ ॥ ग्राहिणी कफवातामश्रुलक्ष्मी विल्वपेशिका ॥ वातश्चेष्मर
रंतस्य पत्रं संग्राहि वातजित् ॥ ३३ ॥ कांजिके संस्थितं विल्वमग्नि संदीपनं परं ॥ हृद्यं रुचकरं प्रोक्तं मामवातविनाशनं
॥ ३४ ॥ अथ अरणीनाम ॥ अग्नि संयोजयः केतुररणिर्वैजयंतिका ॥ जयाजयंती तर्कारी नादेयी भूमजं बुका ॥ ३५ ॥

॥ रामः ॥

॥ २ ॥

पात्री इति प्रतिदं

अग्निमंथः श्वपयुहृदीर्योः कफवातनुत ॥ अथ पाटलानाम् ॥ पाटलाकामदूती स्यात्कुंभीका कालवैतिका ॥ स्या
त्यमोद्यामधोर्दूतीताम्रपुष्पी सुवासिनी ॥ ३५ ॥ अन्या फले रूपाश्चेताकुंभीका काष्ठपालोटे ॥ पाटलारुचिशोयास्र
श्वासतद्वर्द्धनाशिनी ॥ ३६ ॥ अनुस्मानुवरास्तादुःतयुष्मकफरक्तनुत ॥ पितातिसारहारुधुं फले हिक्कास्त्रपित्तनुत ॥ ३७ ॥
अथ कुंभेरिनाम् ॥ काश्मरी सर्वतोभद्रा श्रीपरीक्षितस्य वैतिका कुंभारी काश्मरी हीरा काश्मर्यो भद्रपरीक्षा ॥ ३८ ॥ का
श्मरी ज्वरशूलघ्नी वीर्योः स्नामधुरागुरु ॥ तयुष्मवातलं ग्राहि पितामकप्रदरापहं ॥ ३९ ॥ फले रसायनं केश्यं वैरुणोऽयु
क्तलंगुरु ॥ वातपित्तस्य यत्स्नारक्तमूत्रविबंधनुत ॥ ४० ॥ अथ अरलनाम् ॥ — श्योनाकः पृथुशिकस्याकुं
नामा कुटुंबनटः ॥ भूतवृक्षश्च कुटुंबः कुटुंबः सस्त्रकोरलुः ॥ ४१ ॥ मयूरजंघो भस्त्रकः प्रियंजीक कुटुंबः ॥ श्योनाको
दीपनः पाके कटुस्तंभनकोरिमः ॥ ४२ ॥ ग्राही तिक्तो निलश्लेष्मपित्तकासामनाशनः ॥ ४३ ॥ अथ महसं नामः ॥ विल्व
दिभिः पंचभिरेभिरेतस्यात्येचमूलं महदग्निकाशि ॥ लघुस्त्रतिक्तं रसक कषायं मेदः कफस्वाससमीरहारि ॥ ४४ ॥
अथे गोक्षरनाम् ॥ गोक्षरस्त्रिकटुकं कटुफलः स्यात्त्वादुकं कटुकः ॥ गोक्षरको भक्षकं कटुस्त्रिकं टो व्यालदंष्ट्रकः ॥ ४५ ॥
स्वदंष्ट्रस्थूलशंगाटः षडंगः स्फुरकः स्त्रिकः ॥ गोक्षरः शीतलः स्वादुर्बलकृदस्ति शोधनः ॥ ४६ ॥ प्रमेहस्वासकासा ।

लुवरकोरिमः किः ४

॥ श्री गुरु ॥

॥ ३ ॥

॥ म-वि-भि ॥ श्मक्क हृद्रोगवातजित् ॥ ४८ ॥ अथ सालपर्णीनाम ॥ सालपर्णी ध्रुवा सौम्या त्रिपर्णी पीतनी स्थिरा ॥ विरभिर्गंधाति
गुहा दीर्घमूलं शुभमत्यपि ॥ ४९ ॥ सालपर्णी गुरु छर्दि न्वरश्वासति सारजित् ॥ शोष दोषत्रयहरा वंहरापुष्पारसायनी ॥
॥ ५० ॥ अथ पृष्ठपर्णीनामः ॥ पृष्ठपर्णी क्रोष्टु पद्मा धावनी कलशी गुहा ॥ शृगालचिह्ना जटिला पृथक्पर्णी च पर्णी का
॥ ५१ ॥ पृष्ठपर्णी लघुर्वृष्या मधुरोस्त्रा विनाशयेत् ॥ रक्तातीसारदाहार्ति दोषत्रयचमिज्वरान् ॥ ५२ ॥ वरीकटेरीनाम ॥ व
रुती स्थूलभंडाकी विशदचमहोत्कटा ॥ वार्त्ताकी मरुती सिंधीकंठकी राष्ट्रिका कुली ॥ ५३ ॥ चरुती ग्राहिणी हृद्या पाच
नीकफवातजित् ॥ अस्त्रा कुष्ठ न्वरश्वासशूलकासाग्निमांघ्रजित् ॥ ५४ ॥ क्षीरीकटेरीनाम ॥ कंटालिका कंटकिनी कंट
कारी निदिग्धिका ॥ दुःस्पर्शा धावनी क्षुद्रा स्याद्वाग्री दुःप्रधुषिणी ॥ ५५ ॥ स्वेतकटेरीनाम ॥ सितक्षुद्रा चंद्रहासाला
क्षमराक्षेत्रदूतिका ॥ कंटकारी सरातिक्ता कटुका दीपनी लघुः ॥ ५६ ॥ रुक्षोस्त्रा पाचनी कासश्वासन्वरकफाभिलान् ॥
निहंति पीनसं पार्श्वपीडा कृमिहरामयान् ॥ ५७ ॥ तद्वयोक्ता सितक्षुद्रा विशेषाद्भर्भकारिणी ॥ अथ लघुपंचमूल
नाम ॥ हस्वारयं पंचमूलं स्यात्पंचभिर्गोष्ठरादिभिः ॥ वल्यं पिप्पलानि हेलरेनात्युल्लंसा दुर्बरा ॥ ५८ ॥ अथ दशम
लनाम ॥ एताभ्यां पंचमूलाभ्यां दशमलमुदाहृतं ॥ दोषत्रयश्वासकासशिरःपीडापतंत्रकान् ॥ ५९ ॥ अथाष्टवर्गल ॥ रामः ॥

संज्ञास्तेदज्वरानाह रुचिपार्श्वरुजो जयेत् १

॥ ३ ॥

क्षरां॥श्वेतलोमान्वितः कंदोलताजातः सच्छिद्रकः॥अद्विष्टं विप्रविज्ञेया विख्याता कोशजामले॥६०॥तलग्रंथि
 समाअद्विष्टां मावर्तपलातया॥वद्विस्तुदक्षिणावर्तपलालक्ष्याकृत्या कृता॥६१॥पीवरीसद्रसकंदमुष्कसारसु
 गंधिकः॥काकोलीक्षीरकाकोलीअ॥धौर्धंतं विनिर्देशोत्॥६२॥इषत्शक्रातुकाकोलीक्षीरवत्यां दुरापरा॥मुष्का
 ईकनिभकंदोस्निग्धो मधुरशीतलः॥६३॥महादेमैति विख्याता दुर्गंधो मेद उच्यते॥सोनकंदवत्कंदो निःसारः
 सक्ष्मपत्रकः॥६४॥जीवकर्षमकौश्वेतौ हेमा शिशिखरो रज्ज्वौ॥जीवकः कुचिका कोरो अषभो वषष्ठंगवत्॥६५॥
 अथ अद्विष्टा नाम॥अद्विष्टाद्विष्टा युगलक्ष्मीः सिद्धिः सर्वजनप्रिया॥अद्विष्टा श्रेष्ठारथांगस्थामंगल्या आचरणीव
 तः॥६६॥योग्य पुष्पमातुषिराशी वद्विष्टे तदाह्वया॥अद्विष्टाद्विष्टा देवते विख्याता कोशयामले॥६७॥अद्विष्टा
 त्रिदोषघ्नी शक्रला मधुरागुरु॥वद्विर्गर्भं प्रदातीता वषाका सक्षया स्रजुत॥६८॥अथ काकोलीक्षीरकाकोलीनाम
 काकोली मधुरावीरौ वयस्याक्षीरशुक्लिका॥ध्यां सोलीवाय सोलीस्यात्सा दुर्मांसी पयस्विनी॥६९॥द्वितीयाक्षीर
 काकोली सगुह्याक्षीरिणी मता॥काकोली युगलं शीतं शक्रलं मधुरं गुरु॥७०॥जयेत्समीरदाहा स्त्रपित्तशोष
 तृषाज्वरान्॥७१॥अथ मेदासमेदानां नाम॥मेदाज्ञेया शाल्यपरीणी मेदा मेदोद्रो ध्वरा॥महामेदावपुष्टि शान्ति

॥ श्री गुरु ॥

॥ ४ ॥

॥ म. वि. नि. ॥ इता देवता मरिः ॥ १३ ॥ मेदायुगं गुरु स्वा डव्यं स्तन्यं कफा परं ॥ चं ह्रां शीतलं पित्त रक्त क्षय समीरनुत ॥ १३ ॥ अ
थ जीवक अषभकनाम ॥ जीवको मधुरं गीह स्वांगा कूचं शीर्षक ॥ अषभोक्षीर इंशक्षो विषाणी डधरो वष ॥
१४ ॥ जीवकर्षभकौ वल्यो शीतो शुक्रक फ प्रदौ ॥ हरतः पित्त राहास्त्र कर्ण वात क्षयामयान् ॥ १४ ॥ अष्टवर्गो वृभि
इं ये रेतैः शीतोति शुक्रलः ॥ चं ह्रां पित्त राहास्त्र शोषघ्नः स्तन्य गर्भकृत ॥ १५ ॥ अथ भावे वल्यो ज्या वध्य भावे म
हावलाः ॥ काकोली युगला भावे निक्षिपे शतावरी ॥ १६ ॥ मेदाभावे अश्व गंधा महामेदे प्रसारिणी ॥ जीवकर्षभ
काभावे गुडची वंशलोचना ॥ १७ ॥ अथ जीवन्ती नाम ॥ जीवन्ती जीवनी जीवा जीवनी या यशस्वरी ॥ शक श्रेष्ठा जीवभ
द्रमांगल्या जीववर्हिनी ॥ १८ ॥ जीवन्ती शीतला स्वा डस्त्रिग्या दोषत्रया परा ॥ रसायनी वलकरी चक्षुष्या ग्राहिणी
लघु ॥ १९ ॥ अथ जेष्ठी मधुनाम ॥ मधुयष्टी कूतनकं यष्टी मधु मधुलिका ॥ यष्ट्या ह्ना मधुकं यष्टी मधुकं जल जल
ध ॥ २० ॥ मधुयष्टी गुरु शीता वल्यो हृच्छिर्दिजित ॥ अथ माषपर्णी मुद्रपर्णी नाम ॥ माषपर्णी क्लृप्तं चंता कौवो जीहय
पुष्टिका ॥ मांसमोषा सिंह मुखो स्वा डमाषा महासहा ॥ २१ ॥ मुद्रपर्णी क्षुद्रसहा सूर्यपर्णी कुरंगिणी ॥ वनजार्णिमि
णी सिंदी सिंदी मार्जारि गंधिका ॥ २२ ॥ माषपर्णी हिमातिक्ता रुक्षा शुक्र बलाहकृत ॥ मधुरा ग्राहिणी शोषवातपि

जीवक अष
भके ४

पित्त ३

॥ राम ॥

॥ ४ ॥

नञ्चरास्त्रनुत॥१०॥तद्धवेन्मुद्रपरां त्रिदोषाणांहरावत्तुः॥११॥अथजीवनीयगणाः॥जीवन्तीसूर्यपरांयुक्काको
 ल्यौजीवकर्षभौ॥मेदोयर्षातिमधुरोजीवनीयोगाणोगुरुः॥१२॥शुक्रकृद्धंरुणःशीतःस्तन्यगर्भकफप्रदः॥रक्तपित्त
 तृषाशोषज्वरदाहक्षतापहः॥१३॥अथैरंडरक्तैरंडनाम॥एरंडोदीर्घदंडःस्यात्तूरुणोवर्धमानकः॥चित्रःपेचांगुलो
 व्याघ्रपुष्कोगंधर्वहस्तकः॥१४॥रक्तैरंडोहस्तिकर्णोव्याघ्रोव्याघ्रतरोरुवुः॥उत्तानपत्ररुवुर्गोतैवेरीचचंचलः॥१५॥
 एरंडयुग्मेमधुरमुल्लंगुरुविताशयेत॥शलशोफकटीवस्तिशिरःपीडोदरज्वरानु॥१६॥ब्रह्मश्वसकफानाहका
 सकृष्टाममारुतान॥तत्फलमेदनेस्वादुक्षारमुल्लंसमीरजित॥१७॥अथसारिवाक्तससारिवानाम॥सारिवाशार
 दास्तेतागोपकन्याप्रतानिका॥गोपांगनागोपवल्लीलताह्लाक्तससारिवा॥१८॥सारिवान्याक्तसमूलामद्रचंद
 नसारिवा॥सारिवायुगलेस्वादुस्निग्धंशुक्रकरंगुरु॥१९॥दोषत्रयास्त्रकृद् रञ्चरातीसारनाशनं॥अथयवा
 सधमासनाम॥यासोमरुद्रवोनंतोदीर्घमूलो यवासकः॥वालपत्रसमुद्रंतोदूरमूलोतिकेरकः॥२०॥धन्वया
 सस्ताम्रमूलोदुःस्पर्शीस्यादुरालभाः॥यासकःकडुराताम्रमूलोधन्वयवासकः॥२१॥यासःस्वादुःसरस्तिक्तो
 हिमपित्तहरोलघु॥हेतिरक्तकफभ्रांतीस्तद्धन्वयवासकः॥२२॥अथ — गोरखसंज्ञीनाम॥मुंजीभिद्गुः॥

॥ श्री गुरु ॥

॥ ५ ॥

॥ म. वि. नि. ॥ परिब्राजी आवराणी स्यात् पोधना ॥ आवराणी श्रीमती मुंडीति क्ता आवराणी शीर्षकाः ॥ १०७ ॥ मुंडीति क्ता कदुःपा के वीर्यो
स्नामधुरालघुः ॥ मेध्यागं जपची कृच्छ्र कृमियो न्यति पांडु नुत ॥ १०८ ॥ अथ वडी मुंडीनाम ॥ महा मुंडी लोमनीयादि
न्नाग्रं यिनिका स्मृता ॥ भूतवृक्षः कुलहलोऽलंबुषो भूकदंबकः ॥ १०९ ॥ कदंब उष्णी मुंडी वं कुशो भूमिकदं
वकः ॥ ११० ॥ अथ श्रीगानाम ॥ अपामार्गस्तु शिखरी किशिही खरमंजरी ॥ अधः शल्यः शेखरिकः प्रत्यकु
ष्मी मयूरकः ॥ १११ ॥ अपामार्गः सरस्ती क्षोणी दीपनः कफवातनुत ॥ निहंति ददुसिध्मार्शः कं डूश लोदरा पची ॥
॥ ११२ ॥ अथ रक्त श्रीगानाम ॥ अन्योरक्तोरक्त फलो वशिरः कपि पिप्ली ॥ अपामार्गो रक्तो वाती विष्टंभी कफनाश
नः ॥ ११३ ॥ अनः पूर्वगुणो रक्तं तत्पत्नं रक्तपित्तनुत ॥ अथ कवीलानाम ॥ कं पिप्पली रोचनोरक्तं चूर्णी कोब्रा राशोधनः
लोहितोरक्तं शमनो रेची रंजनकोमतः ॥ ११४ ॥ कं पिप्पलीः कफपित्ताश्रकृमिगुल्मोदरब्रणान् ॥ हंति रेची कदु
स्त्रं च तच्छाकं ग्राहिशीतलं ॥ ११५ ॥ अथ जमील गोदाक्षी जड ॥ रंती गुणप्रियानागदंती शीघ्रानुकूलकः ॥ उप
चित्रानुकुंभी स्याद्विशल्यो दुर्बलरुद्धराः ॥ ११६ ॥ आखुपरीं वधैरंशं वंती शंखरीमतः ॥ सुषका स्नासतश्रीणी प्रत्य
कश्रीणी च पंजिका ॥ ११७ ॥ दंती द्यंसरं पांकेरसयोः कदुदीपनः ॥ तीक्ष्णो स्नेहंति पिप्पलास्रकफशोफोदरकृमीन् ॥

॥ राम ॥

कामलापितं कफलोदोदरापहं तीक्ष्णो स्नेहंति पिप्पलास्रकफशोफोदरकृमीन् ॥

॥ ५ ॥

रसेणकेचमधुरोवल्योवृष्यं हं हं ॥ नि हं
त्यनिलदाहसकासकृष्टतदानीं ॥ ११ ॥

अथ जमो गोदानाम ॥ जयपालो दंतिवोजंख्याते तज्जितिरीपलं ॥ जयपालो गुरुः स्निग्धो रेचीपित्तकफापरः ॥ अथ स्वे
तनिसोतनाम ॥ त्वत्कुंभोरुणा चस्त्रामंडीकूटरवाहिनी ॥ सर्वानुभूतिस्त्रिवृता त्रिपुरासरलाशिता ॥ ११ ॥ त्वत्ति
क्ता सरारुक्षा स्वादुरुक्षा समीरजित ॥ कपोदकेज्वरश्लेष्मपित्तशोफे दरापरा ॥ १२ ॥ अथ कालानिसोतनाम ॥ त्व
त्कालाकालमेघी कालपरार्पार्थचंद्रिका ॥ सुसेणी स्यान्मालविकामसुरविदलामता ॥ १३ ॥ त्वत्कालाहीन
गुणातस्यास्तीव्रविरेचनी ॥ मूर्च्छादारुमदभ्रांतिकंठोत्कर्षणाकारिणी ॥ १४ ॥ अथ इन्द्रवारुणीनाम ॥ इन्द्रवा
रुण्यथैश्वर्यावृषभाक्षीगवादिनी ॥ ऐंद्रैर्वारुः सुदृफलादिपाले श्रीविषादिनी ॥ १५ ॥ अन्येन्द्रवारुणीचित्रा
लाचित्रामरुफला ॥ आत्मरक्षानागदंती त्रपसी गजचिर्मदी ॥ १६ ॥ श्वेतपुष्पामगाक्षी चतथायक्षसरा मता
मरुदवाकमिः कुंभात्रिदेवी च प्रकीर्तिता ॥ १७ ॥ ऐंद्रैर्वारुदयंति कंकदुपाके सरंलधुः ॥ वीर्योक्षं कामलापित्त
कफक्षी हो दरापरा ॥ १८ ॥ अथ अमिलतासनाम ॥ आरुधो राजवृक्षः शोपाकः कृतमालकः ॥ व्याधिघातः क
र्णिकारः प्रग्रहश्चतुरंगल ॥ आरोग्यपणी स्वर्णोदुःकर्णी दीर्घफलो मतः ॥ कुंडली हेमपुष्पी च कलिख्या
तो नृपदुमः ॥ १९ ॥ वर्णशेफालिका साचकुष्ठश्च दनुना मतः ॥ स्वर्णस्थल्यापित्तस्रोक्ता स्वर्णोदुमप्रकीर्तिता ॥ २० ॥

॥ श्रीगुरु ॥

॥ ६ ॥

॥ म-वि-नि ॥

आरग्वधोगुरुः स्वादुःशीतलोमदरेचनः ॥ न्वरुद्रोगपितास्त्रगतोदावर्तेशलजितः ॥ १२१ ॥ नत्पुष्पं वातलं ग्राहितिक्तं पित्त
कफापहं ॥ पत्रमारग्वधस्योक्तं कफमेदोविनाशनं ॥ १२२ ॥ विरुचौ सततं पथ्यं मलदोषसमन्वितं ॥ तन्मज्जामधुरापा के
स्निग्धापित्तसमीरनुत ॥ १२३ ॥ अथ नीलिनी नाम ॥ — ॥ नीलिनी नीलिकाग्राम्या श्रीफलाभारवाहिनी ॥ रंजि
नी कालिकामेलापूनी तु च विशोधिनी ॥ १२४ ॥ नीलिनी रेचनी तिक्ता — केश्या मोह
भ्रमापह ॥ ऊष्माहं त्यदरुहीरवातरक्तकफानिलान् ॥ १२५ ॥ अथ कडुकी नाम ॥ कडुकारोहिणी तिक्ता चक्रां
गी कडुरोहिणी ॥ मत्स्यपित्ताकां उरुहृत्कृष्णमेदादिजंगिका ॥ १२६ ॥ असौ करोहिणी मत्स्यां शकलाशकुला
दनी ॥ कडुकी कडुकापाके तिक्ता रुक्षा सरालधुः ॥ १२७ ॥ हिमाहंति कृमिश्चासदाहपित्तकफज्वरान् ॥ १२८ ॥ अथ
अंकोलनाम ॥ अंकोलकस्ताम्रफलपीतसारो निकोचकः ॥ गुरुस्नेहो विरेची स्यादुसितादीर्घकीलकः ॥ १२९ ॥
अंकोलकः कडुः स्निग्धस्तीक्ष्णो सस्त्वरोलधुः ॥ रेचनः कृमिश्चला मशोपश्लेष्माविषापहः ॥ १३० ॥ तत्पुलंशीत
लं स्वादुश्चेष्टालं बंहरां गुरुः ॥ कल्पं विरेचनं वातपित्तदाहस्यस्रजितः ॥ १३१ ॥ अथ सेहुडनाम ॥ सेहुंजो वज्रतंडुलु
गं जीरो वज्रकंटकः ॥ सुही संमतदग्धोऽसिपत्रो वज्री महातरुः ॥ १३२ ॥ सेहुंजो रेचनस्तीक्ष्णो दीपनः कडुको गुरुः ॥

॥ रामः ॥

॥ ६ ॥

श्रुतामाष्टीलिकाध्मानगुल्मशोफोदरानिलान्॥ हंतिदूषीविषेप्रीरुक्पुणेन्मादास्त्रपोदुतो॥ १३३॥ अथनिबनाम
 निबो नियमनेनेतारिष्टस्यात्पारिमद्रकः॥ सुतिक्तः सर्वतोभद्रः पिचुमंदः प्रमद्रकः॥ १३४॥ कुण्डहादेवदत्तश्चरवि
 संनिधिसूर्यकः॥ निबः शीतो लघुग्राही कटुपाकोग्निमांघ्रकृतः॥ १३५॥ वरापित्तकफछर्दिकुण्डहासमेहत्त
 तः॥ अपक्वपक्वयेन्निबं पक्वं च परिशोधयेत्॥ १३६॥ तत्फलं मेदनं स्निग्धमुल्लं कुण्डहरं लघुः॥ अथवकाइनिना
 म॥ महानिबो निबकरुः कार्मुको विषमुष्टिकः॥ रम्याको गिरिकोद्रेकोक्षोरं स्यात्केशमुष्टिकः॥ १३७॥ महानिबो
 हिमोरुहस्तिक्तोग्राही कषायकः॥ कफपित्तकृमिछर्दिकुण्डहासरक्तजितः॥ १३८॥ अथकिरातनाम॥ कि
 राततिक्तः कैरातोभूनिबोरामसेनकः॥ किरातको न्योनैपालो नाग्रीतिक्तो ज्वरांतकः॥ १३९॥ कांडतिक्तो हृति
 क्तः स्यान्निशरिः संनिपातरु॥ किरातो वातलो रुहः शीतलस्तिक्तकोलघुः॥ १४०॥ सन्निपातज्वरश्चासकफपि
 तास्रदाहनुत॥ काशशोषतृषा कुण्डज्वरत्रराकृमिप्रणतः॥ १४१॥ अथकुटुनाम॥ कुटजो मस्त्रिकापुष्पः क
 लिंगो गिरिमस्त्रिका॥ वत्सकः कुटजः कोटी बृहत्कः शक्रभूरुहः॥ १४२॥ तस्याच्छाकवरस्तिक्तः कुशली पांडुर
 दुमः॥ शतदुमो दुमः कोटी नीलयष्टीश्च मस्त्रिका॥ १४३॥ कुटजकटुकोरुहो दीपनस्तु वरोहिमः॥ अशीतिसा

॥ श्रीगुरु ॥

॥ ७ ॥

॥ म-वि-नि ॥

रपितास्त्रकपलसामकुष्ठनुत ॥ १४४ ॥ तत्फलं वातलं शीतं रक्तपि नाति सारजित ॥ १४५ ॥ अथ इंद्रियवनाम ॥ ऐन्द्रो यव
स्तस्य फले कलिंगः कौटजो मतः ॥ शक्राह्वपुरुहूतश्च प्रोक्तो मद्रियवस्तथा ॥ १४६ ॥ ऐन्द्रो यवस्त्रिदोषधः संग्रा
ही शीतलः कटुः ॥ ज्वरातीसाररक्ताग्निः क्षमिवी सर्पकुष्ठनुत ॥ १४७ ॥ दीपनो गुदकीलास्त्रवातास्त्रमश्रुलजित
अथ मयनफलनाम ॥ मदनश्च देनः पिंडीरावः पिंडीतकः फले ॥ करहाटश्चतुरगः शल्यकोविषपुष्पिकः ॥ १४८ ॥
मदनो वामनस्तिक्तो वीर्यो स्तोभेदनो लघुः ॥ रुक्मः कुष्ठकफानाहशोफगुल्मव्रणापहः ॥ १४९ ॥ अथ कंकुष्ठनाम ॥ तत्सरागोप्यन्न
कंकुष्ठं काकं कुष्ठं रेचनं रंगनायकं ॥ शोभनं पुलकं हासं वरांगं किंजुवालकं ॥ १५० ॥ कंकुष्ठं रेचनं तिक्तं कटुं
वर्णकारकं ॥ क्षमिशोफोदराध्मानगुल्मानाहकफापहः ॥ १५१ ॥ अथ चोक्तनाम ॥ हेमास्त्राकनकक्षीरी हेमदु
ग्धाहिमावती ॥ क्षीरिणी कांचनक्षीरी कटुपरीचिकर्षिणी ॥ १५२ ॥ तिक्तदुग्धाहेमवती पीतदुग्धाचमामता हे
मास्त्रारेचनी तिक्ता मदनुक्लेदकारिणी ॥ १५३ ॥ क्षमिकं कफानाहविषकुष्ठविनाशिनी ॥ १५४ ॥ अथ सातला
नाम ॥ सातला विमला सारी सप्तला बहुफेनका ॥ चर्मसास्त्राचर्मकसाफेना दीप्ता च नीलिका ॥ १५५ ॥ सातला
कटुकापाके वातला शीतलालघु ॥ तिक्ता सोपकफानाहपित्तोदावर्त रक्तजित ॥ १५६ ॥ अथ अहमंतकनाम

तत्सरागोप्यन्न
करिणावविट्

॥ राम ॥

॥ ७ ॥

अस्मेतोवाल्नुकापत्रोयुगपत्रोम्लपत्रकः॥स्वस्वात्वगश्मयोनिःस्यात्कुशलीपापनाशनः॥१५०॥अश्मेतस्तुव
 रोग्राहीशीतोम्लःकफवातजित॥निहंतिगलगणस्त्रगंडमात्रागलामयान्॥१५१॥तत्फलंलेखनेग्राहीगुरुश्लेष्मा
 निलापहं॥अथकचनारनाम॥कांचनारःकांचनकःपाकादीरक्तपुष्पकः॥कोविदारोस्पमेदःस्यात्कुक्षालःकुंडली
 कुली॥१५२॥आस्फोटोहालकःस्वल्पकेसरश्चमरीमतः॥कांचनारोहिमोग्राहीतुवरःश्लेष्मापित्तनुत्॥१५३॥कमिकु
 ष्णगुदभ्रंशगंडमात्रात्रणापहः॥कोविदारोपित्तहृत्स्यात्पुष्पंशीतंतयोर्लेद्युः॥१५४॥रुक्सेसंघ्राहिपित्तास्त्रप्रदरक्षतका
 शचुत्॥१५५॥अथसभातनाम॥निर्गुंडीश्वेतकुशुमःसिंदुकःसिंदुवारकः॥भूतकेश्यपरोनीलःसिंदुकोनीलपुष्प
 कः॥१५६॥शोफालिकाशीतभीरुर्वनकोनीलमंजरी॥निर्गुंडीस्मृतिदातिक्ताकषायाकदुकालद्युः॥१५७॥केश्या
 नेत्रहिताहंतिशूलासोथाममारुतान्॥कमिकुष्ठारुचिश्लेष्मात्रणानीलनापितद्विधा॥१५८॥अथमेषशृंगीनाम
 मेषशृंगीमेषवल्लीसर्पदंष्ट्राजशृंगिका॥अन्यातुदक्षिरावर्तवृश्चिकालीविषाशिका॥१५९॥तिक्तदुग्धाक्षिमैष
 ज्यापुत्रश्रेणीविषारिका॥उष्ट्रलोमसपुष्पाचरविवत्साद्विशृंगिका॥१६०॥रुषधीपादवृक्षाचकालीचक्षुष्य
 एवच॥समल्युग्दर्वफलाक्षीरावृत्सापिमेढिका॥१६१॥मेषशृंगीरसेतिक्तावातलाकासनाशिनी॥रुक्षापा

॥ श्रीगुरु ॥

॥ ८ ॥

॥ म-वि-नि ॥ केकदुःपित्तव्रणश्लेष्माक्षिशूलनुत ॥ १९० ॥ कासजित्वातराम्नवश्चकालीविषापहः ॥ १९० ॥ अथ पुनर्नवानाम
पुनर्नवाश्वेतमूलः पृथ्वीकोदीर्घपत्रकः ॥ विशाखोदीर्घवर्षाभः पुनर्नवंमंडलछदः ॥ १९१ ॥ पुनर्नवासरातिक्ता रुक्षो
स्लामधुरागुरुः ॥ शोफानिलव्रणश्लेष्महरारुच्यारसायनी ॥ १९२ ॥ अथ रक्तपुनर्नवानामः ॥ पुनर्नवापारक्ता र
क्तपुष्पः कठिन्नकः ॥ शूरकः सुद्रवर्षाभः वर्धकेतुः शिवाटिका ॥ १९३ ॥ पुनर्नवारुणातिक्ता कडुपाकाहिमालघुः
वातलाग्राहिणी श्लेष्मापित्तरक्तविनाशिनी ॥ १९४ ॥ अथ रास्नानामः ॥ रास्नारस्यायुक्तरसार्सनागंधनाकु
ली ॥ सुगंधमूलातिरसाश्रेयसी सुवहारसा ॥ १९५ ॥ रास्नामपाचिनीतिक्ता गुरुस्लामवातजित्वा ॥ शोषस्वा
सममीराश्रवातशूलोदरापहा ॥ १९६ ॥ अथाश्वगंधानामः ॥ अश्वगंधातुरंगाद्वागोकराणां श्वावरोहकः ॥ वा
राहकराणां विरदा वल्यावाजी करी च वा ॥ १९७ ॥ अश्वगंधानिलश्लेष्माशोफश्वित्रक्षयापहा ॥ वल्यारसायनी
तिक्ता कषायोस्नातिशुक्रला ॥ १९८ ॥ अथ प्रसारिणीनामः ॥ प्रसारिणी राजवलाचारुपर्णी प्रतानिका ॥ सरणा
सारिणी भद्रापर्णी सुप्रसरासरा ॥ १९९ ॥ प्रसारिणी गुरुर्व्यासंधानवल्लभसरा ॥ वीर्योस्नावातनुतिक्ता वा
तरक्तकफापहा ॥ २०० ॥ अथ शतावरीनामः ॥ शतावरी क्षिपिपुच्छिपिकाधरकंदकी ॥ नारायणी शतपदी शतपा

॥ एमः ॥

॥ ८ ॥

ढहुपुत्रिका ॥ १२१ ॥ शतावरीशुरुः शीतास्वादुस्निग्धारसायनी ॥ शुक्रस्तन्यकरीबल्यावातपित्तशोफजित ॥ १२२ ॥ मे
 दोग्नपुष्टरातिक्लानैत्रागुल्मातिसारजित ॥ अथमहाशतावरीनाम ॥ शतावर्यैर्दंकेयान्यापीवरैर्दीवरीवरी ॥ अ
 भीरुर्वहुपुत्राचमहापुरुषदंतिका ॥ १२३ ॥ सहस्रवीर्याकेशीस्यातुंगिनीसहस्रपत्रिका ॥ महाशतावरीमेघा
 हृद्यावृषारसायनी ॥ १२४ ॥ शीतवीर्यानिहंत्यशर्षपग्रहीनयनामयान ॥ तदंकुरास्त्रिदोषशूलगुरशक्षय
 पः ॥ १२५ ॥ अथशिवरेदीनाम ॥ बलाबाध्यालकः शीतपाकीगंधोदनाह्वयः ॥ भद्रोदनीसमेगास्यात्समोशाख
 रयष्टिका ॥ १२६ ॥ अथसहदेयीनाम ॥ महाबलावीरुपुष्पीसहदेवीवह्वला ॥ वाद्यापिनीदेवसहवाद्यास्यात्
 पीतपुष्पिका ॥ १२७ ॥ अथपियरिणीनाम ॥ गालिकातिबल्यभारद्वाजीस्याद्द्वस्तगंधिनी ॥ १२८ ॥ अथगंगेदी
 नाम ॥ गंगेरुकीनागबलाविश्वेदेवागवेधका ॥ अथवर्लाचतुष्टयनाम ॥ बलाचतुष्टयंशीतंमधुरंवलकी
 तिकृत ॥ स्निग्धंग्राहिसर्मास्त्रपित्तस्रस्तनाशनं ॥ १२९ ॥ आसौवह्वलाकृष्णंरंतिवातातुलोमनी ॥ गुर्वीना
 गक्लावृषाविशेषादस्त्रपित्तजित ॥ १३० ॥ बल्यारसायनीपुंस्त्ववर्द्धनीवृंहणीतथा ॥ तस्याः फलं हि मे स्वादुस्ते
 मनंगुरुलेखनं ॥ १३१ ॥ विवंधाध्यानजननेरक्तपित्तनिवर्हणं ॥ १३२ ॥ अथतेजवलनाम ॥ तेजस्विनीतेजवतीते

विश्वदंष्ट्रोत्पलामालाम
 तागोक्षीतं दुःखना ४

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ५ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

जन्यश्च प्रवल्कलाः ॥ महोजसी पारिजाताशीतानि क्तातिने जिनी ॥ १८३ ॥ तेजस्विनी कफस्वासासासामय
वातजित् ॥ पाचन्युष्माकटुस्तिक्ता रुचि वस्त्रि प्रदीपनी ॥ १८४ ॥ अथ मालका गुनीनाम् ॥ ज्योतिष्मती स्वर्णल
ता कां गुनी कटुभीतया ॥ ज्योतिका चाग्निभासा चलवरोक्ता च दुर्मता ॥ १८५ ॥ लवणां किंशुका वेगा का कदंती त्रि
पर्यपि ॥ पारावत पदीपी घ्रापी तैला ककुदनी ॥ १८६ ॥ ज्योतिष्मती कडुस्तिक्ता सरा कफ समीरजित् ॥ स्लेष्मघ्नो
कंठरोगघ्नो पित्तकृद्दिदीपनी ॥ १८७ ॥ अत्युष्ण वामनी तीक्ष्णा वह्निबुद्धिस्मृतिप्रदा ॥ अथ देवदारुनाम् ॥ दे
वदारु सराहं स्याद्ददारु सरदुम् ॥ भद्रकाष्ठं स्नेहवत्सः किलिर्मशक्रदारु च ॥ १८८ ॥ देवदारु कटुस्तिग्धं ति
क्तोत्पलधुना शयेत् ॥ आध्मानज्वरशोथामहिका कंदुकफानिलान् ॥ १८९ ॥ अथ सरलनाम् ॥ सरलो नंद
नश्चीरो न मेहदीपकः ॥ एतिहारु पीतवस्त्रो मरुदीर्घं कलिदुम् ॥ २०० ॥ सरलः कडुकः पाके रसे च
मधुरो लघुः ॥ उष्णः स्निग्धः समीराक्षिकंठकर्णामयापहः ॥ २०१ ॥ अथ पुष्करमूलनाम् ॥ पुष्कराहं पद्मपत्रं पो
ष्करं पुष्कराह्ये ॥ कास्मीरं पुष्करजयमूलं वीरं सुगंधकं ॥ २०२ ॥ पौष्करं कडुकं तिक्तं मुलं वातकफज्वरानहं
तिशोफारुचिस्वासान्विशेषायाश्चैतानुत् ॥ २०३ ॥ अथ कुट्टनाम् ॥ कुष्ठं रोगरूपं वायुं कौवेरं पारिभ

॥ रामः ॥

॥ ५ ॥

३८॥ पारिरायै पारिभाष्यसुत्यलं हरिभद्रकं ॥ २०४ ॥ कुष्ठमुल्लं कदुस्वादुतिक्तं शुक्रप्रदं लघुः ॥ हंति वाता मवी स र्प ॥
कासकुष्ठमरुत्कफान् ॥ २०५ ॥ अथ ककराश्रेणीनाम् ॥ श्रेणीकुलीरश्रेणी स्याद्दुःका कर्कटश्रेणिका ॥ कर्कटा।
ख्यामराद्योऽश्रेणिनाम्नीनतां गपि ॥ २०६ ॥ श्रेणी कषायातिक्तो ह्यहं त्याधानं वमिज्वरान् ॥ तस्मा रुचिक फसा
सक्षयकासोर्ध्वमारुतान् ॥ २०७ ॥ अथ गंधेलनाम् ॥ रोहिषं कटू तृणां भृतिर्भृति केसरलं तृणं ॥ श्यामा कं मुद्गलं पौ
रंध्यामकं देवगंधकं ॥ २०८ ॥ रोहिषं कटुकं पाकेतिक्तो ह्यंतु वरं जयेत् ॥ कंठहृद्गोपित्तास्रशूलकासकफज्वरान्
॥ २०९ ॥ अथ कायफलनाम् ॥ कटुफलं कुमुदः कुंभी श्रीपर्णी सोमपादपः ॥ सोमवल्को महाकुंभी मद्रा मद्रवती शि
वा ॥ २१० ॥ कटुफलं तु वरं तिक्तं कटुवातकफज्वरान् ॥ हंति स्वास प्रमेहार्शः कासकंठामयारुचीन् ॥ २११ ॥ अथ भा
रंगीनाम् ॥ भार्गी भृगुभवा पद्मा कामधूनी भार्गवर्वराणी ॥ खरशाकं शुक्रमातापं जीवास्त्राण्यष्टिका ॥ २१२ ॥ भा
र्गीरक्षा कुटुस्तिक्ता रुच्यो ह्यापाचिनी जयेत् ॥ शोथकासकफश्वासपीनसज्वरमारुतान् ॥ २१३ ॥ भार्गी हंति ज्व
रहृदिकुष्ठातीसार ॥ २१४ ॥ राहकंदुविषस्वा सक्तमिगल्मोदरव्रणान् ॥ २१५ ॥ अथ पाषाणभेदनाम् ॥ पाषाणभे
दः पाषाणोश्मरिभेदोश्मभेदकः ॥ शिलाभेदो दृषड्द्रोनागभिन्नागभेदकः ॥ २१६ ॥ पाषाणभेदस्तु वरुणीनां

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ १० ॥

॥ म. वि. नि. ॥

लोवस्तिशोधनः ॥ सरस्तिक्लप्रमेहशरीः कृच्छ्राश्मरिहजो जयेत् ॥ २१५ ॥ अथ नागरमोथानामः ॥ मुस्तं वारधरो मु।
स्तामेघाक्षः करविदकः ॥ वराहोद्घोषनो मद्रमुस्तं राजकषेरुकः ॥ २१६ ॥ पिंडमुस्तो विषध्वंसी नागरोन्यः प्रकी
र्तितः ॥ मुस्तं कटुहिमे ग्राहीति क्लं दीपनपाचनं ॥ २१७ ॥ कषायं क्लमिपित्तार्शः कफतृष्णा ज्वरपहं ॥ अथ धातुके
नामः ॥ धातुकी कुंजरासिंधुपुष्पी प्रमदिनी मदा ॥ पार्वती याताम्रपुष्पी सुभक्ष्या मद्यगुप्तिनी ॥ २१८ ॥ धातुकी
मधुराशीतामदक्लचुवरालघुः ॥ तृष्णातीसारपित्ताश्रविषं क्लमिविसर्पजित ॥ २१९ ॥ अथ मौर्दनी नामः ॥ माचिका।
बालिकां वष्टा मटी दंतशयं विका ॥ अं वष्टकी श्रुचिमुखी कषायासाकुटं मुखी ॥ २२० ॥ माचिका स्तारसेपाके क
षायाशीतलालघुः ॥ पक्षातीसारपित्तास्रकफकंठामयापहः ॥ २२१ ॥ अथ विदारी कंदनामः ॥ विदारिका वृक्षव
ल्ली वृष्यकंदविदारिका ॥ शृंगालिका कंदवल्ली स्वादुकंदवलासका ॥ २२२ ॥ अन्याशुक्लाक्षीरशुक्लाक्षी
रवल्ली पयश्विनी ॥ इक्षुवल्ली महाश्वेताक्षी रकंदे सुगंधिका ॥ २२३ ॥ विदारी मधुरास्तिग्धा वंहरणी स्तन्यशुक्र
दा ॥ गुरुः पित्ताश्रपवनः दाहान्तरसायनी ॥ २२४ ॥ अथ वाराही कंददृष्टी कंदनामः ॥ वाराही माधवी ग्रष्टि शौक
रीवनमालिका ॥ तस्याः कंदः किटिकोऽनामशं वरकंदकः ॥ २२५ ॥ वाराही मधुराकंदः कटुस्तिक्तातिशुक्रलाः ॥

॥ रामः ॥

॥ १० ॥

वल्ग्यापित्तकरोवातकफमेहकमौहरेत॥२२॥ अथपाठीनाम॥ पाठोवष्टावहतिपत्राप्रचीनांवष्टकारसा॥ व
 रातिक्तापापचेलीश्रेयसीवद्वर्गिका॥२२॥ पाठोस्नाकडुकास्तीक्ष्णावातश्लेष्महालुघु॥ हंतिशूलज्वरश्च
 र्दिकृष्टातीसारहृत्तु॥२२॥ दाहकंदुविषश्वासक्रिमिगुल्मोदग्रणान॥२३॥ अथमूर्वानाम॥ मूर्वादेवीमधु
 रमादेवश्रेणीमधुश्रवा॥ स्निग्धपर्णीपथ्यकर्णीमोरदापीलुपर्णिका॥२३॥ जालिनीतिक्तवक्राचंदनीचप
 थर्कची॥ मूर्वासारगुरुस्वादुस्तिक्तापित्तास्रमेहनत॥२३॥ तरोषतस्नाहृद्रोगकंदुकुष्ठज्वरापहा॥ मूर्वाव
 ष्यामधुरमाश्लेष्मकृत्पित्तनाशिनी॥२३॥ वायुप्रशमनीहृद्याग्राहिरोगुल्मनाशिनी॥ अथमजीठनाम
 मंजिष्ठाविजयारक्तारक्तोंगीकालमेघिका॥ रक्तपष्ठीस्ताम्रवल्लीसमंगावस्त्रभूषणा॥२३॥ मंजुलाधिका
 सामंजीछप्रिकाज्वरनाशिनी॥ मंजूकपर्णीमंजीरीमंजीयोजनवत्पि॥२३॥ मंजिष्ठा मधुरातिक्ताकषायास्व
 रवर्णीकृत॥ गुरुतस्नाविषश्लेष्मशोफयोन्वक्षिशूलनुत॥२३॥ रक्तातीसारकुष्टास्त्रविसर्पत्ररामेहजित॥ तच्छ
 कंदीपनेस्वादुस्निग्धपित्तानिलापहं॥२३॥ अथहलदीनाम॥ हरिद्रारजनीगौरीरंजनीवरवर्णीनी॥ पिण्डा
 पीतावर्णीवतीनिशावर्णीविलासिनी॥२३॥ हरिद्राकडुकातिक्तारुक्षोस्नाश्लेष्मपित्तनुत॥ वरार्पाज्वरोषमे

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ११ ॥

॥ म-वि-नि ॥ हास्त्रशोफपांडुव्रणापहा ॥ २३ ॥ अथ दारुहरदीनाम ॥ दार्वीदारुहरिद्रान्यापीत दारुः पचं पचा ॥ कटं कैरी पीत दुःस्व
र्गावर्णी कटं कटिः ॥ २४ ॥ दार्वीतद्विद्विषातुनेत्रकार्णास्यरोगनुत ॥ अथ तुंबुरनाम ॥ स्या तुंबुरुस्तीक्ष्णादलोमहा
मुनिगंधका ॥ २५ ॥ तुंबुरुः कटुकस्तीक्ष्णः कफमारुतनाशन ॥ उत्तोहं त्यदं शूलकमिगुल्म हृदामयान ॥ २६ ॥ अ
थ पसारनाम ॥ प्रपन्नाटस्त्वेडगजश्चर्मदः प्रपन्नटः ॥ इडुधूमर्दकोमेफकुसुमः कुष्ठकंत ॥ २७ ॥ प्रपन्ना
टोलघुस्वादुःखः पित्तानिलापह ॥ हृद्यो हिमकफपित्तकुष्ठकंदूकमीजुयेत ॥ २८ ॥ हं त्युत्तं त्यलं कुष्ठकंदू
डुविषव्रणा ॥ वातरक्तापहं तस्य शाकं कफहरं लघुः ॥ २९ ॥ अथ वकुचीनाम ॥ वाकुचीचंद्रिका सोमवल्ली इति
फलावरा ॥ सोमराजी कृष्णफला वल्गुजा कालमेधिका ॥ ३० ॥ चंद्रलेखा तथा सोमा कुष्ठभीसासितापरा ॥
वाकुचीमधुरातिक्ता कटुपाकारसायनी ॥ ३१ ॥ विष्टंभिनी हिमार्च्यसरा हृद्याश्चिपतजित ॥ रुक्षा हंतिकफश्चा
सकुष्ठमेहकमींज्वरं ॥ ३२ ॥ तत्पलं पित्तकृत्स्वेतकुष्ठवातकफापहं ॥ ३३ ॥ अथ भृंगराजनाम ॥ भृंगराजो मेक
राजो मार्कवः केशरंजनः ॥ अंगारको भृंगराजो भृंगारुः सूर्यवस्त्रमः ॥ ३४ ॥ भृंगराज कटुतिक्तो रुक्षोष्णकफ
वातनुत ॥ दंत्योरसायनो रुच्यकुष्ठनेत्रशिरोर्तिजित ॥ ३५ ॥ अथ पित्तपापशनाम ॥ पपटः कवचोरेणुः पित्तहाय ॥ रामः ॥

केशः स्त्वच्यः कृमिप्रासकास
शोफमपांडुनुत २ पाभंतरं

॥ ११ ॥

वकंटकः॥वरतिकःपपेटकःपृष्टकश्चर्मकंटकः॥२५२॥पपेटोहंतिपित्तप्रभ्रमतस्नाकफञ्चरान्॥संग्राहीशी
 तलसित्तोरारुनुदातलो^{लघुः}॥२५३॥शरापुष्पीनाम॥शरापुष्पीमाल्यपुष्पीधावनीशराद्येदिका॥चरुपुष्पी
 त्वल्पद्यंद्यद्यशदोहैपुष्पिका॥२५४॥शरापुष्पीकटुःपित्तश्लेष्मजित्स्त्रिर्दकारिणी॥अथत्रायमारानाम॥त्राय
 मारामुहत्राणात्रायंतीगिरिसानुजा॥क्लमद्रक्तत्राणावर्धिकात्रायमाराकः॥२५५॥त्रायमारासरापित्तज
 स्त्रेष्माश्लेष्मजित्॥२५६॥^{त्रेष्मा}अथजालिनीनाम॥महाजालिनिकाचर्मरंगास्यात्पीतकीलकाः॥आवर्त्तेकीर्बिंदुकि
 नीविभांरीरक्तपुष्पिका॥२५७॥महाजालिनिकातिक्लास्त्रेचनीकफपित्तजित् हंतिराहोदरानाहशोफकुष्ठकमिञ्चरा
 न्॥२५८॥अथअतिविषा^{विषा}नाम॥अतिविषाशुक्लकंदविषाप्रतिविषापरा॥प्रोक्तास्वेतवचाचैवविरुणादुरावश्चभा
 ॥२५९॥अरुणाचतथाजेयास्मृतिमाक्षीचशृंगिका॥स्यामकंदसिताशृंगीभंगुलेपिविषारिका॥२६०॥विषो^{विषो}होपा
 चिनीतिक्लाश्लेष्मपित्तानिसारजित्॥अथ^{कोक}काकमाचीनाम॥काकमाचीध्यांसमाचीकामाचीजघनेफला॥रसाय
 नीवरासर्वतिक्लास्यात्काकिनीकटुः॥कैटुनेत्रदितारिकावमिहद्रोगनाशिनी॥कोकमाचीत्रिदोषघ्नीस्निग्धोष्ण
 स्वरश्चक्रा॥हृदारसायनीशोफकुष्ठार्शोज्वरमेहनुत॥२६१॥अथकाकजंघानाम॥काकजंघानदीकांताकाक

॥ श्रीगुरु ॥

॥ १२ ॥

॥ मंदि. नि. ॥ तिक्ता सुलोमशा ॥ पारावतिपदी का कामध्याका मिरीतया ॥ २६३ ॥ का कजें छाहि माहंति रक्तपित्त कफज्वरा
न ॥ अथ लोभ्रं यनाम ॥ रोध्रं स्तिरीटः कानीनः स्तित्वकः संततोऽवः ॥ अन्योद्यनस्तक्ता रश्चस्वेतलोभ्रोक्षिमे
षजं ॥ २६४ ॥ कमुकः प्रदिका लोभ्रं सवरं स्थलवल्कलं ॥ मधुरः पित्तशमनं रोध्रं चैव प्रशस्यते ॥ २६५ ॥ त्वग्विका
रहरोरुसोवलावर्णप्रसादनः ॥ रोध्रो विरोधनशीतः चक्षुष्यः कफपित्तनुत ॥ २६६ ॥ कषायोरक्तशोफास्त्रक्त्वा
रातीसारनाशनः ॥ तत्पुष्पं मधुरं ग्राहिसुतिक्लं श्लेष्मपित्तनुत ॥ २६७ ॥ अथ वृद्धं नाम ॥ वृद्धाहर्महाश्या
माजोगलो जीर्ण बालकः ॥ अंतको ^{विजय} टरपुष्पी स्यादावेगी छागलान्यपि ॥ २६८ ॥ वृद्धाहः कषायोष्णः सर
स्तिक्कोरसायनः ॥ वृष्णो वातामवाताश्लेष्मफमेहकफात्रयेत् ॥ २६९ ॥ अथ देवदाली नाम ॥ देवदाली वं
तकोशो देवतां प्रेगरागरी ॥ जीमूतस्तारकावेगी जालिन्याखुविषापहा ॥ २७० ॥ देवदाली रसे तिक्ता कफार्श
शोफपांडुतो ॥ नाशयेदामिनी तीक्ष्णा हयहिक्ता कृमिज्वरान् ॥ २७१ ॥ देवदाली कटुः पाके प्रमेहं कामलां जये
त् ॥ २७२ ॥ अथ हंसपदी नाम ॥ हंसपादी हंसपदी रक्तपादी त्रिपादिका ॥ प्रह्लादिनी कीटमारी कीटमाता मधुश्र
वा ॥ २७३ ॥ हंसपादी गुरुः शीताहंति रक्तविषव्रणान् ॥ विसर्पदाहातीसारत्वतारोगांश्च रोपिणी ॥ २७४ ॥ अथ ले

॥ रामः ॥

शुक्रारिवलमेदानिस्वर
कांतिकरुसरः ५

॥ १२ ॥

आकासवर्ग

मवलीनाम॥ सोमवल्लीयजनेतासोमस्त्रीरोहिजप्रिया॥ सोमवल्लीत्रिदोषघ्नीकटुस्तिक्तारसायनी॥ २७५॥ अ
थनाकुलीनाम॥ नाकुलीसुवहासर्पगंधनीगंधनाकुली॥ नकुलेष्ठासर्पनेत्राचीरितपत्रिका॥ २७६॥ नाकुलीतुव
रातिक्ताकटुकोष्ठाविनाशयेत्॥ विषंलतावृश्चिकारुसर्पाणांचकृमिव्रणान॥ २७७॥ अथवटपत्रीनाम॥ वटपत्री
मोहनीस्यहीपनीरेचनीमता॥ वटपत्रीयोनिगदाक्षायोश्नाविनाशयेत्॥ २७८॥ तस्यलंस्तंभनंशीतंवातलोकपित्तजि
त॥ अथलज्जालनाम॥ लज्जालुमोहिनीस्यकासादिरीगंधकारिणी॥ नमस्कारोशमीपत्रासमंगारक्तपादिका॥ ल
ज्जालुःशीतलातिक्ताकषायश्लेष्मपित्तजित॥ रक्तपित्तमतीसारयोनिदोषंचनाशयेत्॥ २७९॥ अथमुशलीनाम॥ मु
शलीखलिनीतालपत्रीकोचनपुष्पिका॥ महावृक्ष्यावृक्षकंदारजर्जरीतालमूलिका॥ २८०॥ मुशलीमधुरावृष्या
वीर्योष्ठावंहरीगुरु॥ तिक्तारसायनीहंतिअर्शजान्यनिलेतया॥ २८१॥ अथकेवाधुनाम॥ कपिकटुस्रयंगु
प्राकंडुलागृहविग्रहा॥ चंद्रात्मगमालोमलीमर्कटीस्याजहर्षिणी॥ २८२॥ अथपुत्रजीवानाम॥ पुत्रजीवोग
र्भकरोयष्टिपुष्पोर्यसाधन॥ पुत्रजीवोगुरुर्ब्रह्मयोगर्मदःश्लेष्मदातजित॥ २८३॥ सृष्टमूत्रमलोत्क्षोहिमः।
स्तादुत्कटःपटुः॥ २८४॥ अथकैकोटनाम॥ वंध्याकैकोटकीदेवीकुमारीविघनाशनी॥ मनोज्ञानागदमनीवं

कपिकटुः परं वृष्यामधुरावंहरीगुरुः ३

तदीजंवातशमनेवाजीकरामुनमम् ३

॥ श्रीगुरु ॥

॥ १३ ॥

॥ म-वि-नि-॥ ध्यायोगेऽपरीतया ॥ २२६ ॥ बंध्या कर्कोटकीलध्या कफनुक्षणशोधनी ॥ सर्पदर्पहरा तीक्ष्णा विसर्पविषनाशनी ॥ २२७ ॥
अथ विस्तुक्रांतानाम ॥ विस्तुक्रांतानीलपुष्पी जयावश्यापराजिता ॥ विस्तुक्रांता कटु मेध्या क मित्रा कफा ज्ञेयेत ॥ २२८ ॥
अथ शंखाहूलीनाम ॥ शंखपुष्पी शंखनाम्नी किरीटी कंबुमालिनी ॥ कंबुपुष्पी स्मृतिहिता मेध्या वनविशालिनी ॥ २२९ ॥
शंखपुष्पी सरामेध्या हिता चेतोविकारिणी ॥ रसायनी कषायो ह्लास्मृतिरामेहनाशिनी ॥ २३० ॥ अथ दुग्धीना ॥
म ॥ दुग्धिका मधुपर्णी स्यात्स्त्रीरिणी स्वादुपुष्पिका ॥ दुग्धिको ह्ला गुरु ह्ला वातलागर्भकारिणी ॥ २३१ ॥ स्वादु
विष्टुभिनी वृष्या कफकृष्णकर्मो ज्ञेयेत ॥ २३२ ॥ अथ आकाहूलीनाम ॥ अर्कपुष्पी क्रूरकर्मा जलका
माभिरंठिका ॥ अर्कपुष्पी लुमिश्लेष्मा मेहचेतोविकारजित ॥ २३३ ॥ अथ भस्त्रातकनाम ॥ भस्त्रातको नलोभ
ह्रीवीरवृक्षो ग्निवक्रकः ॥ आरुष्करस्तथा रुक्स्तपनो ग्निमुखी धनुः ॥ २३४ ॥ भस्त्रातकः कषायो ह्लाः शुक्रा
लोमधरोलघुः ॥ वातश्लेष्मोदरानाहकुष्ठार्शो ग्रहणी गदान ॥ २३५ ॥ हतिगुल्मचरश्चित्रवह्निर्मांसयुक्तमिव ब्रह्म
न ॥ अथ चिरपोटीनाम ॥ चिरपोटी दीर्घपत्रा कुंतलीति क्रकामता ॥ चिरपोटी हिमा रुक्षा भेदनी व्यासका सजि
त ॥ २३६ ॥ अथ दिनदहलीनाम ॥ शोणपुष्पी गुरु ह्ला स्वादु ह्ला वा वातपित्तकृत ॥ भेदनी कामला शोफकफकृमिहरा क

॥ रामः ॥

शोणपुष्पी स्वसनकाया लिं दीकुं भयोनि का छत्राति

छत्रिका शोणी कौण्डिन्यो वृक्षसावकः १ उरि

॥ १३ ॥

ब्रह्मदंतीति प्रसिद्धः

अथब्राह्मीनाम१

[illegible]

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ १४ ॥

॥ म-वि-नि ॥

परा ॥ नेत्रामयहराव्याहेतिकं ह्यग्रहब्रह्मान् ॥ ३१० ॥ कृमीन् लुप्रकुशानितद्वत्सेतापिशस्पते ॥ अथघैरबोलानामा
गुराणां ॥ वेलेतरोदीर्घपत्रोवीरदुर्वहपत्रक ॥ वेद्यंतरोस्मन्तग्राहीकफकृच्छ्रानिलार्तिजित ॥ ३११ ॥ अथवेरा^ननाम
वंदाकस्यावसहसि ॥ त्वरीकामपुष्पक ॥ वृक्षादनीकामतरुः कामन्वापादरोहिणी ॥ ३१२ ॥ वंदाकः कफवाताश्र
क्षोरव्रणविषापह ॥ ३१३ ॥ अथपिण्डनाम ॥ पिण्डरुकरहाटस्यात्तीक्ष्णाकीलकुरंगक ॥ पिण्डरोमधुरः शीतोशोया
पित्तकफपह ॥ ३१४ ॥ अथछिकनीनाम ॥ छिकिकाक्षवकः कूरोनासासंवेदनः पदः ॥ छिकिकापित्तलाकुष्ठकृमि
वातकफपह ॥ ३१५ ॥ अथ^{अक्षय}रोहीनाम ॥ रोहितोदाहिमीपुष्पोरोहीतः कूटशाल्मलिः ॥ क्षीरक्षिरोहिणोरोहिरक्तधूपार
जातक ॥ ३१६ ॥ रोहीतकः सरोगल्मयकृत्सीरोदरापह ॥ अथमोचरसनाम ॥ मोचकः स्यान्मोचरसणात्मलीवेष्ट
कास्मत्त ॥ मोचनिर्यासकापिच्छेमोचश्चावोवचेष्टक ॥ ३१७ ॥ मोचकः शीतलोग्राहीगुरुव्यातिस्मारजित ॥ प्रवा
हिकामपित्ताश्रकफराहनिवर्हणः ॥ ३१८ ॥ अथ^{अक्षय}वोवईनाम ॥ अजगंधावस्तगंधाकचरीपूतिवर्गरी ॥ अजगंधालव
रुक्षाहृयाश्रककफवातनुत ॥ ३१९ ॥ अथ^{कटसुर}वंदाशलीउनाम ॥ सैरेयकः सहचरुः सैरेयकिकिरातक ॥ दासीसहचरी
सिं - धीसूवंकोमदुकंटकः ॥ ३२० ॥ रक्तपुष्पोकुरवकः पीतोत्तेयकुरंटक ॥ नीलश्चार्तगलः प्रोक्तोपरीदंडनवा

॥ राम ॥

॥ १४ ॥

कपिः॥३२॥ शैरेयकृष्णवातास्रकृष्णोदुविषापह॥ तिक्तो स्त्रोमधुरकेश्यः सुस्निग्धकेशरंजनः॥३२॥ अथस्वेति
 कोइलनाम॥ स्वेतस्येरास्वेतपुष्पीकटभीगिरिकरीका॥ सितापराजितास्वेताविषघ्नीमेहनाशनी॥३२॥ नीला
 स्येराव्यक्तगंधानीलपुष्पागवादिनी॥ स्वेतस्येराहयंशोतंग्रहधृंदष्टिकंठकृता॥३२॥ कृष्णलत्रिदोषामशोप
 णाविषापह॥३२॥ अथ ^{ताले मखानी} अहिषहनाम॥ इक्षुरक्षुरकोधेऽकोकिलासः क्षुरः स्मृतः॥ तैलकंठोभिक्षुरिक्षुर्वा
 लिकाचेशुगंधिका॥३२॥ इक्षुरशीतलोब्धोगुरुवातकफाश्रजित॥ अथकपासनाम॥ कर्पासपटदस्तलछा
 दनोवादरपिचु॥ कर्पासकोलकुकोस्त्रोमधुरोवातनाशनः॥३२॥ तदीजस्तन्यदेवघोस्निग्धकफकरंगु॥३२॥
 २२॥ अथ ^{कोमरी मेह} आरामशीतलानाम॥ आरामशीतलादेवगंधाकुक्षुरमर्दकः॥ आरामशीतलाशीतकटुपित्तकफाश्रजि
 त॥३२॥ अथ ^{कुक्षु मेह} कुक्षुनाम॥ कुक्षुस्तान्मृचरः सूक्ष्मपत्रोमृदुछरः॥ कुक्षुडुकटुस्तिक्तोच्चरक्तकफापह
 ३३॥ अथ ^{वयसि मेह} वामिनाम॥ वामीशोखधराचारिब्राह्मीचहिलमोक्षिका॥ वामीशोयहराकुष्ठपित्तश्लेष्महरासरा॥३३॥
 अथ ^{कोयल मेह} वालामोदनाम॥ वालामोदजयासूक्ष्मापत्राजेयापराजिता॥ वालामोदविषश्लेष्माकटुनुदिजयप्रदा॥३३॥
 अथसरपुंखनाम॥ शरपुंखाकालशकंजीराहिकलिकामता॥ शरपुंखायकटुहीहृदृष्टब्रणविषापह॥३३॥ ति

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ १५ ॥

॥ म. वि. नि. ॥ क्ता कषायकासाश्च स्वासन्वह जालधुः ॥ अथ मयूरशिखानाम् ॥ मयूरान्नाशिखाने त्यासाह श्री मधुकच्छरा
मयूरान्नाशिखालब्धीपित्तश्लेष्मातिसारजित ॥ ३३४ ॥ निहंति शीहगुल्माशो यक्तुष्टेष्मोदरक्तमीन ॥ ३३५ ॥ अ
थ लक्ष्मणानाम् ॥ लक्ष्मणा पुत्रदारक्तविंदुपत्राचनगिनी ॥ लक्ष्मणा गर्भदाशीतासरावप्यात्रिदोषनुत ॥ ३३६ ॥
अथ मांसरोहिणीनाम् ॥ मांसरोहिण्यतिरुहवता चर्मकशाकसा ॥ स्यान्मांसरोहिणी वप्यासरादोषत्रयाप
हा ॥ ३३७ ॥ अथ हंसकलनाम् ॥ अस्थिसेहारकोनेयावल्लरी श्लेष्मघृष्टिका ॥ वज्रोगी ग्रंथिमान् वज्रोपोक्ता स्याद
स्थिग्रंथिला ॥ ३३८ ॥ अस्थिसेहारकः शीतो वप्यावातहरो स्थियुक् ॥ अथ आकनाम् ॥ ~~अ~~ अ
र्कः सूर्यास्तु यः क्षीरो सदा पुष्पो वकीरराः ॥ मेदरो वस्तुको न्योर्को राजा हो दीर्घपुष्पकः ॥ अर्कद्वयसंवातकु
ष्ठकंदूविषत्रगान् ॥ निहंति शीहगुल्माशो यक्तुष्टेष्मोदरक्तमीन ॥ ३३९ ॥ अथ करवीरद्वयनाम् ॥ करवी
रो महास्वेतपुष्पं स्यात्सतकुंभकः ॥ रक्तपुष्पो परश्वजेलगुः करवीरकः ॥ ३४० ॥ करवीरद्वयनेत्रशोफकुष्ठ
वराणापहः ॥ लक्ष्मस्तुमिकं दूधं भक्षितं विष्वन्मते ॥ ३४१ ॥ अथ धत्तरनाम् ॥ धत्तरः कितवोधतो देवता मदनः
शिवा ॥ उन्मतो मातुलः सत्नीतरलः कनकास्तुयः ॥ ३४२ ॥ धत्तरो मधुराग्निं वांति कृतं तज्वरकुष्ठनुत ॥ ३

॥ रामः ॥

॥ १५ ॥

लोगरुब्रराश्लेष्माकं इक्षुमिविषापहः॥३४४॥ अथकलिसारीनाम॥ कलिसारीवह्निमुखीलांगलीगर्भया
तनी॥ विशल्याहलिनीशारीप्रमाताशुक्रपुष्पिका॥३४५॥ विधुयुक्तामिजित्वाचकथितापुष्पसंभरा॥ वह्निशि
खाग्निकातेयानलपरंद्विकास्मृता॥३४६॥ कलिसारीशराकुण्डलोफार्शोब्रराश्लजित॥ तीक्ष्णोस्त्राक्तमिनु
स्त्रध्वीपितलागर्भपातिनी॥३४७॥ ^{ज्वरपात्र}कु^{धुउकेआ}आरीनाम॥ कुमारीमेडलामाताग्रहकन्यातिपिछला॥ कुमारीभेद
नीशोतायकक्षीरकफज्वरान॥३४८॥ निहंतिवह्निविष्फोटपितरक्तत्वगामयान॥ अथभोंगनाम॥ भोंगागो
जामातुलानीमोहनीविजयाजया॥ भोंगाकफहरातिक्ताग्राहिरादीपनीलधु॥३४९॥ तीक्ष्णोस्त्रापितलामो
हमदक्रदागिववर्धनी॥३५०॥ अथपीरोभोंगनाम॥ कोचिनीशोराफलनीकाकापुष्पाकवल्लरी॥ कांचनीस्त
न्यदामूर्ध्वयथादोषत्रयापहा॥३५१॥ अथदूर्वानाम॥ दूर्वासष्टाशोतकरीगोलोमीशतपर्विका॥ अन्यास्वेतास्वे
तदूर्वादेडिनीभार्गवीरुसा॥३५२॥ दूर्वाहिमाविसर्पाश्रुतटपितकफहरजित॥३५३॥ अथगाउरदूर्वानाम॥ गंडु
र्वीमस्यगंधामस्याक्षीसकुलादिनी॥ गंडुदूर्वाहिमालोहद्रावणीग्राहिरादीलधु॥३५४॥ दाहतस्त्रावलासास्त्रकु
ण्डपित्तज्वरापहा॥ अथकासनाम॥ कासःस्त्राकोऽकोसेक्षुरिषीकःस्त्रेतामरु॥ कासःकृष्णश्मदाहास्त्रपि

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ १६ ॥

॥ म. वि. नि. ॥ नक्षयरोहिमः ॥ ३५५ ॥ अथ गभनाम ॥ दर्भो वहिः कुशस्तोष्णाः सूच्यगो यजभषराः ॥ दर्भः कृच्छाश्मत्तृपित्त।
वस्तिरुक्कफरक्तजित ॥ ३५६ ॥ अथ ^{नरसल जोरकर} नलनाम ॥ नलो रं श्री पुष्प मत्पुर्धमनोनर्तकः पित्त ॥ नलो मूचातिराहास्रक
फपित्तविसर्पजित ॥ ३५७ ॥ अथ मुंजनाम ॥ मुंजः क्षुरः स्थूलदर्भो वाराहो ब्रह्ममेखलः ॥ मुंजो रूक्षो विस
र्पस्रमत्रवत्यसिरो गजित ॥ ३५८ ॥ अथ बोंसनाम ॥ वंशो पुणः कीचकः स्यात्कर्मारिस्त्वचिसारकः ॥
वंशः सरोहिमः पित्तकफदाहास्रमोफजित ॥ ३५९ ॥ तत्करीरो गुरुर्भेदी स्त्रेष्मलो वातपित्तजित ॥ तदीजो भेद
कोचुलः कफधो वातपित्तकृत् ॥ अथ खुरासानीयवानीनाम ॥ जवानी यावनी तीव्रातुरुष्का मरुकारिणी
जवानी पाचनी रूक्षा ग्राहिणी मर्दिनी गुरुः ॥ ३६० ॥ अथ खसनाम ॥ तिलभेदः खसतिलः शुभ्रपुष्पोलसत्पलः
वृष्यो वल्यो खसतिलस्त्रेष्मलो वातजिह्वरुः ॥ ३६१ ॥ अथ अफीमनाम ॥ आफूकृत इ सो दूत महिफेन मफे
नके ॥ आफूकेशोषणोग्राही स्त्रेष्मधो वातपित्तले ॥ ३६२ ॥ अथ छिलहटानाम ॥ छिल्लिदो हिंमहामलपाताल
गरुडहृयः ॥ छिल्लिहिं हटः परं वृष्यः स्त्रेष्मणाः पवनापहः ॥ ३६३ ॥ योरातो मुरव्यतिलकं कडारमस्त्रेन श्री म
दननपेणानिर्मितो ज ॥ ग्रंथे भन्मदनविनोदनाम्नि पूरणो वर्णो यं ललितपदो कितो भयादिः ॥ ३६४ ॥ ३६५ ॥ ३६६ ॥ ३६७ ॥ ३६८ ॥ ३६९ ॥ ३७० ॥ ३७१ ॥ ३७२ ॥ ३७३ ॥ ३७४ ॥ ३७५ ॥ ३७६ ॥ ३७७ ॥ ३७८ ॥ ३७९ ॥ ३८० ॥ ३८१ ॥ ३८२ ॥ ३८३ ॥ ३८४ ॥ ३८५ ॥ ३८६ ॥ ३८७ ॥ ३८८ ॥ ३८९ ॥ ३९० ॥ ३९१ ॥ ३९२ ॥ ३९३ ॥ ३९४ ॥ ३९५ ॥ ३९६ ॥ ३९७ ॥ ३९८ ॥ ३९९ ॥ ४०० ॥ ४०१ ॥ ४०२ ॥ ४०३ ॥ ४०४ ॥ ४०५ ॥ ४०६ ॥ ४०७ ॥ ४०८ ॥ ४०९ ॥ ४१० ॥ ४११ ॥ ४१२ ॥ ४१३ ॥ ४१४ ॥ ४१५ ॥ ४१६ ॥ ४१७ ॥ ४१८ ॥ ४१९ ॥ ४२० ॥ ४२१ ॥ ४२२ ॥ ४२३ ॥ ४२४ ॥ ४२५ ॥ ४२६ ॥ ४२७ ॥ ४२८ ॥ ४२९ ॥ ४३० ॥ ४३१ ॥ ४३२ ॥ ४३३ ॥ ४३४ ॥ ४३५ ॥ ४३६ ॥ ४३७ ॥ ४३८ ॥ ४३९ ॥ ४४० ॥ ४४१ ॥ ४४२ ॥ ४४३ ॥ ४४४ ॥ ४४५ ॥ ४४६ ॥ ४४७ ॥ ४४८ ॥ ४४९ ॥ ४५० ॥ ४५१ ॥ ४५२ ॥ ४५३ ॥ ४५४ ॥ ४५५ ॥ ४५६ ॥ ४५७ ॥ ४५८ ॥ ४५९ ॥ ४६० ॥ ४६१ ॥ ४६२ ॥ ४६३ ॥ ४६४ ॥ ४६५ ॥ ४६६ ॥ ४६७ ॥ ४६८ ॥ ४६९ ॥ ४७० ॥ ४७१ ॥ ४७२ ॥ ४७३ ॥ ४७४ ॥ ४७५ ॥ ४७६ ॥ ४७७ ॥ ४७८ ॥ ४७९ ॥ ४८० ॥ ४८१ ॥ ४८२ ॥ ४८३ ॥ ४८४ ॥ ४८५ ॥ ४८६ ॥ ४८७ ॥ ४८८ ॥ ४८९ ॥ ४९० ॥ ४९१ ॥ ४९२ ॥ ४९३ ॥ ४९४ ॥ ४९५ ॥ ४९६ ॥ ४९७ ॥ ४९८ ॥ ४९९ ॥ ५०० ॥ ५०१ ॥ ५०२ ॥ ५०३ ॥ ५०४ ॥ ५०५ ॥ ५०६ ॥ ५०७ ॥ ५०८ ॥ ५०९ ॥ ५१० ॥ ५११ ॥ ५१२ ॥ ५१३ ॥ ५१४ ॥ ५१५ ॥ ५१६ ॥ ५१७ ॥ ५१८ ॥ ५१९ ॥ ५२० ॥ ५२१ ॥ ५२२ ॥ ५२३ ॥ ५२४ ॥ ५२५ ॥ ५२६ ॥ ५२७ ॥ ५२८ ॥ ५२९ ॥ ५३० ॥ ५३१ ॥ ५३२ ॥ ५३३ ॥ ५३४ ॥ ५३५ ॥ ५३६ ॥ ५३७ ॥ ५३८ ॥ ५३९ ॥ ५४० ॥ ५४१ ॥ ५४२ ॥ ५४३ ॥ ५४४ ॥ ५४५ ॥ ५४६ ॥ ५४७ ॥ ५४८ ॥ ५४९ ॥ ५५० ॥ ५५१ ॥ ५५२ ॥ ५५३ ॥ ५५४ ॥ ५५५ ॥ ५५६ ॥ ५५७ ॥ ५५८ ॥ ५५९ ॥ ५६० ॥ ५६१ ॥ ५६२ ॥ ५६३ ॥ ५६४ ॥ ५६५ ॥ ५६६ ॥ ५६७ ॥ ५६८ ॥ ५६९ ॥ ५७० ॥ ५७१ ॥ ५७२ ॥ ५७३ ॥ ५७४ ॥ ५७५ ॥ ५७६ ॥ ५७७ ॥ ५७८ ॥ ५७९ ॥ ५८० ॥ ५८१ ॥ ५८२ ॥ ५८३ ॥ ५८४ ॥ ५८५ ॥ ५८६ ॥ ५८७ ॥ ५८८ ॥ ५८९ ॥ ५९० ॥ ५९१ ॥ ५९२ ॥ ५९३ ॥ ५९४ ॥ ५९५ ॥ ५९६ ॥ ५९७ ॥ ५९८ ॥ ५९९ ॥ ६०० ॥ ६०१ ॥ ६०२ ॥ ६०३ ॥ ६०४ ॥ ६०५ ॥ ६०६ ॥ ६०७ ॥ ६०८ ॥ ६०९ ॥ ६१० ॥ ६११ ॥ ६१२ ॥ ६१३ ॥ ६१४ ॥ ६१५ ॥ ६१६ ॥ ६१७ ॥ ६१८ ॥ ६१९ ॥ ६२० ॥ ६२१ ॥ ६२२ ॥ ६२३ ॥ ६२४ ॥ ६२५ ॥ ६२६ ॥ ६२७ ॥ ६२८ ॥ ६२९ ॥ ६३० ॥ ६३१ ॥ ६३२ ॥ ६३३ ॥ ६३४ ॥ ६३५ ॥ ६३६ ॥ ६३७ ॥ ६३८ ॥ ६३९ ॥ ६४० ॥ ६४१ ॥ ६४२ ॥ ६४३ ॥ ६४४ ॥ ६४५ ॥ ६४६ ॥ ६४७ ॥ ६४८ ॥ ६४९ ॥ ६५० ॥ ६५१ ॥ ६५२ ॥ ६५३ ॥ ६५४ ॥ ६५५ ॥ ६५६ ॥ ६५७ ॥ ६५८ ॥ ६५९ ॥ ६६० ॥ ६६१ ॥ ६६२ ॥ ६६३ ॥ ६६४ ॥ ६६५ ॥ ६६६ ॥ ६६७ ॥ ६६८ ॥ ६६९ ॥ ६७० ॥ ६७१ ॥ ६७२ ॥ ६७३ ॥ ६७४ ॥ ६७५ ॥ ६७६ ॥ ६७७ ॥ ६७८ ॥ ६७९ ॥ ६८० ॥ ६८१ ॥ ६८२ ॥ ६८३ ॥ ६८४ ॥ ६८५ ॥ ६८६ ॥ ६८७ ॥ ६८८ ॥ ६८९ ॥ ६९० ॥ ६९१ ॥ ६९२ ॥ ६९३ ॥ ६९४ ॥ ६९५ ॥ ६९६ ॥ ६९७ ॥ ६९८ ॥ ६९९ ॥ ७०० ॥ ७०१ ॥ ७०२ ॥ ७०३ ॥ ७०४ ॥ ७०५ ॥ ७०६ ॥ ७०७ ॥ ७०८ ॥ ७०९ ॥ ७१० ॥ ७११ ॥ ७१२ ॥ ७१३ ॥ ७१४ ॥ ७१५ ॥ ७१६ ॥ ७१७ ॥ ७१८ ॥ ७१९ ॥ ७२० ॥ ७२१ ॥ ७२२ ॥ ७२३ ॥ ७२४ ॥ ७२५ ॥ ७२६ ॥ ७२७ ॥ ७२८ ॥ ७२९ ॥ ७३० ॥ ७३१ ॥ ७३२ ॥ ७३३ ॥ ७३४ ॥ ७३५ ॥ ७३६ ॥ ७३७ ॥ ७३८ ॥ ७३९ ॥ ७४० ॥ ७४१ ॥ ७४२ ॥ ७४३ ॥ ७४४ ॥ ७४५ ॥ ७४६ ॥ ७४७ ॥ ७४८ ॥ ७४९ ॥ ७५० ॥ ७५१ ॥ ७५२ ॥ ७५३ ॥ ७५४ ॥ ७५५ ॥ ७५६ ॥ ७५७ ॥ ७५८ ॥ ७५९ ॥ ७६० ॥ ७६१ ॥ ७६२ ॥ ७६३ ॥ ७६४ ॥ ७६५ ॥ ७६६ ॥ ७६७ ॥ ७६८ ॥ ७६९ ॥ ७७० ॥ ७७१ ॥ ७७२ ॥ ७७३ ॥ ७७४ ॥ ७७५ ॥ ७७६ ॥ ७७७ ॥ ७७८ ॥ ७७९ ॥ ७८० ॥ ७८१ ॥ ७८२ ॥ ७८३ ॥ ७८४ ॥ ७८५ ॥ ७८६ ॥ ७८७ ॥ ७८८ ॥ ७८९ ॥ ७९० ॥ ७९१ ॥ ७९२ ॥ ७९३ ॥ ७९४ ॥ ७९५ ॥ ७९६ ॥ ७९७ ॥ ७९८ ॥ ७९९ ॥ ८०० ॥ ८०१ ॥ ८०२ ॥ ८०३ ॥ ८०४ ॥ ८०५ ॥ ८०६ ॥ ८०७ ॥ ८०८ ॥ ८०९ ॥ ८१० ॥ ८११ ॥ ८१२ ॥ ८१३ ॥ ८१४ ॥ ८१५ ॥ ८१६ ॥ ८१७ ॥ ८१८ ॥ ८१९ ॥ ८२० ॥ ८२१ ॥ ८२२ ॥ ८२३ ॥ ८२४ ॥ ८२५ ॥ ८२६ ॥ ८२७ ॥ ८२८ ॥ ८२९ ॥ ८३० ॥ ८३१ ॥ ८३२ ॥ ८३३ ॥ ८३४ ॥ ८३५ ॥ ८३६ ॥ ८३७ ॥ ८३८ ॥ ८३९ ॥ ८४० ॥ ८४१ ॥ ८४२ ॥ ८४३ ॥ ८४४ ॥ ८४५ ॥ ८४६ ॥ ८४७ ॥ ८४८ ॥ ८४९ ॥ ८५० ॥ ८५१ ॥ ८५२ ॥ ८५३ ॥ ८५४ ॥ ८५५ ॥ ८५६ ॥ ८५७ ॥ ८५८ ॥ ८५९ ॥ ८६० ॥ ८६१ ॥ ८६२ ॥ ८६३ ॥ ८६४ ॥ ८६५ ॥ ८६६ ॥ ८६७ ॥ ८६८ ॥ ८६९ ॥ ८७० ॥ ८७१ ॥ ८७२ ॥ ८७३ ॥ ८७४ ॥ ८७५ ॥ ८७६ ॥ ८७७ ॥ ८७८ ॥ ८७९ ॥ ८८० ॥ ८८१ ॥ ८८२ ॥ ८८३ ॥ ८८४ ॥ ८८५ ॥ ८८६ ॥ ८८७ ॥ ८८८ ॥ ८८९ ॥ ८९० ॥ ८९१ ॥ ८९२ ॥ ८९३ ॥ ८९४ ॥ ८९५ ॥ ८९६ ॥ ८९७ ॥ ८९८ ॥ ८९९ ॥ ९०० ॥ ९०१ ॥ ९०२ ॥ ९०३ ॥ ९०४ ॥ ९०५ ॥ ९०६ ॥ ९०७ ॥ ९०८ ॥ ९०९ ॥ ९१० ॥ ९११ ॥ ९१२ ॥ ९१३ ॥ ९१४ ॥ ९१५ ॥ ९१६ ॥ ९१७ ॥ ९१८ ॥ ९१९ ॥ ९२० ॥ ९२१ ॥ ९२२ ॥ ९२३ ॥ ९२४ ॥ ९२५ ॥ ९२६ ॥ ९२७ ॥ ९२८ ॥ ९२९ ॥ ९३० ॥ ९३१ ॥ ९३२ ॥ ९३३ ॥ ९३४ ॥ ९३५ ॥ ९३६ ॥ ९३७ ॥ ९३८ ॥ ९३९ ॥ ९४० ॥ ९४१ ॥ ९४२ ॥ ९४३ ॥ ९४४ ॥ ९४५ ॥ ९४६ ॥ ९४७ ॥ ९४८ ॥ ९४९ ॥ ९५० ॥ ९५१ ॥ ९५२ ॥ ९५३ ॥ ९५४ ॥ ९५५ ॥ ९५६ ॥ ९५७ ॥ ९५८ ॥ ९५९ ॥ ९६० ॥ ९६१ ॥ ९६२ ॥ ९६३ ॥ ९६४ ॥ ९६५ ॥ ९६६ ॥ ९६७ ॥ ९६८ ॥ ९६९ ॥ ९७० ॥ ९७१ ॥ ९७२ ॥ ९७३ ॥ ९७४ ॥ ९७५ ॥ ९७६ ॥ ९७७ ॥ ९७८ ॥ ९७९ ॥ ९८० ॥ ९८१ ॥ ९८२ ॥ ९८३ ॥ ९८४ ॥ ९८५ ॥ ९८६ ॥ ९८७ ॥ ९८८ ॥ ९८९ ॥ ९९० ॥ ९९१ ॥ ९९२ ॥ ९९३ ॥ ९९४ ॥ ९९५ ॥ ९९६ ॥ ९९७ ॥ ९९८ ॥ ९९९ ॥ १००० ॥

वल्कलः सत्फलो दूतो हस्तो ग्राही विद्योषणाः ४

॥ १६ ॥

॥३॥ इति मदनपालविरचिते मदनविनोदनिघंटौ अभयादिवर्गः प्रथमः ॥३॥ तत्र विराजति मध्य सद्वज्रश्री
रुचिरं परमस्वरमेकं ॥ श्रीमदनक्षितिनाथसरोते विस्तुपदं विपदं विनिहंतु ॥ १ ॥ अर्थत्रयवाचो मोठिनाम ॥ २ ॥
श्रीविश्वोषधं विश्वं कटुमदं कटुकटं ॥ महौषधं शृंगवेरं नागरं विश्वमेव जं ॥ २ ॥ शृंठीरुच्यामवातघ्नी पाचनी कटु
कालकु ॥ सिग्धोष्णामधुरापाके कफवातविबंधकैत ॥ ३ ॥ बष्पास्वर्यावमिश्रवासकासशूलहरामयान ॥ हंति श्लो
पदशो फार्श आनासोदरमारुतान ॥ ४ ॥ अथ आदीनाम ॥ आर्द्रकं शृंगवेरं तर्कंदौषधमुदाहृतं ॥ आर्द्रकं ना
गरगुणं मेदनं दीपनं गुरु ॥ ५ ॥ अथ मरिचनाम ॥ मरिचं वह्निजं तीक्ष्णं मलिनं श्यामभक्षणं ॥ मरिचं कटुकं
तीक्ष्णं दीपनं कफवातनुत ॥ ६ ॥ उल्लेपितकरं रुक्षं श्वासशूलरुमीजयेत ॥ तदा र्द्रं मधुरं पाकेनात्युल्लेकफपि
तजित ॥ ७ ॥ किंचितीक्ष्णगुणं श्लेष्मविशेषात्स्यादपित्तलं ॥ अथ पीपरिनाम ॥ पिप्पली च पलाकूष्मागधी
मगधाकरा ॥ विश्वोपकुल्यावेदं दीशौरी स्यातीक्ष्णातंडुला ॥ ८ ॥ पिप्पली दीपनी बष्पास्वादुपाकारसायनी ॥ अनु
लाकटुकास्निग्धा कफवातहरालक्षु ॥ ९ ॥ पित्तलारेचनी हंति श्वासकासोदरज्वरान् ॥ गुल्मप्रमेहकुष्ठार्शः सीहृ
लाममारुतान् ॥ १० ॥ आर्द्रकफप्रदास्निग्धाशीतलामधुरागुरु ॥ ११ ॥ अथ शृषणचतुर्षणनाम ॥ विश्वोपकु

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ १७ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

ल्यामरिचैस्त्रूषणंकटुकंकटुः॥ द्योषंकटुत्रयंतस्यासंग्रथिचतुरूषणं॥ १२॥ त्रूषणंदीपनंहंतिश्वासका॥
सत्वगामयान॥ गुल्ममेहकफस्थौल्यमेदश्लोपदपीनसान॥ १३॥ अथपिपरामूलनाम॥ कणामूलंकटुग्रे
थिपिप्यलीमूलमूषणं॥ षडंग्रथिग्रंथकंमूलंमागधंचटिकाशिरः॥ १४॥ दीपनंपिप्यलीमूलंकटुसंपाचनंल
घुः॥ रुक्षंपित्तकरंभेदिकफवातोदरापहं॥ १५॥ अथचयनाम॥ चयंचयवनमुद्दिष्टंचविकाकोलवस्त्रिका॥ पि
प्यलीमूलवत्तूपादिशेषादुदजापहं॥ १६॥ अथगजपीपरिनाम॥ तत्फलंश्रेयसीहस्तिमागधीगजपिप्य
ली॥ गजकृत्वाकटुर्वीतस्लेष्मउद्विध्विनी॥ १७॥ उल्लानिहंत्यतीसारश्वासकुष्ठामयाकृमीन्॥ अथचित्र
कनाम॥ चित्रकोरुतभुग्यालोदारुणोदहनोरुगः॥ अग्निर्वलीहविःपाठीवस्त्रिनामाविशेषतः॥ १८॥ चित्रकः
कटुकःपाकेवस्त्रिकृत्याचनोलघुः॥ रुक्षोऽस्रोघहणीकुष्ठशोफार्शकृमिकासजित॥ १९॥ स्लेष्मानिलहरोष्ण
हीतच्छकंश्लेष्मपित्तनुत॥ २०॥ अथपंचकोलनाम॥ पिप्यलीमागधीमूलचयनागरचित्रकैः॥ पंचको
लंकफानाहगुल्मशलाहचिर्जयेत्॥ २१॥ मरिचेनपुतंतत्तषट्पणामुरीरितं॥ अथसौपवरीसौफनाम॥ श
तपुष्पाशिफाघोषाशतास्त्राकारवीमिशिः॥ अवायुष्णीत्वतिद्वत्राश्वेतिकामागधीपरा॥ २२॥ शतपुष्पात्न

॥ रामः ॥

॥ १७ ॥

बुस्तीक्षणापित्तकदीपनीकटुः॥उस्माज्वरानिलश्लेष्मवराशलाक्षिरोगजित॥२३॥श्वेतिकातदुणाप्रोक्ता
विशेषाद्योनिशूलजित॥२४॥अथसेवानाम॥मिश्रेयामिशिशालीनाशालीशीतशिवामता॥मिश्रेयादी
पनीहृद्यावहविट्कृमिशुक्रनुत॥२५॥रुसोस्मातत्पलंकासवमिश्लेष्मानिलाञ्जयेत्॥अथमेथीवनमेथी
नाम॥मेथिकावस्त्रिकासेलरहित्योवनमेथिका॥मेथिकादीपनीहृद्याविट्कृमीशुक्रशूलहृत्॥२६॥गुल्मश
लानिलहराश्लेष्मरोगानाशिनीपरा॥अहित्योत्पगुणास्तस्माद्वाजिनांसतुपुजितः॥२७॥अथअजमोदाज
वानीनाम॥अजमोदात्युग्रगंधामोदाहस्तिमयूरकः खराह्वाकारबीवल्लीवस्तमोदाचककटः॥२८॥अजमो
दाकटुस्तीक्ष्णादीपनीकफवातनुत॥उस्माविदारिनीहृद्यावहमलालुः॥२९॥नेत्रामयकृमिछोर्देहि^{सि-आ}
वस्तिरुजोजयेत्॥३०॥अथत्वेतजीरास्यामनी^{पौनो}नाम॥जीरकं दीर्घकं शुक्रमजानीकराजीरकं॥जीरकंजर
राकृस्ववर्षकालीसुगंधकं॥३१॥कालिकावाष्पिकाकुंजीकारवीचोपकुंचिका॥एथीकासुखवीएथीस्थूला
जात्युपकालिका॥३२॥जीरकं त्रितयं रुक्मेकटुस्तीपनंलुः॥संघारीपित्तलंमेधंगर्भाशयविशुद्धिकृत्॥३३॥चक्षु
ष्यंपवनाध्मानगुल्मछोर्देवलासजित॥कारवीश्लेष्मपित्तघ्नीतइचैवोपकुंचिका॥३४॥अथजवारनिनाम॥यवा

॥ श्रीगुरु ॥

॥ १२ ॥

॥ म. नि. नि. ॥

नीदीपकोदीप्योदीपनीयायवानिका ॥ जवासाहोअगंधास्याज्जवात्वाभूकदंबक ॥ १५ ॥ यगानीदीपनीरुच्यागे
स्त्रोहाकडुका लघु ॥ वातस्त्रोहोराणाहगुल्मशूलकमीअयेत ॥ १६ ॥ अथछोटीअजवापन ॥ जवानीया
पावनीस्याहोहोरोजंतुनाशन ॥ चोहारस्तदुगाप्रोक्तोविशेषात्कमिनाशन ॥ १७ ॥ अथवोवईनाम ॥ अजगं
धापतिगंधावर्वरीपतिवर्वर ॥ कारवीखरपुष्पाचतुंगीपतिमयरक ॥ १८ ॥ अजगंधाकडु स्त्रीक्ष्णरुक्माहया
मिवर्धनी ॥ दृष्टिमंद्यकरीलज्योश्रुक्रवातकफापरा ॥ १९ ॥ अथवचुनाम ॥ वचोअगंधागिलोमीघडुयाजटा
लातया ॥ जटिलाशतपर्वा न्यालोमशाहेमवत्यपि ॥ २० ॥ वचोह्लाकडुकातिक्तावामनीस्वरवद्विकृत ॥ अपा
स्मारकफोन्मादभूतशूलानिलाअयेत ॥ २१ ॥ अथहोवेरनाम ॥ हपुषाविषाविस्त्राविगंधीविअगंधिका ॥
अन्यास्येतफलाध्वीक्षनाशनीमत्स्यगंधिका ॥ २२ ॥ हपुषादीपनीतिक्तामृदुस्लानुवरागुरु ॥ पित्तोदरसमीरा
शोग्रहणीगुल्मशूलजित ॥ २३ ॥ अथवाडपिडंगनाम ॥ विडंगंजंतुहननंक्रमिधंस्त्रुडनेडुल ॥ भूतघ्नीतंडु
लाघोषाकरालामृगगामिनी ॥ २४ ॥ विडंगंकडुतिक्तोस्वरुखंबद्विकरंलघु ॥ शूलध्वानोदरश्चेष्टकमिवा
तविवंधनुत ॥ २५ ॥ अथधनिआनाम ॥ धान्यकंधान्यकाधान्यधानेयंचवितुन्नकं ॥ कुसुंबहस्तदाईनुधा

॥ राम ॥

॥ १२ ॥

नीधानेयकाः स्रका ॥४४॥ धान्यकं तु वरं स्निग्धमवृष्यं मूत्रलं लघुः ॥ हृद्यं रुच्यं बहुविधं स्वादुपाके त्रिदोषनुत ॥४५॥
पाचनं श्वासकासाश्रतृस्नामर्शः कृमीञ्जयेत् ॥ आर्द्रिका तदुणा स्वादु विशेषातिशयनाशनी ॥४६॥ अथ हिं गुपत्री ।
नाम ॥ हिं गुपत्री पृथुस्तन्वी पृथ्वी चारुपत्रिका ॥ वाष्पिका कारवी तं शीघ्रित्व कारीर्धिका तथा ॥४७॥ हिं गुपत्र्यपरा
वेणुपत्री हिं गुशिवाटिका ॥ जंतुकारामटी नाडी पिंडा हिं गुफलामता ॥४८॥ हिं गुपत्री हृद्यं हृद्यं तीक्ष्णोष्णं पाचनं कुरुः
हृदस्ति रुग्णिवंधार्शः श्लेष्मगुल्मानिलापहं ॥४९॥ अथ र्हीगनाम ॥ हिं गुवाट्टी कमत्यग्रं रामं मूतनाशनी ॥ अग्र
दुर्गंधं जरणं जंतुकं सपधुपनं ॥५०॥ हिं गुस्ते पाचनं रुच्यं तीक्ष्णोष्णं कफघ्नं तनुत ॥ शूलगुल्मोदराहारहृत्समिति
तिवर्धनं ॥५१॥ अथ वंशलोचननाम ॥ वंशजा वै र्णावीक्षीरीत्वक्षीरी वंशरोचना ॥ तुगाक्षीरी तुगावंशी वंश
क्षीरी शुभासिता ॥५२॥ वंशजा हं र्णावीक्ष्याशीतलामधुरा जयेत् ॥ तृष्णाक्षयज्वरश्चासकासपित्तास्रकामला ॥५३॥
अथ सैधवनाम ॥ सैधवं सिंधुर्जं सिद्धं मणिमंथं पट्टमं सैधवं मधुरं हृद्यं दीपनं शीतलं लघुः ॥५४॥ चक्षुष्यं पाच
नं स्निग्धं वृष्यं दोषत्रयापहं ॥ अथ सोचरनाम ॥ सौवर्चलं सुगंधाख्यं रुचकं हृद्यं गंधकं ॥ सौवर्चलं चक्षुःकारकं
हृत्संविशदं लघुः ॥५५॥ उद्गारशुद्धिदं सस्मं विबंधानाहं शूलजित् ॥५६॥ अथ विटलोचनाम ॥ विटं क्लिन्नमकं पापं

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ १८ ॥

॥ म. रि. नि. ॥ धूर्तैर्द्राविः मासुरे ॥ विंलवृक्षं विष्टं मश्रुलह्रौ रगरुची ॥ ५॥ हंत्या नाहकफौ सस्ममधो वातानुलोमने ॥ अथ समु
द्रलवणानाम् ॥ सामुद्रं चारिसेभृतमक्षिवेशिरेतया ॥ सामुद्रं दीपने स्वादुना तुष्टे मेदनं कटुः ॥ ६॥ श्लेष्मले वातनु
त्रिक्तमरुक्षं नानिपित्तले ॥ ६१ ॥ ^{अपि र नाम २ पंजाबीय} अथ गेमानेलवणं ॥ औद्रिदं भूमिजं भौमं पार्थिवं पृथिवीभवं ॥ औद्रिदं रक्तले सस्मंल
धुवातानुलोमने ॥ ६२ ॥ अथ सामरिनाम ॥ गगण्यं ते सलवणं रौमं शाकं भरीभवं ॥ गगण्यं लघुवातध्रमत्युष्टं मेदि
मूत्रलं ॥ ६३ ॥ अथ खारीनाम ॥ सारं पोशुभवं त्वौषमौषरं पोशवं वसु ॥ सारं गुरुकटुस्निग्धं श्लेष्मलं वातनाशनं ॥
६४ ॥ अथ चलवणं ॥ काचं त्रिकूटं यष्टुलं लवणं काचसंभवं ॥ काचं दीपनमत्युष्टं रक्तपित्तविवर्धनं ॥ ६५ ॥ अथ यवा
खारसजीखारनाम ॥ यवक्षारः शुकपाको यवश्च कोयवाग्रजः ॥ सर्जिका स्वर्जिका पाक्वः सुखवर्कः सर्वाचिका ॥ ६६ ॥
यवक्षारो ग्निरुदातश्च श्लेष्मस्वा सगलामयान् ॥ आमार्शो ग्रहणी गुल्मयक्तृ ह्रीरु रजो जयेत् ॥ ६७ ॥ स्वर्जिका लप्यु
णतस्मादिशेषा दुल्लज्जित ॥ ६८ ॥ अथ सहागानाम् ॥ टं करो मा लती जातो द्रावी लोहविशुद्धिदः ॥ टं करो
ग्निकरो रुक्षः कफक्षौवातपित्तकृत् ॥ ६९ ॥ अथ चनानाम् ॥ सधाम् ता रुयः सौधभषणो कटशर्करा ॥ सधा
क्षारो ग्निसंकाशः पाकी ज्ञेयी विहरणः ॥ ७० ॥ अथ सर्वक्षारनाम ॥ पलाशानि कृतैली नश्च दंष्ट्रकदली भवाः ॥ ७१ ॥

॥ रामः ॥

॥ १९ ॥

अपामार्गिके सेहुं मोक्षकादिसमुद्रवाः ॥ ७१ ॥ सारावह्नि समाः सर्वपाचनाभेदिदारणाः ॥ लघवः क्रेदिनस्तीक्ष्णः ॥
 शुभैर्जोदष्टिनाशनाः ॥ रक्तपित्तज्वराद्वेतिविवंधानाहपीनसान् ॥ यक्ष्मसीहवलासामगुल्माशीग्रहणीकमीन्
 ॥ ७३ ॥ योराजोमुख्यतिलकः कक्षरमस्त्रस्तेनश्रीमदनन्तपेरानिर्मितेन ॥ येयोभून्मदनविनोदनास्त्रिपरींशुं
 व्यादिखलुभिषजोहितायवर्गः ॥ ७४ ॥ ॥ रतिमदनपालविरचिते मदनविनोदनिधंरौशुंठ्यादिचर्जी द्वितीय
 ॥ ॥ आरोप्यपाराणेनैववस्त्रवीभिर्बालेविनोदात्परिचुम्बितास्यं ॥ श्रोत्रं पित्तं पतिवह्निदंतं साश्च यंसक्तं हृदि
 माश्रयामि ॥ अथ कपूरनामः ॥ कपूरः स्फटिकश्चंद्रः सिताभ्रोहिमबालुकः ॥ हिमोपलः शीतरोजोभूतिकस्तु
 हिनाह्वयः ॥ २ ॥ कपूरः शीतलो वृषः चक्षुष्यो लेखनो लघुः ॥ कफदाहास्यवैरस्यमेदशोषविषापहः ॥ ३ ॥ अथ
 वास्तुरीनामः ॥ कस्तूरिका मृगमदोवेधमुख्या मृगोदजा ॥ मृगनाभिरथान्यास्यास्त्रताकस्तूरिका मदः ॥ ४ ॥ क
 स्तूरी शुक्ला गुर्वी कडुका कफशीतजित् ॥ उष्णहंतिकफछर्दिशोषरौगैर्भ्यमारुतान् ॥ ५ ॥ लताकस्तूरिका त
 दन्तेत्याशीतालघुस्तथा ॥ अथजवादि कनामः ॥ मार्जोरीपतकवक्कवचस्याद्रंधचेलिका ॥ मार्जोरीकांति
 माधने चक्षुष्यावातपित्तजित् ॥ ६ ॥ अथस्वेतचंदननामः ॥ चंदनं तिलपर्णं स्यान्महार्हं श्वेतचंदनं ॥ भद्रश्रियं

लताकस्तूरिका जेपा कटु रसि रा देश जाः लताकस्तूरिका
 तिक्ता स्वादी वृष्या हिमालयः १ चक्षुष्या श्रेदिनी श्रे
 ष्मन्तस्यावस्यास्य रोगजित् इति लताकस्तूरिनामः ॥
 लोके मुष्क ६१॥ १

॥ श्रीगुरु ॥

॥ २० ॥

॥ म-वि-त्रि-॥ मलयजंगोशी वैगंधसारकं ॥ १ ॥ चंदनं शीतलं हंति कृमाद्वादनं लघुः ॥ २ ॥ द्युं वरं विषमं तस्मात्पितास्र
दाहजित् ॥ ३ ॥ अथ रक्तचंदननाम ॥ रक्तचंदनमुद्दिष्टं लोहितं सद्रचंदनं ॥ ताम्रसारं रक्तसारं ज्योतिः सोमं
चंजने ॥ ४ ॥ रक्तं शीतं गुरु स्वादु छर्दि तस्मात्पित्तजित् ॥ तिक्तं नेत्रहितं वृष्यं ज्वरव्रणविषापहं ॥ ५ ॥ अथ पी-
तचंदननाम ॥ कालीयकं पीतसारं पीतं नारायणप्रियं ॥ मलयस्यात्पीतकाष्ठं चक्षुष्यं पीतचंदनं ॥ ६ ॥ का-
लीयकं रक्तगुणं विशेषात् व्यंगनाशनं ॥ ७ ॥ अथ कृष्णांगुनाम ॥ कृष्णांगुस्यादगुरु राजाहं विषरूपकं
जोगलेशीतमलिनं कृमिजग्धमनार्यकं ॥ ८ ॥ कृष्णांगुस्ते कर्णक्षिरो गनुत्पि जलं लघुः ॥ अथ केसरि-
नाम ॥ कुंकुमं चारुबाह्लीकं वरण्यमग्निशिखेवरं ॥ वाश्मीरी पीतमस्त्रारु संकोचं पिशितोदकं ॥ ९ ॥ कुंकु-
मं कटुकं हिंसाशिरोग्रं व्रणजंतुजित् ॥ उल्लेहास्यकरं वरण्यं व्यंगहो प्रत्रयापहं ॥ १० ॥ अथ शिलाजतुनाम
सिलहकः कपिलो धूम्रस्तु रूर्ध्वपिंडितकपिः ॥ सिलहकः कुष्ठकं इक्षुस्निग्धो हस्तः शुक्रकोतिकृत् ॥ ११ ॥ अ-
थ गालनाम ॥ गालवालुकं मेल्बालुवालुकं हंति कंठकं ॥ गालालुशीतलं हंति कंठकं ॥ एकपक्षमीनः ॥ १२ ॥
तदुच्छर्दि कफपित्तास्रहन्मूत्रगदजित् ॥ १३ ॥ अथ जायफलनाम ॥ जातीफलं जातिमस्यं शालूकं माल ॥ १४ ॥

॥ २० ॥

नीसुते॥ जातीफलं लघुत्वये ह्येदीपनपाचने॥ १९॥ उत्प्रेकफानिलच्छर्दि कृमिपीनसकासजित॥ अथ जावत्री नाम॥
 जितपत्री जातिकोषी मालती पत्रिका तथा॥ जातिपत्री लघुस्वास्यात कफ कृमि विषापहा॥ २०॥ अथ लवंग नाम॥ ल
 वंगं शिखरं दिव्यं लवंचंदन पुष्पकं॥ श्रीपुष्पदेवकुसुमं भंगारं बरि संभवं॥ २१॥ लवंगं लघु चक्षुष्यं ह्येदीपनपाच
 ने॥ शूलानह कफस्वासा कासच्छर्दि क्षयापहं॥ २२॥ अथ कंकोल नाम॥ कंकोलं कटुकं कोलं मारीचं माधवोपितं॥ कं
 कोलमुष्णं ह्येदीपनपाचनं॥ २३॥ स्वमृकमविवंधं हि ध्मा स्वासतृषापहं॥ २४॥ अथ छोटी इलाय
 ची नाम॥ एलाचुरिश्च इवाला बहुलानि कुटिदिष्टा॥ कपोतवर्णा स ह्येला कोरंती प्रविणो मखी॥ २५॥ एला स ह्येला क
 फस्वासा कासाशो मूत्रकृद् हत॥ अथ बड़ी इलायची नाम॥ स्थूलैला त्रिपुटा कन्या मद्रैला त्रिदिवो इवा॥ स्थू
 लैला रोचनी तीक्ष्णालघुस्वाकफपित्तजित॥ २६॥ हृत्त्रासविषवत्या स्पृशिरो ह्यवमिका सनुत॥ अथ दालचीनी
 त्वचं लघु संप्रकटुकं विशदं स्वादुपित्तलं॥ २७॥ हृत्तिरोगवातार्शोः पीनस ह्य
 मिश्रकृद् हत॥ २८॥ अथ पत्रज नाम॥ पत्रं दलात्तुं छदने तमालं रोमरोमसे॥ सुगंधं सुकुमारं च तथा रामं सुवर्णकं
 तमालपत्रं विशदं कषायं वातनाशनं॥ पत्रमुष्णं लघु स्नेह हृत्त्राशार्शो निलापहं॥ २९॥ गंधपत्रं च ह्येच वक्रदो

त्वचं वरांगं सकलं त्वक् चोचं तनुकं वरं॥ लाट
 वरं घनं भंगं गुरुत्वं स्वर्णं भूमिकं॥ ३०॥

॥ श्रीगुरु ॥

॥ २९ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

गेंध्यपितनुत ॥ ३१ ॥ अथ नाग के सर नाम ॥ नाग के सर के नाग जी पेय के शरंजन ॥ नाग पुष्प चर्क जल के कनक हेम को चने ॥ ३२ ॥
नाग के सर के रुख मुले लघ्वा म पाचने ॥ दौ गेंध्य कुष्ठ वी सर्प कफ पेन विषा पह ॥ ३३ ॥ अथ त्रिजात चातुर्जात नाम ॥ एला
दित्रिभिर्हृदिष्टं त्रिजातं त्रिसुगंधिकं ॥ चातुर्जातं सनागंतदयं चातकफापहं ॥ ३४ ॥ अथ ताली सपत्र नाम ॥ ताली सपत्रं
ताली संधात्री पत्ती श को दरी ॥ अपरं यं थिका पत्रं पत्राखं तलसी छंद ॥ ३५ ॥ ताली संलघु तीक्ष्णोष्ण स्वास का सक फा
नितान ॥ निहंत्य रुच्यं गुल्मा म वटि मां दृक्षया मयान् ॥ ३६ ॥ अथ चीट नाम ॥ सरलो मदन श्री जो न मे रूपी त वृक्ष कः
सरलः कर्ण के ठासि ग द धो लो लघुः कटुः ॥ ३७ ॥ अथ श्रीवासु नाम ॥ श्रीवासो वेष्ट को दासी श्री निवासः कलि
कुमः ॥ श्रीवासः कफ मूर्धासि रोग वात हरः सरः ॥ ३८ ॥ अथ नेत्रवाला नाम ॥ वालकं वारिही वेरं पिंगमा च मनं कंच ॥
उदीच्यं च मंथा हं वरिष्ठं गंध मूलकं ॥ ३९ ॥ वालकं शीतलं रूक्षं लघु तीक्ष्ण पन पाचने ॥ रक्त पित्त ज्वर श्लेष्मा दाह त
ह्ना व्रणा पह ॥ ४० ॥ अथ जयमासी नाम ॥ मांसी जयभूत के शी कृष्णा दी नल दंशिका ॥ क्लान्ता पूतना के शी गं
ध मांसी पिप्पली चिका ॥ ४१ ॥ मांसी हि मां त्रिदोषा ह्ना दाह वी सर्प कुष्ठ जित ॥ अथ उशीर नाम ॥ उशीर ममये सेव्यो
वीरं वीरण मूलकं ॥ तदेव बह मूलं च वरुण मूलकं ॥ ४२ ॥ रण प्रिये प्रियं शीत मूलं निगध जोरकं ॥ उशीरं पाच

॥ राम ॥

॥ २९ ॥

रक्तोपमोषणागंधिपुत्रीनन्दीदिजातया हीराकशिशिर

पद्मिनीमहेलाकोमलीतया २

जीरीपुष्करवल्लीचतयागंधफलीमता ३

मुखकान्तिप्रजननं गात्रदौर्गंध
नाशनं ३

समालंकाजीतो १

नेशीतंस्तंभनेकफपित्तजित ॥ ४३ ॥ तस्मात्त्रविषवीसर्पदाहकृच्छ्रवराणपहं ॥ ४४ ॥ अथरेणुकानाम् ^{रुद्धिरेग} रणुका
कपिलाकौंतीपांडुपत्रीहरेणुका ^{जरोडा} रणुकापित्तलामेध्यावस्ति कृद्धर्मपातिनी ॥ ४५ ॥ अथप्रियंगुनाम ^{जरोडा} प्रि
यंगुः फलिनीश्यामाकांतास्तुनंदिनीलता ^{जरोडा} प्रियंगुः शीतलावातदाहपित्तजित ॥ ४६ ॥ अथपरिपेल
नाम ^{जरोडा} परिपेलं पुटं वन्यं शुकाकं परिपेलकं ^{जरोडा} परिपेलं हिमं कं कुशास्त्रकफपित्तजित ॥ ४७ ॥ अथशरीलाना
म ^{जरोडा} शीलेयं स्यविं वृंहं शिलापुष्पं शिलो रुवं ^{जरोडा} शीलेयं शीतलं हृद्यं कफपित्तहरं त्र्यं ॥ ४८ ॥ अथलामज्जकना
म ^{जरोडा} लामज्जकं जलाधारं दीर्घमूलं जलाशयं ^{जरोडा} दधिकापथकं शीघ्रममृणालं सुनालकं ॥ ४९ ॥ जामज्जकं हि
मं कृद्धराहरोषत्रयास्त्रजित ^{जरोडा} अथकुंडरुनाम ^{जरोडा} कुंडरुर्मेचकः कुंडः कर्पूरोभीषणोवली ^{जरोडा} कुंडरुः स्वेदपव
नस्त्रेष्मवधमन्त्रापह ॥ ५० ॥ अथगुग्गुलनाम ^{जरोडा} गुग्गुलः शालनिर्यासोमहिषासः पलंकषः ^{जरोडा} जरायुः कोशि
कोडुर्गोदेवधूपशिवः पुरः ॥ ५१ ॥ गुग्गुलोविशदस्तिक्तोवीर्यो ^{जरोडा} लोमधुरः सह ^{जरोडा} भग्नसंधानकृद्दण्डः सस्मः स्वा
योरसायनः ॥ ५२ ॥ दीपनः पिष्टिलोवल्पः कफवातवराणपह ^{जरोडा} मेहोमेहास्रवातास्रक्लेदकुशाममारुतान् ॥ ५३ ॥ पिडि
काग्रंथिशोफार्शोग्रंथिगंडकमीञ्जयेत् ^{जरोडा} सनवोचं हृणोवध्यः पुराणस्त्वतिलेखन ॥ ५४ ॥ आदौसङ्कारमधु

॥ श्रीगुरुः ॥

दधिप्रशादिनंहृद्ये वातपित्ततृष्णापहं ४

॥ २२ ॥

॥ मंत्रि-नि ॥

होमधेमधुरपिलः^क महिषाख्यश्च शोफघ्नः पित्तकृमविनाशनः ॥ १५ ॥ वातश्लेष्मप्रशमनः कुष्ठरोगहरः सरः ॥ भद्रा ।
ह्योभूतव्यो गघ्नोऽकिनीमट्नापहः ॥ १६ ॥ धूपमात्रेणानशयंति कृष्णोऽद्याश्च राक्षसाः ॥ १७ ॥ अथ रालनामः ॥ रा
लोसर्जरसो यस्तु धूपः सज्जैर्गिनवद्वयमः ॥ क्षराकः शालनिर्यो सोलाक्षास्या^{सनेरुजः} चूर्णवारः ॥ १८ ॥ रालाहिमागुरुस्ति
क्ता कषायाग्रहणी जयेत् ॥ यस्तु सस्वेदवीसर्पञ्चरवणविपादिकाः ॥ १९ ॥ अथ चोरोरनामः ॥ स्त्रोरो यकं वर्हि
चूर्णं शुक्रवर्णं शुक्रच्छदं ॥ स्त्रोरो यं शीतलं वृष्यं मेघं दोषत्रयास्त्रजित ॥ २० ॥ अथ चोरकनामः ॥ चोरकं कितवश्च
जेदुःपुत्रः शक्तिरोरिपुः ॥ चोरः स्वादुर्लघुः शीतः कुष्ठवातकफास्त्रजित ॥ २१ ॥ अथ चोरकनामः ॥ चोरकं कितवश्च
गंधाक्ष्यासुरभिः कुट्टिः ॥ मुराशीतालकुष्ठकुष्ठग्रहपित्तानिलास्त्रजित ॥ २२ ॥ अथ कचूरनामः ॥ कचूरं रोद्राविद्रो गंध ।
मूलको दुर्लभः सद्यः ॥ कचूरं रोद्रोपनो हृद्यः कुष्ठार्शो व्रणकासजित ॥ २३ ॥ उल्लो लघुर्जयेच्छू सगुल्मवातकफक
मीनः ॥ अथ नादाकचूरमेदः ॥ शटीपल्लशीषड्गुणसुव्रतगंधमूलिनी ॥ सटी शीता ज्वरामास्रकासजिद्राहि ।
शीतलुः ॥ २४ ॥ अथ ^{पानसि सरते} ~~नामः~~ ॥ स्यका स्यकं ब्राह्मणीदेवीनिर्मल्यकुटिलावधुः ॥ स्यका स्वादीहिमाक्ष्याकु ।
छालह्मी त्रिदोषउत्तरः ॥ २५ ॥ अथ गडिबननामः ॥ ग्रंथिपर्णो नीलपुष्पः शुक्रपुष्पं विवर्णकं ॥ ग्रंथिपर्णो लघुस्तिक्तो ह

॥ रामः ॥

॥ २३ ॥

द्वितीयं — वातपित्तं
विस्फोटकविनाशनं विंशति
तगरनामगुणा ६

नारीशक सुगंधविशेषोपि

चोक्षः कफवातजित् ॥ ६१ ॥ अथ नालीनाम् ॥ नलिवानर्त्तकीश्च न्यानिर्मध्याधमनीनटी ॥ नालीपित्तास्रजिच्छीत
चक्षुष्याकुष्टकृजित् ॥ ६२ ॥ अथ पद्माषनाम् ॥ पद्मकं मलयश्चारुपीतरक्तश्च सुप्रभः ॥ पद्मकं दाहविस्फोटकुष्ठ
श्लेष्माश्च पित्तजित् ॥ ६३ ॥ गर्भसंस्थापनं शीते तस्माद्वीसर्पदाहजित् ॥ अथ स्वेतपुंडरीकनाम् ॥ प्रपौंडरीकं पुंड्राहं शत
पुष्पं सुपुष्पकं ॥ पुंड्राहं शुक्रलेशीते चक्षुष्यं श्लेष्मापित्तजित् ॥ ६४ ॥ अथ तगरनाम् ॥ तगरं बहिर्गोजिह्वं चक्राहं न
हुषेनते ॥ अपरं पिंडतगरं दीपनं कटुमहोदरं ॥ ७० ॥ तगरं मधुरं लिग्धं तिक्तोत्तलघुभृतजित् ॥ विषापस्मारमूर्धा
क्षिरोगदोषत्रयापहं ॥ ७१ ॥ अथ गोरचननाम् ॥ गोरचनारुविगौरीरोचनापिंगलामता ॥ मंगल्यागोमतीमेध्या
बंध्यागोपित्तसंभवा ॥ ७२ ॥ रोचना शीतला वरुणगर्भश्चावग्रहास्त्रजित् ॥ ७३ ॥ अथ नखद्वयनाम् ॥ नखास्त्रानख
रुशिल्याहनुनीगरुः खरुः ॥ शुक्रिशंखो व्याघ्रनखमन्यह्याघ्रतलंपदं ॥ ७४ ॥ नखद्वयं ग्रहश्लेष्मवातास्रगृन्थरकु
ष्ठजित् ॥ लघुलेशुक्रलंबलं ह ॥ दं स्वादु विषापहं ॥ ७५ ॥ अथ पतंगनाम् ॥ पतंगे पटरागे स्याद्रक्तकं भृगुचंदनं
सुरंगकं जघन्याहं पतंगं पटरं जनं ॥ ७६ ॥ पतंगं मधुरं शीते पित्तश्लेष्मत्राणास्त्रजित् ॥ अथ लावनाम् ॥ लावनानि
मर्मर्शनोरक्तादुग्धव्याधिपलंकषा ॥ कृमिजातं नुरीमास्त्रा जावकोलक्तकोमतः ॥ ७७ ॥ लावणावर्णाहिमावल्या

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ २३ ॥

॥ म. वि. नि. ॥ स्निग्धाश्लेषास्त्रपित्तजित् ॥ ब्रह्मरुद्रस्तयीसर्पकमिकुष्टब्रह्मपता ॥ १७ ॥ अलक्तकोगुणैस्तद्विशेषाद्यंगनाश
नः ॥ १८ ॥ अथ ^{चपटीज}परीनाम ॥ पर्यदीरंजनीकृत्वा जेतुकाजननीजनी ॥ पर्यदीचरीदाशीताकफपित्तस्रकुष्टनुत् ॥ १९ ॥
अथ ^{लोकक}पिनीनाम ॥ पिनीविमिनीजेयानलिनीसूर्यवध्रभा ॥ कुमुदतीकैरविरागीकुमुदिन्युपप्रिया ॥ २० ॥ पयि
नीशीतलागुर्वीपित्तश्लेषविषास्रजित् ॥ रुक्माविष्टमिनीस्वादुस्तद्वत्कुमुदिनीमता ॥ २१ ॥ अथ पप्रचारिणीनाम ॥
पप्रचारिण्यतिचरापघ्रास्त्राचारदीमता ॥ पप्रारिमा लघुः श्लेषकृच्छ्रजित्तनदाश्रकृत ॥ २२ ॥ अथ सेतकमल
नाम ॥ कमलं सेतमं भोजं सारसं सरसीरुहं ॥ सरस्त्रपत्रं श्रीगेहं शतपत्रं कुशेशयं ॥ २३ ॥ पेकैरुहं तामरसेराजीवंपु
ष्करारुहं ॥ अजमं भोभवं पप्रंपुडरीकं च पेकजं ॥ २४ ॥ नलसरोजं नलिनमरविंदं महोत्पलं ॥ अथ रक्तकमलना
म ॥ रक्तोत्पलं कोकनदं रुद्ररं रक्तसुचिकं ॥ २५ ॥ अथ नीलकमलनाम ॥ नीलोत्पलं कुवलयं मद्रिमिंदीवरं मतं ॥ ए
तदेव सितं किंचित्कुमुदं कैरवं मतं ॥ २६ ॥ अथ ^{कमल}कमलनाम ॥ कमलं शीतलं वरणं मधुरं कफपित्तजित् ॥ रुक्मादाहस्र
विस्फोटविषवीसर्पनाशनं ॥ २७ ॥ तस्मादल्पगुणो किंचिदन्यद्रक्तोत्पलादिकं ॥ अथ ^{कमल}कस्तूरनाम ॥ कस्तूरं रुक्म
पाथोजं सौम्यं सौगंधिकं मतं ॥ कस्तूरं ग्राहिविष्टं मिरुक्षं गुरुस्त्रीतलं ॥ २८ ॥ अथ कवलकेसरनाम ॥ किंज। ॥ रामः ॥

॥ २३ ॥

ल्कः केसरं गौरमापीते कोचनारूपे ॥ किंजल्कः शीतलो याही रक्तार्शः कफपित्तजित् ॥ १० ॥ अथ कमगयनाम ॥
 पप्रवीजे तु गालो ^{च प प्रा लं ग लो श} प्रप्रासे पप्रकर्केटी ॥ पप्रवीजे हि मे स्वादु गर्भं संस्थापने गुरु ॥ ११ ॥ कफवातकरं वल्ये या हि
 पित्तास्रदाहजित् ॥ अथ कमलनालनाम ॥ मृणालं विसर्पे भोजनालं च नलिनीरुहं ॥ पप्रादि मूलं शालकं शाली
 नं करहाटकः ॥ १२ ॥ मृणालं शीतलं वृष्यो पित्तदाहस्रजिदुहं ॥ संप्राहि मधुरं रुक्षं शालकं स्वपित्तदुगं ॥ १३ ॥ अथ चा
 मेलीपीतचमेलीनाम ॥ जातीप्रियंवदं ^{रा} दाराजी मालती सुमनामता ॥ पीतजात्यपरापीतपुष्पा कांचनपुष्पिका ॥ १४ ॥
 जातीलघुसामर्धाक्षिदं तार्तिव्रणरक्तजित् ॥ १५ ॥ ^{वनचमेली} अथ मल्लीनाम ॥ मस्त्रिकामोदिनी ^{मुक्ती} युक्तवंधनामदयंतिका ॥
 मस्त्रिको स्नातधुर्कष्या वातपित्तास्ररोगजित् ॥ १६ ॥ अथ जूहीपीतजूहीनाम ॥ यथिका हरिणीवाला पुण्यगं
 धाशिरवेडिनी ॥ स्वर्णयूथ्यपरापीतागणिका स्वर्णपुष्पिका ॥ १७ ॥ यथि हिमास्रसर्धाक्षिरोगजित् कफवातक्षत ॥
 अथ सेवती गुलावनाम ॥ कुड्मको भद्रतरुणी बहस्युष्मा मरुसरा ॥ शतपत्रीतरुणयुक्ता करिणी काचारुके सरा ॥ १८ ॥
 रक्तापाररक्तपुष्पीलाक्षा पुष्पा निमंजुला ॥ शतपत्री हिमाद्र्याया हिणी शुक्रलालधुः ॥ १९ ॥ दोषत्रयास्रजिदा
 र्णीकुड्मकोपि च तदुगं ॥ २० ॥ अथ केतकी सुवर्णकेतकीनाम ॥ केतकी सति का पुष्पो जंबुकः ककच छदः ॥ सु

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ २४ ॥

॥ म. वि. नि. ॥ वरुणकेतकीचान्यालघुपुष्पास्योधिनी ॥ १०१ ॥ केतकीकटकास्वाकीलघुतिक्ताकफापहा ॥ अथनेवारीसरावसेतना
म ॥ वासेतीसरणीकुंदप्रहसेतीवसेतजा ॥ वासेतीशीतलालध्वीतिक्तादोषत्रयास्रनुत ॥ १०२ ॥ अथनेवारीत्रिपु
यनाम ॥ नेमालीग्रेष्मकीलतास्नायनीवनमालिका ॥ वार्षिकीत्रिपुयलन्याश्रीमदीषट्पदप्रिया ॥ १०३ ॥ नेमाली
शीतलानिक्तालध्वीदोषत्रयापहा ॥ करार्णसिमुखरोगधीतदुर्गावार्षिकीमता ॥ १०४ ॥ ^{माधवीलीलापुष्पमरुताप्रसिद्धः} अथमाधुरीनाम ॥ माधवी
मंडपः कामीपुष्पेंद्रोभीष्टगंधकः ॥ माधवीमधुराशीतानिक्तादोषत्रयापहा ॥ १०५ ॥ अथचंपानाम ॥ चंपकः कांचनो
रम्यचोपेयः सरभिश्चलः ॥ चंपकः शीतलः कृच्छ्रकफपित्तस्रवातजित ॥ १०६ ॥ अथपुंनागनाम ॥ पुंनागः पा
टलीपुष्पः केसरः षट्पदालयः ॥ पुंनागोमधुरः शीतो रक्तपित्तकफापहा ॥ १०७ ॥ अथमौलसिरीनाम ॥ वकुलः के
सरोमद्यगंधः सिंहोविसारदः ॥ वकुलः शीतलः श्लेष्मपित्तदंतगदापहा ॥ १०८ ॥ तत्फलं वातलं ग्राहिकफपित्तरं हि
मे ॥ ^{उल्लसगुली} अथवगहलनाम ॥ वुकोवकः स्थूलपुष्पो वसुकः शिवशेखरः ॥ वुकः शीतो विषश्लेष्मशिरोरुग्निषपित्त
जित ॥ १०९ ॥ ^{वेदलकंचनं च तथैवेल} अथसुचकुंदनाम ॥ सुचकुंदः सैत्रवृक्षश्चिचुकः प्रतिविस्तुकः ॥ सुचकुंदः शिरः पीडापित्तस्रविषा
नाशनः ॥ ११० ॥ ^{सिद्धः} अथचोलनाम ॥ भृमंडलीविचकिलोद्विपदापसीतया ॥ शीतोलघुर्विचकिलः कफपित्तविषापहा ॥ रामः ॥

कुंदः सुक्तः सदापुष्पो भंगवधुर्मनोरमः कुंदः शी
तोलघुः श्लेष्मशिरोरुग्निषपित्तजित २ इति कुंदनामः

॥ २४ ॥

शुरसेनक पञ्चास्यान्नागमातासुमंजरी नामान्येतानि यक्ता
निनिर्दिशेत्तु हरिप्रिया ६

अथ ^{तुगा} तिलकनाम ॥ तिलकः क्षुरकः श्रीमान्विचित्रो मुखमंडनः ॥ तिलकः कफतृकुष्ठहरोत्पुष्पोरसायनः ॥ ११३ ॥ अ
थ गणायारिनाम ॥ गणोरुकाकारोकाराकारो अगणकारिका ॥ गणोरुः शोषिनी शोफश्लेष्मास्त्रवरा कुष्ठजितः ॥ ११४ ॥
अथ ^{गुडहरि} ^{विपश्चि} ^{मे} ^{प्रतिदुः} दपहरिनाम ॥ वंधुजीवः शरत्पुष्पो वंधुर्वंधुकरक्तकाः ॥ वंधुकः कफरुद्धासीवातपित्तहरोलघुः ॥ ११५ ॥ अथ
नास्योन्नत्रिसेधियानाम ॥ जयापुष्पं जयारक्तं त्रिसेध्यात्वरुणासिता ॥ जयासेग्राहिणी केश्या त्रिसेध्या कफवात
जितः ॥ ११५ ॥ ^{मरुसोहगिनि} अथ सिंदूरीनाम ॥ सिंदूरी रक्तवीजास्या इक्षुपुष्पासुकोमला ॥ सिंदूरी विषापिना स्रतस्त्रावांतिहरा हिमा
॥ ११६ ॥ अथ तुलसीनाम ॥ तुलसी सुरसोगौरीभूतध्रीवहुमंजरी ॥ अत्रेता राक्षसी ग्राम्या सलभा देवदंडुभिः ॥ तु
लसी कटकातिक्ता हृद्यो ह्लादाहपित्तकृता ॥ दीपनी कुष्ठरुक्छास्त्रपाश्वरुक्कफघातजितः ॥ ११७ ॥ अथ मरुवानाम
मरुन्मरुवकस्तीक्ष्णः खरपत्रः फणिज्जकः ॥ मरुदग्निप्रदो हृद्यं स्तीक्ष्णो ह्मपित्तलो लघुः ॥ ११८ ॥ अथ कादि
विषश्लेष्मावातकुष्ठरुमीजयेत् ॥ रुक्कादिभवंशोयं नाशयेत्तत्र लेपनात् ॥ ११९ ॥ अथ दमनानाम ॥ दमनो
मदनो दंतो मुनिमुं तो मुनिः ॥ गंधोत्कटो दमनको विनीतः कुलपुत्रकः ॥ १२० ॥ दमनो विषकुषास्त्रक्रेदकं रुत्रिरोषा
जितः ॥ अथ वनतुलसीनाम ॥ वर्वरी तर्जककुंठो वैकुंठस्या कुटेरकः ॥ कपिशोर्जक इत्यन्यो वटपत्रकृदिंजरः ॥ १२१ ॥

॥ श्रीगुरु ॥

॥ २५ ॥

॥ म-वि-नि ॥

कृत्स्नार्जकः कालसारकालः कृत्स्नमस्त्रिका ॥ बर्बरीजितयं रुक्मेशीतं कटुविदाहिच ॥ १२३ ॥ पित्तलं कफवातास्रदूक
मिविषापहं ॥ १२४ ॥ योराजं मुख्यतिलकः कदारमस्त्रेन श्रीमदनरूपेणानिर्मिते ॥ ग्रंथेभस्मदनविनोदना।
स्निग्धार्णः कर्पूरप्रभतिरयं स्वर्गंधिवर्गः ॥ १२५ ॥ इतिमदनपालवि ॥ रचितेमदनविनोदनिघ्नौ कर्पूरदिवर्ग
स्तृतीयः ॥ १२६ ॥ यदांछयाविश्वकृतोपिदेवात्ररुनादयोयांतिमुहुर्भवेति ॥ अचिंत्यकृत्यपुरुषं पुराणो गोपत्वमाश्रित
मुपाश्रयामि ॥ १२७ ॥ अथस्वर्गानाम ॥ स्वर्गो कनकं हेमरुटकं गर्भकोचनं ॥ चामीकरं शातकुंभं तपनीयं च रुक्म
कं ॥ १२८ ॥ जंबूनदीहराणं च सुरत्नं जातरूपकं ॥ स्वर्गोशीतले वृष्यं वल्यं गुरुरसायनं ॥ १२९ ॥ जोतिकारीविषोन्मादत्रि
दोषञ्चरशोपजित ॥ कषायं तिक्तमधुरं स्वर्गो गुरुलेखनं ॥ १३० ॥ अथरूपानाम ॥ रूपं केरजतं कुप्यं ताम्रं श्वेतं वस्
तमं ॥ सभ्रं सौधं शितं जातं रुचिरं तप्ररूपकं ॥ १३१ ॥ रूपं शीतं सरं वातपित्तहृत्तरसायकं ॥ लेखनं च कषायाम्त्रविषाके
मधुरं सरं ॥ १३२ ॥ वयसंस्थापनं स्निग्धं धातुनां हितबुद्धिमान् ॥ अथतामानाम ॥ ताम्रं स्नेहमुखं सत्त्वं नैपालं रवि
नामकं ॥ ताम्रं सरं लघुस्वादुशीतं पित्तकफापहं ॥ १३३ ॥ रोपणं पौडुकुशार्शः श्वाशश्वपथुकासजित ॥ १३४ ॥ अथका
शानाम ॥ कांस्यं लोहं निजं घोषं पंचलोहं प्रकाशकं ॥ कांस्यं गुरुत्वेन च स्तब्धं कफपित्तहरं सरं ॥ १३५ ॥ अथपीतलि ॥ १३६ ॥

उद्वंरं सर्वपच्यं रक्तजं रक्तधातुकी २

॥ २५ ॥

नाम॥ पीतलोहं सिंहलकं कपिलं सैक्यमारकं॥ वर्तलोहं त्रिलोहं च राजरीतिर्महेश्वरी॥ १०॥ अथ रागनाम॥ रंगं
 केयूरकं वंगं त्रपुस्यात्करटीघने॥ रंगलघुसरं रुक्मं शीतं मेहकफक्ष्मीन॥ ११॥ निहंति पाण्डुसंवासे ह्यंभीषणपित्त
 लं॥ अथ सीसानाम॥ सीसं धातुमूलं नागं सरंगं परिपिष्टकं॥ सीसरंगगुणो ज्ञेयं विशेषान्मेहनाशनं॥ १२॥ अथ
 लोहनाम॥ लोहं शस्त्रमयं कुण्डं विडं पारावतं घनं॥ कल्यायस्तन्मूलं किटं मंदूरं लोहं जंजरजः॥ १३॥ लोहं सरंगं रु
 स्वादुकषायकफपित्तनुत॥ शीतं नेत्रहितं रुक्मं वलदं वातने सरं॥ १४॥ शोफकुष्ठप्रमेहाशौं गुरुपाण्डुकमी अयेत॥
 तत्किटं तदुणो ज्ञेयं विशेषात्पाण्डुनाशनं॥ १५॥ अथ पारानाम॥ पारदश्च पलोहे मनिधिः सूतोरसोत्तमः॥ त्रि
 नेत्रो रोषणाः स्वामी हरवीजरसप्रभः॥ १६॥ पारदः कृमिकुष्ठश्च श्वक्षुष्यो स्त्रोरसायनः॥ १७॥ अथ अम्रकना
 म॥ अम्रकं सखमाकाशे पटले वरपीतकं॥ अम्रंगुरु हिमं वल्यं कुष्ठमेहत्रिदोषनुत॥ १८॥ अथ गंधकनाम॥ गं
 धः सौगंधिको लेली गंधाश्मापीतगंधकः॥ लेलीतको वलिवसावैगं योगंधको वलिः॥ १९॥ गंधकः कटुकपाके
 वियोस्फपित्तलः स रः॥ हंतिकुष्ठस्य श्रीरुक्मं वातरसायनं॥ २०॥ अथ सोना मुखीनाम॥ मासिकं धातुमा
 क्षीकं ताप्यं तापीजमुच्यते॥ मासिकं तु वरं वृष्यं स्वयं लघुरसायनं॥ २१॥ चक्षुष्यं कुष्ठशोफाशौमेहवस्यति

॥ श्री गुरुः ॥

॥ २६ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

पोऽताः ॥ अनायिकदुःकं हंति रज्जोदरविषयान् ॥ २२ ॥ अथ मनःशिला नाम ॥ मनःशिलाशिलागोलानैपाली
कुनटीकुली ॥ दिव्यौषधिर्नागमातामनोउग्रामनास्तिका ॥ २३ ॥ मनःशिलागुरुर्वर्णसरोस्नालेखनीकहु ॥ तिका
स्निग्धाविषयासकासमूत्रकफास्त्रनुत ॥ २४ ॥ अथ हरितालनाम ॥ हरितालमलंतालंगोदंतेनटभूषणं ॥ हरि
तालं कदुस्निग्धं कषायोत्प्लेविषं जयेत् ॥ २५ ॥ कंङ्कुष्टास्य रोगास्त्रकफपित्तकचग्रहान् ॥ अथ गेरुनाम ॥ गेरिकं र
क्तपाषाणो गिरिमञ्जुगवेरुके ॥ स्वर्णवर्णं परं स्वर्णं मेडनं स्वर्णं गेरिकं ॥ २६ ॥ गेरिकं राहपित्तास्रकफहिकाविषापहं
चक्षुष्यमन्यतद्विषेष्टांतिनाशनं ॥ २७ ॥ अथ नीलाथोयानाम ॥ तुल्यं खपेरिका तुल्यममृतासंगं उच्य
ते ॥ मयूरगोचकं चान्यच्छिखिकं च तुल्यकं ॥ २८ ॥ तुल्यकं लेखनं भेदिकंङ्कुष्टविषापहं ॥ कफक्षमिहं रं
हदन्यश्चक्षुष्यमुत्तमं ॥ २९ ॥ अथ कौसीसनाम ॥ कासीसं धातुकासीसेखेचरंतमलो मशं ॥ अपरं स्पृष्टका
सीसेतुवरं वस्त्रागकृतं ॥ ३० ॥ कासीसद्वयमम्लोत्प्लेतिक्कं केशपं द्योहितं ॥ हंतिकंङ्कुष्टविषात्रमूत्रक्षय
फानिलान् ॥ ३१ ॥ अथ हिंगुलनाम ॥ हिंगुलंदरं स्नेहं सैकतं चूर्णं पारदं ॥ हिंगुलं पित्तकफनुच्चक्षुष्यं वि
षकुष्ठनुत ॥ ३२ ॥ अथ सिंदूरनाम ॥ सिंदूरं नागजैरक्तं श्रीमान् रोगारभूषणं ॥ वसंतं मेडनं नागगर्भं रक्तं

॥ रामः ॥

॥ २६ ॥

जस्तथा ॥ ३३ ॥ सिंदूरमुल्लंवीसर्पकुण्डं विषापहं ॥ भग्नसंधानजनने ब्रह्म शोधनरोपतां ॥ ३४ ॥ अथ स्वेतसुर
माकृत्स्वसुरमानाम ॥ सौवीरमंजनकृत्स्नेकालनीले सुवीरजे ॥ श्वेतोजनंतु स्रोतो जननी जंया मुने वरे ॥ ३५ ॥ सौवी
रंग्राहिमधुरं चक्षुष्यं कफपित्तजित ॥ त्रिधा स्यात्सुखं स्त्रोतं जनमपीदृशं ॥ ३६ ॥ अथ रसोत्तमं नाम ॥ रसोज
नं रसोद्भूतं ताक्ष्यं शैलं च ताक्ष्यं जं ॥ रसाग्रे कृत्रिमं ताक्ष्यं दार्व्यं दार्वीरसोद्भवं ॥ ३७ ॥ रसांजनं कटुं स्नेहं मुखने
त्रविकारजित ॥ उष्णं रसायनं तिक्तं छेदनं ब्रह्म दोषजित ॥ ३८ ॥ अथ संपेदनं नाम ॥ पुष्पांजनं पुष्पकेतुरीति जं
मुमांजनं ॥ पुष्पांजनं क्षारमुल्लंकाचार्मपटलापहं ॥ ३९ ॥ अथ शिलाजितं नाम ॥ शिलाजितं शमजं शैल नि
र्यासो गिरिजाह्वयं ॥ शिलाह्वं गिरिजं शैलं गैरेयं गिरिजं त्वपि ॥ ४० ॥ शिलाजतु स्नेहं कटुं योगवाहिरसायनं
छर्दिप्रमेहवातार्शः कुष्ठश्लेष्मोदरणोदुताः ॥ ४१ ॥ हंति श्वासं क्षयोन्मादं रक्तशोफं कृमीं ज्वरं ॥ अथ बोलं नाम
बोलं गंधरसं पौरं निलोहं वर्वरं च लं बोलं रक्तहं शीतं मेध्यं पाचनदीपनं ॥ ४२ ॥ कटुं मधुरं तिक्तं ग्रहस्वेद
त्रिदोषनुत ॥ चरापस्मारकुण्डं गर्भाशयविशोधनं ॥ ४३ ॥ अथ फिटिकीरितो ही नाम ॥ स्फटिकाख्या मृता
कांक्षी सौराष्ट्रसंभवानिच ॥ आठकी तु वरी त्वन्या मृत्तिका सुरमृत्तिका ॥ ४४ ॥ स्फटिकाख्या कषायोत्साक

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ २९ ॥

॥ म-वि-नि ॥

फपितविषव्रणान् ॥ निहंतिश्चिब्रजोसर्पोस्तुवरीतदुणामता ॥ ४५ ॥ अथसमुद्रपेननाम ॥ समुद्रपेनोडिगीरुफेनो।
वारिकफोधिजः ॥ समुद्रपेनश्चक्षुष्योलेखनः शीतलः सरः ॥ ४६ ॥ अथप्रवालनाम ॥ प्रवालंविदुर्मसिधुत्नताग्रे
रक्तवर्णकं ॥ ४७ ॥ अथमोतीनाम ॥ मोक्तिकंशैक्लिकंमुक्ताफलेमुक्ताचशुक्लितं ॥ अथपद्मरागनाम ॥ मारिकायं
पद्मरागस्यादसुरत्नंसुरत्नकं ॥ ४८ ॥ अथसूर्यकोतनाम ॥ सूर्यकोतः सूर्यमणिः सूर्याख्यादहनोपला ॥ अथ
चंद्रकोतनाम ॥ चंद्रकोतश्चंद्रमणिः स्फटिकः स्फटिकोपलः ॥ ४९ ॥ अथगोमेदनाम ॥ गोमेदः सुंदरंपीतरत्नं।
तृणाचरंतया ॥ अथहीनाम ॥ हीरकंभिदुरं वज्रं सूचीवक्रं वरांगकं ॥ ५० ॥ अथनीलवैद्यमणिनाम ॥ रत्नं नील
नीलमणिवैद्यं बालवायजं ॥ अथमरकतनाम ॥ गारुत्मकं मरकतं दृश्यं कर्मेहरिमणिः ॥ ५१ ॥ अथमोती
सीपनाम ॥ मुक्तास्फोटोभिमेडकीश्रुक्तिमोक्तिकमेदिरे ॥ अथप्रवालादयः ॥ प्रवालमुक्तामारिकास्त
यशीतकरोपलाः ॥ गोमेदवज्रवैद्यं नीलगारुत्मतादयः ॥ ५२ ॥ चक्षुष्यालेखनाः शीताः कषायामधुराः
सराः ॥ मंगल्याधारणादश्रीदृष्टग्रहविषापहः ॥ ५३ ॥ अथशंखनाम ॥ शंखकंबुर्जलचरोवारिजोदीर्घनिस्त
नः ॥ शंखोनेत्रहितः शीतो लघुः पिन्नकफास्रजितः ॥ ५४ ॥ अथछोटीशंखनाम ॥ शंखोलघुः शंखनखशंखका

॥ रामः ॥

॥ २९ ॥

बारिभक्तयः॥ कपर्दीः सुस्त्रकातेयाश्चरखराटकाः॥ ५५॥ लघुशंखादयः शीतानेत्ररुक् स्फोटनाशनः॥ अ
थखरोपरेवाखरीनाम॥ रवडीमकोलः खरिनीश्वेतानागीतरंगकः॥ तडेदोडोउपाषाराः सारपाकउदाह।
तः॥ ५६॥ रवडीदाहास्त्रनुच्छेतागोउग्रावोपितदुगाः॥ ५७॥ अथकीचवालनाम॥ पेंकः कर्दमकोतेयोवाल्का
सिकतास्तया॥ पेंकोदाहास्त्रपितार्तिशोथभ्रशीतलः सरु॥ ५८॥ वालुकालेखनीशीताब्रणोरुस्तनाशिनी
अथनुम्बकपाषाणनाम॥ चुंबकः कांतपाषाणोयस्कांतोलोहकर्षणः॥ चुंबकोलेखनः शीतोमेदोविषगाण
परु॥ ५९॥ अथकाचनाम॥ काचः कृत्रिमरत्नस्यात्पिंगराः कचभाजनं॥ काचोविदारणोब्रणयश्चक्षुलेख
नोत्तुः॥ ६०॥ योराज्ञोमुख्यतिलकः कशरमस्त्रस्तेनश्रीमदनन्पेणनिर्मितेत्र॥ ग्रंथेभून्मदनविनोदना
म्निपूणाश्चित्रोयेललितपदैः स्वरणीवर्गः॥ ६१॥ इतिमदनपालविरचितेमदनविनोदनिघंटौस्वरणीदिधानु
वर्गश्चतुर्थः॥ ६२॥ करेणसंगस्तकुचोमहिष्याः पयंपिवंतंपुरुषेपुराण॥ विचित्रलीलेपरिशुद्धशीलेतमालनी
लेशिशुमाश्रयामि॥ १॥ अथवटनाम॥ बटोरक्तफलः क्षीरीबहुपादोवनस्पतिः॥ यक्षवासपादरोहीन्यग्रे
धः स्कंधजोधुक॥ २॥ वटः शीतोगुरुग्रीहीकफपित्तत्रणापरुः॥ अथपीपरनाम॥ पिप्पलः श्यामलोश्चस्यः क्षी

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ २८ ॥

॥ मन्त्रिनि ॥

रुदसो गजाशुनः ॥ हरिवासश्च लदलो मंगल्यो बोधिपादफ ॥ ३ ॥ पिप्यलो दुर्जरु शीतपित्तश्लेष्मब्रणस्र
जित ॥ ४ ॥ ^{जरमपीपर}अथपरासपीपरनाम ॥ पारिशोन्यः पलाशः स्यात्कपिभृतः कपीतन ॥ पारिशाश्चत्यको वृषः स्नि
ग्धः श्लेष्मकृमिप्रदः ॥ ५ ॥ अथगुल्परिनाम ॥ उदुंबरः क्षीरवृक्षो जेतुवृक्षं सप्तफलः ॥ हेमदुग्धकृमिफलो य
सौगः शीतवल्कलः ॥ ६ ॥ उदुंबरो हिमो ब्रणयो गुरुपित्तकफास्रजित ॥ अथ ^{कै}कै ^{रु}रु ^{मै}मै ^{रि}रिनाम ॥ काकोदुंबरिका फ
लुर्मलमूः श्वित्रमेघज ॥ काकोदुंबरिका तद्विद्विषात् श्वित्रनाशिनी ॥ ७ ॥ अथपिल्लरुनिनाम ॥ सुसः
श्वक्षीरवृक्षः सपाशैर्गर्धभांडकः ॥ वटीकमेडलुः पूगः पिप्यलिश्च्यारुदर्शनः ॥ ८ ॥ सुसः शीतो ब्रणश्ले
ष्मपित्तशोथविमर्पजित ॥ ९ ॥ अथपंचवल्कलपंचक्षीरवृक्षाः ॥ चग्रोधोदुंबराश्चत्यपारिशप्रसपादपाः ॥
पंचैते क्षीरिणाः प्रोक्तास्तेषां त्वकंचवल्कलं ॥ १० ॥ त्वकंचसेहिमंग्राहिकविमर्पजित ॥ केचिनुपारिश
स्थानेशिरीषवेतसंपरे ॥ ११ ॥ क्षीरवृक्षाहिमावर्ग्या योनिदोषब्रणापहा ॥ शोथपित्तकफास्रधास्तया
मम्यास्थियोगदा ॥ १२ ॥ तेषां पत्रैर्हिमंग्राहिकफवातास्रनुघ्नयुः ॥ फले विष्टुभिर्मंग्राहिरक्तपित्तकफापहं ॥
१३ ॥ ^{जलपीपर}अथनदीवृक्षनाम ॥ नदीवृक्षोश्चत्यभेदः प्ररोही गतपादफ ॥ नदीवृक्षोश्चत्यगुणो लघुसो गरुत्त

॥ राम ॥

॥ २९ ॥

तु नः ॥ १४ ॥ अथ कदंब नाम ॥ कदंबो गंधमत्स्यः प्राच्ये रात्रौ महोन्नतः ॥ अन्यो धूलिकदंबस्यानीपो राज
 कदंबकः ॥ १५ ॥ कदंबं शीतलश्लेष्मपितृरक्तगदापरः ॥ अथ कोह नाम ॥ ककुभोजेन नामास्यानदीसर्जः स
 ठडुमः ॥ ककुभः शीतलो भग्नस्तस्य विषास्त्रजितः ॥ १६ ॥ अथ शिरीष नाम ॥ शिरीषः प्रवरो विप्रश्च्युतः ॥
 पीतनः ॥ मृदुपुष्पः श्यामवर्णो भेदी रुशंखिनीपलः ॥ १७ ॥ शिरीषः शीतलो वृष्यो विषयी सर्पशोषहृत् ॥ १८ ॥
 अथ आर्तगल नाम ॥ आर्तः स्यादा र्त्तं गलो बहुकंदः प्रवर्धराः ॥ आर्तस्तु बहू शीतो ब्रह्मशोधनरोपराः ॥ १९ ॥
 अथ - वेत नाम ॥ वेतसो वंजुलो नम्रो बानीरो दीर्घपत्रकः ॥ नादेयो मेघपुष्पो न्यस्तो यकामो निकुंजा
 कः ॥ २० ॥ अथ जलवेत नाम ॥ जलोका संवर्तौ भोजो निजुलो जलवेतसः ॥ २१ ॥ अथ इजल नाम ॥ इजलो हि
 जलो गुच्छपलः स्यात्कच्छपोलिका ॥ अथ वेतसजलवेतस नाम ॥ वेतसः शीतलो दाहशोफशोयो निरुग्र
 रान् ॥ हंति यी सर्पकच्छास्त्रपि नास्मरि कफानिलान् ॥ जलजो वेतसः शीतः संयाही वातकोपनः ॥ इजलस्तदुरा
 प्रोक्तो विशेषादिष नाशनः ॥ २३ ॥ अथ लसोर नाम ॥ ल्लेष्मांतकः कर्बुरारुपि छिलो भूतपादपः ॥ सेलुः सत्त्व
 असत्त्वकः सेलुको दिजकुत्सितः ॥ २४ ॥ स्लेष्मांतको विषस्फोटव्रह्मवी सर्पकुष्टजितः ॥ केरपो स्लेष्मात्फलं व

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ २८ ॥

वृक्ष

॥ म. वि. नि. ॥

ष्यं वातपित्तस्य स्रजितः ॥ २५ ॥ अथ पीलनामः ॥ पीलुः शीतसहस्रं गीतोऽस्यादुःकरभक्षियः ॥ सहस्रं गोमूत्रं फलस्तत्फलं पीलुपीलुजं ॥ २६ ॥ पीलुः स्रं दीपनं मेदिरक्षपितं — करं लघुः ॥ गुल्मार्शः शीतवाताग्निमकफसरीरसायनं ॥ २७ ॥ अथ सागेन नामः ॥ शाकः खरखरो भूमौ सरो दीर्घं खरो मतः ॥ शाकः श्लेष्मो निलास्त्रगद्योगर्मसंधानदोहिमः ॥ २८ ॥ अथ मालनामः ॥ शालः सजैरसः सर्जश्री कृन्मारी च पत्रकः ॥ शालो ग्राही व्रणश्लेष्मदग्धरुगविषनुद्धिमः ॥ २९ ॥ अथ तमालनामः ॥ तमाल उक्तस्तपिष्ठः कालस्त्रंधोऽसितदुमः ॥ तमालस्तदुगाः शोथराहविस्फोटहृत्युनः ॥ ३० ॥ अथ खयरनामः ॥ खदिरो रक्तसारः स्याद्वायुजीवालपत्रकः ॥ खदिरः श्वेतसारो न्यः कार्मुकः कुञ्जकंदकः ॥ ३१ ॥ खदिरः शीतलो हृत्यक्तममेहज्वरव्रणान् ॥ चित्रशोथामपित्तास्त्रपीडुकुष्ठकफाञ्जयेत् ॥ ३२ ॥ निर्यासस्तस्य मधुरो वल्यः शुक्रविवर्धनः ॥ सारस्तु विशो व्रणो मुखरो गकफास्रजितः ॥ ३३ ॥ अथ रेवजनामः ॥ इरिमेरो विट् खदिरो गोधास्त्रंधोरिमेदकः ॥ इरिमेदः कषायो ह्ला मुखदंतगदास्त्रनुत् ॥ ३४ ॥ इति कंदूविषश्लेष्मकृमिकुष्ठग्रहव्रणान् ॥ अथ वंशनामः ॥ वंशलां कैकिरातस्यात्पीतकः पीतपुष्पकः ॥ वंशलः कफतुद्राही कुष्ठकृमिविषापरः ॥ ३५ ॥ अथ विजयसारनामः ॥ बीजकोशनकः शौरिप्रियकाम्योलकप्रि

॥ रामः ॥

॥ २९ ॥

रुग्ण
अथ धवनामः धवो नंदितरुगौ स क यत्नो धुरंधरः धवः
शीत प्रमेहशः पोटु पित्तकफापहः ६ अटिः १ १ १॥

यः बीजकः कुष्ठवीसर्पश्चित्रमेहगुदकृमीनः ३४ हंति स्नेषास्त्रपित्तानित्वचः केश्योरसायनं ३५ अथ ति।
निशानामः ॥ तिनिशः स्पंदनो नेमी सर्वसारो स्त्रगर्भकः ॥ तिनिशः स्नेषपित्तास्त्रमेदकुष्ठप्रमेहजित ३६ अथ
भोजपत्रनामः ॥ भूर्जो भुजो बहुपटो मृदुत्वलेख्यपत्रकः ॥ भूर्जो भूतग्रहस्नेषकर्णरुक्विनरक्तजित ॥ अथ
पलाशनामः ॥ पलाशः किंशुकः कर्मीयातको ब्रह्मपादपः ॥ सारश्चेष्टोरक्तपुष्पस्त्रिवंतः समिद्धतमः ४० पा
लाशो दीपनो वृष्यः सैरो स्त्रो ब्रह्मागुल्मजित ॥ भग्नसंधानकृदोषग्रहणपर्शः कृमीनहरेत् ४१ तस्य पुष्पं कफपि।
तास्रकृच्छ्रजिह्वा हि शीतलं ॥ फलं लघु स्रं मेहशः ॥ मित्रो वातकफापहः ४२ अथ धमिनि नामः ॥ धन्वनो।
गोत्रविटपी धर्मगो गोत्रपुष्पकः ॥ धन्वनः कफपित्तास्त्रकासजिनुवरो लघु ४३ अथ सार्जनीनामः ॥ सार्जो
जकर्णः स्वेदधोलता वसः कुरेहकः ॥ सार्जो वर्णः कफस्वेदमलपित्तकृमीनहरेत् ४४ अथ सिधोराता
मः ॥ सारबोटस्यात्पीतपुष्पस्त्वगीक्षीरविनाशनः ॥ सारबोटो वातरक्तशः कफवातातिमारजित ४५ अथ
वरुणनामः ॥ वरुणो वारुणः सेतुशाकवृक्षकुमारकः ॥ वरुणः पित्तलोभे दो स्नेषकृच्छ्राममाहृतान ४६ निहं
ति गुल्मवातास्त्रकृमीनुस्त्रो ग्निदीपनः ॥ अथ जिगीगीनामः ॥ जिगीगी भिं गिगी जिगी सुनिर्यासाचमोदकी

वरुणा वृक्ष
विशेषः २

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ३० ॥

॥ मन्दिनिः ॥

जिं गिरा गो वरा रुद्रो गवाता ॥ ती सारजित् ॥ ४७ ॥ उखस्तस्यास्तुनिर्यो सोस्तस्माद्यनव्यथापरः ॥ ४८ ॥ अथ सालनाम
सखकी वज्रकी मोचा गजमक्ष्यामहारुता ॥ गोधवी राकुं द रुकी सुसुवावन करिंका ॥ ४९ ॥ सखकी वरापि तास्र
श्लेषपथाति सारजित् ॥ अथाहं गोदनाम ॥ इगुदो मल्लको रस कंटक लापस दुमः ॥ इगुदी कुष्ठभूतादिग्रहवरा ॥
विषकमो न ॥ ५० ॥ हे तुल्यं चित्रश्रुतं तत्पत्तं कफरातजित् ॥ ५१ ॥ अथ करहेरीनाम ॥ कटं भरश्चा रुमुदी कटभीत ॥
शौरिकः ॥ कटं भरः प्रमेहस्रनाडी वरा विषकमो न ॥ ५२ ॥ हे तुल्यः कफकुष्ठधस्तत्पत्तं कफशुक्रकृत ॥ निर्यो सोस्यगु
रुर्व्यो बलकृदातनाशनः ॥ ५३ ॥ अथ मोखनाम ॥ मुखको मोक्षको बंटसिखरीक्षुद्रपाटनः ॥ मोक्षकः कफवा
तघ्नो ग्राही गुल्मविषकमो न ॥ ५४ ॥ हे तुल्यो बलिरुक्ते इतत्पत्तं कफपित्तजित् ॥ निर्यो सोस्यपरं वषः शोषपित्तानि
लापरः ॥ ५५ ॥ ^{पश्चिम प्रति ६०० फाः} अथ पालसनाम ॥ पारिभद्रो निवट्क्षोरक पुष्पप्रभद्रकः ॥ कंटकी पारिजातः स्यान्मोराः कंटकेशुकः
॥ ५६ ॥ पारिभद्रकमिश्रं क्षमेदशोथानिला परः ॥ ५७ ॥ अथ सेमरिनाम ॥ साल्मली तुलिनी मोचा कुकुदी रक्त
पुष्पिका ॥ कंटका व्यास्पूलफलापि छिलाचिरजीवनी ॥ ५८ ॥ साल्मली शीतला व्यावृंहणी रक्तपित्तजित् ॥
निर्यो सोस्यपरं वषः शोषपित्तानिला परः ॥ ५९ ॥ रसायिनी वरास्त्रिधा तत्पत्तं ग्राहि पुष्पजित् ॥ अथ खेततुरा नामः ॥ ६० ॥

॥ रामः ॥

॥ ३० ॥

नृणाः कुरेर आपीतस्तु न को देति पादपः॥ तुरिग्या हि हिमो यद्यो ब्रगा कुषा स्रपित जित॥ १०॥ अथ सतपरा नाम
 सप्रपणो गुह्यपुच्छः छत्री शास्त्र लिप चकः॥ सप्रपणो ब्रगा श्लेषा वात कुष्ठ रुहः सरः॥ ११॥ अथ हलद नाम॥ हरि
 इकः पीत वर्णो श्रीमान्नौर दुमो वरः॥ हरि इकः कफ हरो ब्रगा शोधन रोपणः॥ १२॥ अथ करंज नाम॥ करंजो नक्त
 मातः स्यान्नक्ता हो धतपर्णा कः॥ पतिकोन्यः पूति वर्णाः प्रकीर्णाश्चिरवित्त्वकः॥ १३॥ करंजः कदुक स्तीक्ष्णो बी
 र्यो स्तोयो निरोध जित॥ कुष्ठो रावर्तु गल्मा र्णो ब्रगा कृमिक फाप हः॥ १४॥ तत्फलं कफ वात भ्रं मे हार्शः कृमि कुष्ठ जि
 त॥ तत्पत्रं कफ वातार्शः कृमि कुष्ठ प्रमेह जित॥ १५॥ अथ करंजी नाम॥ करंजिका का कतिक्ता वायु प्यं गार बल
 री॥ करंजिको स्त्रा वातार्शः कृमि कुष्ठ प्रमेह जित॥ १६॥ अथ तिरिगि सी नाम॥ तिरिगि र्द्विर्लः कंठं करंजः श्चरि
 र्णी क्षिपः॥ तिरिगि द्विर्वला सा स्रपित शोथ कृमी भ्रयेत॥ १७॥ अथ शमी नाम॥ शमी तुंगा शं कुप ह्ना पवित्रा वेश
 हत्पत्ना॥ लक्ष्मी शिवान्या धिसमी भः शमी शं कर ह्ना यः॥ १८॥ शमी शीत लघु आस कुष्ठार्शः कफ ह्त्सरा॥ त
 त्फले पित्त त्नं रुक्षं मेध्यं केश विनाशनं॥ १९॥ अथ ठिठिरा नाम॥ शिरीषिका ठिं ठिरा का दुर्वलां शुशिरा धिका॥
 ठिठिरा कफ कुष्ठार्शः संनिपात विषाप हः॥ २०॥ अथ रोठाना नाम॥ अरिष्टो गर्भ पातो कुंभ वीर्यं श्च पे नि

॥ श्रीगुरुः ॥

अरिष्टकस्त्रिदोषश्च उल्लोगमंग्रहपहः १

॥ ३१ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

त्व॥ रक्षाबीजोरक्तबीजः पीतफेनो — र्यसाधनः ॥ १ ॥ अथ सीसवनाम ॥ शिशिपाकपिलाक्षसाराणं
उलपत्रिका ॥ अन्याकुशिशिपो भस्मपिगलास्याऽदशादनी ॥ २ ॥ शिशिपोस्त्राहस्त्रेहकुषश्चित्रवमिकमी।
न ॥ वस्तिरुग्रणादाहास्रवातलीगर्भपातनी ॥ ३ ॥ अथ अगस्त्यनाम ॥ अगस्त्याहो वै गसे नो मधुसिन्धु।
मुनिदुमः ॥ अगस्त्यपित्तकफजिघातुर्थकहरो हिमः ॥ ४ ॥ तत्पुण्यं पीनसरत्नेष्वपित्तनक्रोध्यनाशनं ॥ ५ ॥
योगात्तौ मुख्यतिलकः कदारमस्त्रस्तेन श्रीमदनटपेण निर्मितेन ॥ यथेभन्मदनविनोदनास्त्रिपर्णास्त्रि
जोयं तलितपदैर्वयादिवर्गः ॥ ६ ॥ इति मदनपालविरचिते मदनविनोदनिघंटौ वयादिवर्गः पं
चमः ॥ ७ ॥ अमोघलवर्तिकाग्रपिष्टं संदस्मितं वेणुनिनादरक्तं ॥ गोपालिकानां करतालिकाभिर्नृत्या
न्महस्तन्यरमं स्मरामि ॥ १ ॥ अथ राखनाम ॥ द्रक्षा मधुपलासादी हरहरफलोत्तमा ॥ मदीकामधुयो।
निश्चरसात्तागोस्तनीगुणः ॥ २ ॥ द्रक्षा पक्षासराशीताचक्षुष्याऽहंहरणीगुरुः ॥ हेतितस्त्राज्वरश्वासवातवाता
स्रकामला ॥ ३ ॥ कृष्णस्त्रिपित्तसंमोहराहशेषमहात्ययान ॥ ग्रामासात्पुण्यागुर्वीसैवास्त्रारक्तपित्तक
तः ॥ ४ ॥ निर्वीजान्यालघुद्रक्षागोस्तनी सदृशागुरौ ॥ द्रक्षा पर्वतजालधीसास्त्रारत्नेष्वाम्बुपित्तकतः ॥ ५ ॥ ॥ रामः ॥

॥ ३१ ॥

अथ आसनामः॥ आसोवनोऽवश्चतः सहकारोति सौरभः॥ माकंदः पिकवेषुः स्याद्दमालः कामवृद्धभः॥ गु
 ष्ठाण्यं प्रियादुश्च संस्त्रष्टो मद्गशकः॥ तथावसेत दूतश्च परपुष्टमहोत्सकः॥ ७॥ मनोधिवासः सदेरः मन्म
 यीमन्मयास्त्रयः॥ आसोग्राही प्रमेहास्त्रकफपित्तब्रणान्जयेत्॥ ८॥ तत्फलं बालमत्युत्तमं रुक्षोऽप्यत्रयास्त्रकृत्
 पकंतुमधुरं वृष्ट्यं स्निग्धं हृद्यं बलप्रदं॥ ९॥ गुरुवातहरं रुच्यं वराप्यं शीतमपित्तलं॥ रसस्तस्य सरः स्निग्धो रोचने
 बलवर्णाकृतः॥ १०॥ यातपित्तास्त्रकृद्वातमपरापित्तवर्देनं॥ सहकारं तु वातघ्नं पित्तश्लेष्मविनाशनं॥ ११॥ पक्वांज
 नयेद्युमांसशुक्रवत्प्रदं॥ मधुरं योगुरुस्निग्धं विशेषातु बलप्रदं॥ १२॥ सुष्यमां कषायास्त्रकृद्वातनं कफला
 तजितः॥ अथ जामुनिराय जामुनि नामः॥ महाजं बराज जैवर्महास्त्रधावृत्त्यत्वा॥ सुद्रजं ववीरपजामेधा
 भासाकवस्त्रभा॥ १३॥ नादेयी स्यात्सुद्रफलातफलं जं वु जाववं॥ जं वु संग्राहिरागी रुक्षाकफपित्तब्रणान्ज
 तः॥ १४॥ राजजं वफलं स्वादुविष्टं भिगुहोचने॥ सुद्रजं वफलं तु हृदि शेषाहारनाशनं॥ १५॥ अथ नारिअरना
 मः॥ नालिकेरस्त्रंगवृक्षो लतावृक्षो महाफलः॥ तराराजस्त्रयस्त्रफलोत्तमं गली दृढवीजकः॥ १६॥ नालिके
 र्त्वे फलं शीतं दुर्जरं वस्त्रिशोधनं॥ विष्टं भिगुहो वल्यं वातपित्तास्त्रहारजितः॥ १७॥ तस्योभः शीतलं हृद्यं दीप

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ३२ ॥

खर्जरी

॥ मविनि ॥

नेशुक्रलेलघु॥ तस्यादपशिरोमज्जाशुक्रलोठातपित्तमित् ॥ १९ ॥ अथ खोराणाम् ॥ बृहत्खर्जरीकाश्रेणीसु
फलादीयसंभवा॥ पिंडखर्जरीकाखर्जुदःप्रधर्षासुकंठका ॥ १९ ॥ अन्यास्कंधफलास्वादीदरारोहामृदु
छदा॥ भूमिखर्जरीकाकोर्क — काककर्कटी ॥ २० ॥ खर्जरीकाफलंशीतंस्वादुस्निग्धंक्षतास्त्रजित॥ वल्यं
हंतिमरुत्यनमदमूर्च्छामदात्ययान् ॥ २१ ॥ तस्मादल्पगुणं ज्ञेयमन्यत्खर्जरीकाफलं ॥ तन्मज्जामूर्धजःशी
तोवृष्यपित्तास्रदाहजित ॥ २२ ॥ अथ सिलेमानीखर्जरीनाम् ॥ सिलेमानीफालोकेमृदुलानिर्वलीफलासि
लेमानीश्रमभ्रान्तिदाहमूर्च्छास्त्रपित्तनुत ॥ २३ ॥ अथ केराणाम् ॥ कदलीप्रेथिनीमोचारंभावीरायतछदा॥
कदलीयोनिदोषास्त्ररक्तपित्तराहिमा ॥ २४ ॥ तत्कंदःशीतलोवल्यः केश्यपित्तकफास्त्रजित॥ तत्फलंमधु
रंशीतोवृष्यभिकफक्तुर्गुरु ॥ २५ ॥ स्निग्धं पित्तास्रतृदाहक्षतक्षयसमीरजित॥ अथ अनारणाम् ॥ दाडिमी
रक्तकुसुमादंतवीजाशुकप्रिया॥ दाडिमंहीपनंरुचरोचनेनातिपित्तलं ॥ २६ ॥ कषायापुनस्त्याहीद्विधास्वा
हृत्प्लभेदितत॥ तयोःस्वादुचिरोषधूमत्नेवातबलासहृत् ॥ २७ ॥ शुक्रास्लंदाडिमीसारं कंदं तु पित्तवातकृत ॥ २८ ॥
अथ वैरिणाम् ॥ बदरीकर्कटाद्यौयकोरंकीयुग्मकैरिका ॥ अन्यास्निग्धछदाकोशफफासौगौरिकापरा ॥ २९ ॥ ॥ ३३ ॥

॥ ३२ ॥

हस्ति कोलिः परात्वन्यालघ्वी कर्कैधुर्धाधुका ॥ वदर्यः शीतलास्तिक्ता रुक्षाः पित्तकफापहा ॥ ३० ॥ अथ वैरिभेद
 वदरं त्वपरं कोले फनिलं कुवलं कुहं ॥ कर्कैधुर्ह्रस्ववदरं वदरं कंठकं धुकं ॥ ३१ ॥ पक्वमामं च मधुरं मते सौवीरकं
 मरुतं ॥ वदरं लघुसं ग्राहिरुच्यमुस्ने समीरजितं ॥ ३२ ॥ कफपित्तकरं तद्वत्कोले गुरुसरं स्पृते ॥ सौवीरं वदरं शीतं
 भेदनं गुरुशुक्रलं ॥ ३३ ॥ चंहरां पित्तवातास्रक्षयत्स्नानिलापहं ॥ कर्कैधुमधुरं स्निग्धं गुरुपित्तानिलापहं
 ॥ ३४ ॥ शुष्कं भेद्यग्निहृत्सर्वलघुत्वात्सामास्रजितं ॥ मरुत्यित्तरं सप्तमज्जावृष्यो बलप्रदः ॥ ३५ ॥ अथ
 खिरिणी नाम ॥ क्षीरीक्षत्रियराजा ह्यराजादन्यफलाशिनः ॥ राजन्यस्तस्य भेदेन्यश्चिबुको मुचिर्तिरुक्
 ॥ ३६ ॥ क्षीरवृक्षफलं शीतं स्निग्धं गुरुबलप्रदं ॥ तस्मात्सर्वा मरुद्भ्रांतिक्षयरोषत्रयास्रजितं ॥ ३७ ॥ अथ चिरो
 जी नाम ॥ चारोधनुः पटः शीलः प्रियालो मुनिवत्प्रभः ॥ चारुः पित्तकफास्रभ्रस्तफले मधुरं गुरु ॥ ३८ ॥ स्नि
 ग्धं सरं मरुत्यित्तराहत्वास्ततापहं ॥ तन्मज्जामधुरो वृष्यशुक्रलं पित्तवातजितं ॥ ३९ ॥ अथ पालसानाम
 परुषको मृदुफलः परुषो रोपणः परः ॥ परुषकं कषायात्सामं पित्तवारं लघु ॥ ४० ॥ पक्वं तु मधुरं पाके शीतं
 विष्टं भिच्छं हरां ॥ ह्यं तद्वत्पित्तवातास्रक्षयसमीरजितं ॥ ४१ ॥ अथ तैरु पसेदूनाम ॥ तिंडुकः स्पंदनः स्पू

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ३३ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

जः कालसारश्च रावणः ॥ काकपीलुः कुपीलुः स्यादपरो विषतिन्दुकः ॥ ४२ ॥ तिन्दुको ब्रणवातघ्नस्तत्सारंश्चित्र
कुष्टजित् ॥ आमसस्य फलेऽग्निवातलेऽशीतलेऽलबुः ॥ ४३ ॥ पक्वैः पित्तप्रमेहशोऽप्लीक्षभृन्विशदंगुरुः ॥ विषतिन्दु
कमप्येवं विशेषाद्वाहिशीतले ॥ ४४ ॥ अथ काकोनीमः ॥ किंकिरीग्रंथिलो व्याघ्रपादो देवतर्करः ॥ किंकि
री तु वरातिक्ता पित्तश्लेष्महरा हिमा ॥ ४५ ॥ तत्फलं वातलेऽन्वासे पक्वं स्वादु त्रिदोषजित् ॥ अथ आडुनामः ॥ आरु
कं वीरसेनं तज्जातिभेदाच्चतुर्विधः ॥ आरुकं जारकं वातमेहशोऽकफनाशनं ॥ ४६ ॥ अथ मरुः ॥ आनामः ॥ मधुकोम
धुकस्तीक्ष्णः सारश्च मधुपुष्पकः ॥ ग्रीवाफलो मधुपीलो मधुकोष्टो मधुदुमः ॥ ४७ ॥ मधुकोन्योऽरुसफलो म
ध्वंगो दीर्घपत्रकः ॥ मधुकः कफवातघ्नः कषायो ब्रणारोपणः ॥ ४८ ॥ तस्यैव मधुरं बल्यं शीतलेऽगुरुं रुणं ॥ फ
लेशीतेऽगुरुस्वादुः शुक्रलेऽवातपित्तजित् ॥ ४९ ॥ सैहये हंति तृष्णां स्वेदाहश्वासस्तक्षयान् ॥ आमं तदेव विषं
भिवातलेऽतुवरंगुरुः ॥ ५० ॥ अथ कटहरनामः ॥ पनसः कंटकि फलोऽस्वा सयोगर्मकंटकः ॥ पनसे शीतलेऽपक्वं
स्निग्धं पित्तानिलापहं ॥ ५१ ॥ बल्यं शुक्रप्रदं हंति रक्तपित्तस्तक्षयान् ॥ आमं तदेव विषं भिवातलेऽतुवरंगुरुः ॥
५२ ॥ अथ वडहरनामः ॥ लकुचः शुद्धपनसोऽलिकुचोऽग्रंथिमत्फलः ॥ लकुचैर्गुरुविषं भिस्वादुः स्निग्धं रक्तपि

॥ रामः ॥

॥ ३३ ॥

नक्त ॥ ५३ ॥ स्नेहकारो समीर प्रमुलं शुक्राग्निनाशने ॥ ५४ ॥ अथ ताडनाम ॥ तालो ध्वजो दृढो हस्त - ताराजो म।
 हादुमः ॥ तालः शीतो मरुत्यत ब्रह्माजिन्मदश्चक्रकृत ॥ ५५ ॥ तत्पलं शीतले कल्यं स्निग्धं स्वादुतरं गुरु ॥ विष्टं भिवात
 पिता स्रस्त राह द्यापहं ॥ ५६ ॥ वीजं मूत्रकरं वृष्टं वातपित्तहरं हिमं ॥ अथ खर्वरं नाम ॥ खर्वरं पलराजं स्याद
 मृताहं दृष्टांगुलं ॥ खर्वरं मूत्रलं वल्यं कोष्ठशुद्धिकरं गुरु ॥ ५७ ॥ स्निग्धं स्वादुतरं शीतं वृष्टं पित्तानिलापहं ॥ प
 केतुसास्त्रं सदापं मूत्रकृद्हरं परं ॥ ५८ ॥ अथ सेवनाम ॥ सुष्टि प्रमाणां वदरं सेवं सिवितिकाफलं ॥ फलं सिंवि
 तिका पूर्ववातपित्तहरं गुरु ॥ ५९ ॥ वं हलांक फलं दृष्टं स्वादुपाकरं हिमं ॥ ६० ॥ अथ आवो सेवं आविलीति नाम
 अन्यदंभः फलं चापो मञ्जिचिचितिकाफलं ॥ अंभः फलं सेविगुणं विशेषात्तुवरं हिमं ॥ ६१ ॥ अथ अमृतफलं नाम
 अमृताहं रुचिफलं लघु रित्त्व फला कृति ॥ अमृतं गुरु वातघ्नं स्वादु स्नेहं रुचि शुक्रकृत ॥ ६२ ॥ अथ वधुमनाम ॥
 वारामं सफलं वातवैरिने जोपमं मतं ॥ वारामं मुलं सस्निग्धं वातघ्नं गुरु शुक्रकृत ॥ ६३ ॥ अथ पिस्ता ॥ निकोच
 के राफलं अंको - स्त्रं जलगोजकी ॥ पिस्तं मुकूलकं जेयं - - - - - हंती फलसमाकृति ॥ ६४ ॥ नि
 कोचके गुरु स्निग्धं वृष्टो स्नेहं स्वादु वं हलां ॥ रक्त प्रसादने वल्यं वातघ्नं फलपित्तकृत ॥ ६५ ॥ तदंभः फलकं जेये वि

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ३४ ॥

रत्नानकुनविश्रितः

॥ म-वि-नि- ॥

शेषादुहर्जरं ॥ अथ उल्लायची ॥ एतानमामेवातधूमस्त्रोस्त्रेचनेगुरु ॥ पक्वं स्वादुहिमं वल्यं वातपित्तवि
नाशने ॥ ११ ॥ अथ श्रीगुरुनाम ॥ अत्र कंभश्चुभश्च कंरालुरक्तफले तथा ॥ अत्र कंरसतः शीतं स्वादुहस्त्रे वा
तपित्तहृत् ॥ १२ ॥ अथ अंजीर ॥ अंजीरं मंजुलं गोदं काकोदुंवरिकाफलं ॥ अंजीरं शीतलं स्वादुगुल्मपित्तस्र
वातजित् ॥ १३ ॥ तस्मादल्यगुरोतेयमंजीरं लघुतदुरो ॥ १४ ॥ अथ अखरोथ ॥ अखा — क्षोटको वृत्तफलः
कंदरात्कप्युद्धदः ॥ आक्षोरं मधुरं वल्यं गुरुस्त्रे वातहृत्सरं ॥ १५ ॥ अथ पालेवकसारावकनाम ॥ पा
लेवतं सितं पुष्पेस्तिदुक्तामफलं मर्तं ॥ तदन्मारावकं जैयं महापालेवतं तथा ॥ १६ ॥ पालेवतं हिमं स्वादुगु
रुस्त्रे वस्त्रिवातजित् ॥ तदन्मारावकं हृद्योत्पन्नामिष्टमस्तकं ॥ १७ ॥ अथ तत ॥ ततं तदं ब्रह्मकाष्ठं वल्गु
रायं ब्रह्मचारुच ॥ ततं गुरुहिमं पक्वं स्वादुपित्तानिलापहं ॥ १८ ॥ अथ गंगेरुको ततमेद ॥ गंगेरुकं कर्कटकं
कर्कटं मृगलैजिकं ॥ तोदनं क्रंदनं चान्यन्मृगविट्सदृशं तथा ॥ १९ ॥ गंगेरुचोचनं पक्वं गुरुवातास्रपित्तजि
तं ॥ तोदनं ग्राहिमधुरं वातपित्तहृत् लघुं ॥ २० ॥ अथ ततमेद ॥ ततादित्रितये साम्नास्रमुल्लमासे तु पित्तलं ॥ कषा
यवत्पलैः पत्रैर्कैराभैः समुद्रजः ॥ २१ ॥ अथ तुवरक ॥ वक्षस्तुवरको तेयोभलातकसमो गुरौ ॥ तौवरं कफ ॥

॥ रामः ॥

॥ ३४ ॥

जित्वाकेकदुस्त्रेवामेह हृत् ॥ ७७ ॥ अथ विजोरा वीजपरोमातुलंगः केसरीफलपरकः ॥ वीजपरलपेरुथ्येरा।
संस्त्रिदीपनं लघुः ॥ ७८ ॥ रक्तपित्तहरं कंठजित्वा हृद्यो धनं परं ॥ त्वक्कस्यतिक्ता गुथ्ये स्वाकृमिवातकपापहा ॥ ७९ ॥
तन्मोसं चं हरांशीते गुरुपित्तसमीरजित केसरं लघुसं ग्राहि शूलगुल्मोदरापहं ॥ ८० ॥ वीजमुस्त्रेकमिश्रेण स
वातजिद्र्भदंगुरु ॥ तत्पुष्पं शीतलं ग्राहिरक्तपित्तहरं लघुः ॥ ८१ ॥ मूलाजीरा विवंधेषु मंदग्नौ कपसारुते ॥ अ
रुचिश्चासकासेषु रसस्तस्याः प्रदीयते ॥ ८२ ॥ अथ मीठाकोकरो ॥ मधुकर्कटिका स्वादुलुंगी घंटा लिका ब
या ॥ मधुकर्कटिका शीतारक्तपित्तहरा गुरुः ॥ ८३ ॥ अथ नारंगी ॥ नारंगकोनागरंगो गोरक्षो योगसारकः ॥
नारंगमम्लमत्युस्त्रं च वातहरं सरं ॥ ८४ ॥ स्वादुम्लमपरं हृद्यं ~~दुर्जरं वातनाशनं~~ ॥ अथ
जंवीरी ॥ जंवीरकोदंतशये जंभीलो जंभलो मतः ॥ जंवीरमुस्त्रं शूलघ्नं गुर्वम्लं वातपित्तजित ॥ ८५ ॥ अथ स्पेक
घाति ॥ हृद्यो गवेष्टि मांघकमौञ्चयेत् ॥ ८६ ॥ अथ अमिलवेत ॥ अम्लो म्लवेत स शुक्रो शुक्रो वेतस मेदकः ॥ अ
म्लवेतसमत्यम्लमेदनं लघुदीपनं ॥ ८७ ॥ हृद्रोगशूलगुल्मभ्रं पित्तार्शकपदृषां ॥ अथ अमिलवेती ॥ सा सा एम्लनाम
एम्लकः सारफलो रसात् सारपादफ ॥ साराम्लमम्ले वातघ्नं गुरुपित्तकफप्रदं ॥ ८८ ॥ अथ निंबू हृद्यं ॥ नि

दृष्टीऽ

सा एम्लनाम

॥ श्रीगुरु ॥

॥ ३५ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

रुक्मिणिवृक्षं राजनिवृक्षं मपरं स्मृते ॥ निवृक्षं - स्मृते वातघ्नं पाचनं क्षेपनं लघुः ॥ १ ॥ राजनिवृक्षं स्वादु
गुरुपित्तसमीरजित ॥ २ ॥ अथ कमरुख ॥ कमरुखं गंगामफलं मयोपि क्षिलबीजकं ॥ मेकरं गहिमं ग्राहि
हस्ते कफपित्तजित ॥ ३ ॥ अथ अमिली ॥ अमिली काचुक्रिका चिचिता तितिणी सृक् चंडिका ॥ अमिली काचुक्रिका
रुक्मिणिवृक्षं पित्तकफप्रक्षेपकं ॥ ४ ॥ पक्वान्तरं सरुच्यः वस्तिवस्तिविशुद्धिस्त ॥ शुष्का हृद्या श्रमभ्रान्ति
स्वात्कमहं लघुः ॥ ५ ॥ अथ तितिरीक ॥ तितिरीकं तु वृक्षा मूलमूलशको मूलपादपः ॥ तितिरीकं समीरघ्न
माममुष्णं परं गुरु ॥ ६ ॥ तत्पुष्पं लघुसं ग्राहियहणी कफवातजित ॥ अथ कौरा ॥ करमदी सुखेण स्याद्व्या
हृल्लफलापरा ॥ करमदी गुरुस्नास्तेरुपित्तकफप्रदं ॥ ७ ॥ तत्पुष्पं मधुरं रुच्यं लघुपित्तसमीरजित ॥ शु
ष्कं पक्ववदर्यो मं ॥ पक्वमण्डौ मा मवत ॥ ८ ॥ अथ कैत ॥ कपित्थकोदपि पलोदधित्थः सुरभिश्छदः ॥ कपि
त्थमामं सं ग्राहिलघुक्षेत्रयापहं ॥ ९ ॥ पक्वं गुरुतपाहिकाशमनं वातपित्तजित ॥ स्वादुस्तेतुवरं कंठशो
धनं ग्राहि दुर्जरं ॥ १० ॥ अथ कैतपत्री ॥ कपित्थपत्री फणिकुलजा तु वपत्रिका ॥ कपित्थपत्री तीक्ष्णो ह्वा
कफमेहविषापहा ॥ ११ ॥ आमरुत ॥ आम्रातकश्चा म्रवाटः फलेशो दुःफलः कपिः ॥ आम्रातकामेवातघ्नं गु

मधु ४

॥ रामः ॥

॥ ३५ ॥

रूखं रुचिरुत्सरे ॥ पक्वं स्वादु हिमं वृष्यं मरुत्पित्तसतास्त्रजित ॥ १०१ ॥ अथ राजास्र ॥ राजास्रं एक आस्रातः कामाहो
 राजपुत्रक ॥ राजास्रं मधुरं शीतं याहि पित्तकफपहं ॥ १०२ ॥ अथ चतुरस्र पंचाम्ल ॥ चक्षुःशूलराशिमीचिचाकपित्तेश्चतु
 रस्रकं ॥ अम्लवेतसवृक्षाम्लराशिमीवदरैः कुचिता ॥ १०३ ॥ बीजपूरयुतैः तैः पंचाम्लमुद्दितं बुधैः ॥ अमिपि आनामोतरे
 राकोशास्र ॥ कोशास्रकोद्युतस्वंधोजंतु वृक्षः सकोशक ॥ कोशास्रः कुष्ठशोथास्त्रपित्तव्रणाविषापहः ॥ १०४ ॥ तत्फ
 लं याहि वातघ्नमम्लोऽसंगु रूतित्रल ॥ मज्जापित्तसमीरघ्नः स्वादुर्वल्योऽग्निदीपन ॥ १०५ ॥ अथ सोपारी ॥ क्रमुकं क्रिमि
 कं पणं पणो फलमुदाहृतं ॥ पणं गुह्यं हिमं रुसं कषायकफपित्तजित ॥ १०६ ॥ मोहनं दीपनं रुच्यमास्यवैरस्यनाशनं ॥ आ
 द्रैतं दुर्वमिषं दिवस्त्रिदृष्टिहरं परं ॥ १०७ ॥ स्विन्नं त्रिदोषहृत्सर्वोस्तत्रेहं स्तद्वरादिशेत ॥ १०८ ॥ अथ ताम्बूल ॥ ताम्बूल
 वल्ली ताम्बूली नागिनी नागवल्लीरी ॥ ताम्बूलविशदं रुच्यं तीक्ष्णोऽसंगु वरं स ॥ १०९ ॥ तिक्तं क्षारोषणं कामरक्तपित्तकरं
 लघु ॥ वश्यं स्नेहमास्यदौर्गन्धमलवातश्च मापहं ॥ ११० ॥ अथ हरफारेवजी ॥ घनस्निग्धमरुत्वांशुं प्रपञ्चाटसमच्छरा ॥
 सुगंधमूलालवली पांडुकोमलवल्कला ॥ १११ ॥ लवल्याः फलमुद्दिष्टं श्यामं ज्योत्स्नाफलं तथा ॥ लवली फलमस्त्रा
 शौवातपित्तहरं लघु ॥ ११२ ॥ इति लवली ॥ फलतुल्यगुणं सर्वमज्जानमपि निर्दिशेत ॥ फले हि माग्निदुर्वीतव्यालकी

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ३६ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

यदिदूषितं ॥ ११३ ॥ अकालजातेनाश्रीयात्याकातीतमभूमिजं ॥ आमंदोषकरंप्रायः फलं विल्वं विनाखिलं ॥ ११४ ॥
योराज्ञांमुख्यतिलकः कदारमस्त्रस्तेन श्रीमुदन्नपेरानिर्मितेन ॥ ग्रंथेभू-मदनविनोदनाम्नि पुरो प्राप्तादिर्ललि
तपदैश्चिरं विचित्रः ॥ ११५ ॥ इति मदनपा विरचिते मदनविनोदनिघंये प्राप्तादिर्गः षष्ठः ॥ राधापदाब्जे नि
पतन्विनोदीमानापनुत्ये जगदेकबंधुः ॥ केनापिकामेन सगोप रूपाया दपाया तुरुष पुराणः ॥ ११६ ॥ अथ कृष्णोऽना
मगुराः ॥ सर्वशकेषु जीवती अशानिघस्तु सार्वपः ॥ शुभं चतुर्धा तत्पुष्पद्वयं फलेः स्मृतं ॥ ११७ ॥ कृष्णोऽङ्की पु
ष्पफलासोमकाचमहापला ॥ कर्कातुरपरालब्धौ स्याद्देह राजकर्कटी ॥ ३ ॥ कृष्णोऽङ्कं देहं शीतं गुरुपित्तान्नवान
जित ॥ बालेपित्तपहं शीतं मध्यमं कफकारकं ॥ ४ ॥ पक्वं नाति हिमं स्वादु सस्कारं दीपनं लघुः वस्तिशुद्धिकरं चैतरो
गरोष्ठत्रयापहं ॥ कृष्णोऽङ्की नातिमधुरावाताश्मरिकफापहा ॥ तन्मज्जापित्तनुदण्यो मधुरो वस्तिशोधनः ॥ ६ ॥ अ
थ कर्कातुः ॥ स्त्रीरक्तं प्रसंजेयमिर्वीरुः कर्कटीमता ॥ कर्कातुर्गारवकं शीतं तु नक्तं कर्कुरं ॥ ११ ॥ त्रिपुषैर्वीरुकादीनि
कफवानकराणि च ॥ सष्टमूत्रपरीषाणिरक्तपित्तहराणि च ॥ २ ॥ कर्कातुः शीतले ग्रहिरक्तपित्तहरं गुरु ॥ पक्वं पित्तान्नि
जननं सस्कारं प्रेतमवातजित ॥ १ ॥ अर्कोदीप्तनाम ॥ कालिंगं तप्तवीजं स्यात्कालिंदं फलवर्जुलं ॥ कालिंगं ग्राहिद्वक्

जग-नार्थो को
ह. १३

॥ राम ॥

॥ ३६ ॥

पित्तशुक्रहृद्योतलंगुरु॥१०॥ पक्वतुसोस्त्रं सक्षारं पित्तलं कफवातजित॥ अथ मिहीतुंवी॥ तुंवीमिष्टामहातुं।
 वीराजालावुरलांबुनी॥ मिष्टतुंवीफलं वयंकपुपित्तहरं गुरु॥११॥ अथ कटुतुंवी॥ कटुतुंवीपिंडपत्नाराजपुत्रौ
 च दुग्धिनी॥ कटुतुंवीहिमाहृद्यापित्तकासविषाणपहा॥१२॥ अथ काकरी॥ कर्कटीलोमरीव्यालपत्रैर्वारुर्वहत्या
 ला॥ कर्कटीशीतलारुखाग्राहिरागीमधुरागुरु॥१३॥ सुधावासोपरुक्ठो रुच्यापित्तहरासमा॥ पक्षोष्णापित्तला
 ग्राहिसामास्त्रिग्यानुवस्त्रिकृत॥१४॥ अथ बालमखीरा॥ त्रपुसं कंटविलतासुधावासोपरुकटु॥ छरीयिनीमूत्र
 फलास्यात्तिक्तहृत्तिपरिणी॥१५॥ बालं सनीलं त्रपुसं तेषां पित्तहरं सरं॥ तत्प्रां दुकंप्रकृष्टं मूलवातकफपहं॥१६॥
 त्रपुसं मूत्रलं शीतं क्षौरेपित्तममृच्छजित॥ तत्पक्वमुल्लमस्त्रे स्यात्पित्तलं कफवातजित॥१७॥ अथ चिर्मटो॥ चि
 र्मटंधेनुदुग्धं तद्देयं गोरक्षकर्कटी॥ चिर्मटं मधुरं रुक्षं गुरुपित्तकफपहं॥१८॥ शीतेविष्टं भिसेग्राहिपक्वमुल्लं।
 तुपित्तलं॥१९॥ अथ बालुक॥ बालुकं कांडकं बालुतच्छीतं मधुरं गुरु॥ रक्तपित्तहरं मेदिलवृक्षं पक्वमग्निकृत॥
 ॥२०॥ अथ सेधिकचरिया॥ शीर्णं वृत्तं चित्रफलं विचित्रपीतवर्णकं॥ शीर्णं वृत्तं लघुसादुभेद्युल्लं वस्त्रिपित्तकृत॥
 ॥२१॥ अथ कटुतरोरं॥ कोशातकी कृती छिद्राजालिनी कृतिवेधनी॥ मृदंगपलिका छेद्राद्यौ टाली कर्कश छ

॥ श्रीगुरु ॥

॥ ३७ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

रा॥ २३ ॥ कोशातकील्लुस्तिक्ताहसामाशयशोधनी ॥ शोफपांडुरशीरुकुष्टाशीः कफपित्तजित ॥ २३ ॥ तत्फलं भेदनेन
नेल्लुमेहत्रिदोषजित ॥ अथमीषीतरोई ॥ राजकोशातकीमिष्टामहाजालिसपीतका ॥ राजकोशातकीशीताज्व
रधीकफवातना ॥ २४ ॥ अथधीअतरोई ॥ महाकोशातकीत्यन्याहस्तिद्योषामहत्फला ॥ महाकोशातकीस्निग्धा
सरापित्तानिलापहा ॥ २५ ॥ अथवैगरानाम ॥ वंताकीवार्तिकावंताभांटाकीभंडिकामता ॥ वंताकेस्वादुतीक्ष्णो
स्नेकडुपाकमपित्तलं ॥ २६ ॥ कफवातहरंहृद्यंरीपनंशुक्रलेलघुः ज्वरारोचककासक्षंपक्वतद्विन्नलंगुरुः ॥ २७ ॥ वं
ताकेकोमलंस्थूलंभर्जितंवस्त्रिनापुनः ॥ हिगुसैधवतीक्ष्णचवातपित्तकफापहः ॥ २८ ॥ वलासकामक्षयवातकं
चवंताकशाकंगुणसंप्रकंच ॥ वंताकेकोमलं पथ्याकूष्मांडकोमलंविषं ॥ २९ ॥ अथस्वेनवैगरा ॥ अपरुश्वेत
वार्तिकाः कुकुटांडकलोमतः ॥ तस्मादीनगुणः किंचिदर्शसांचहितस्मृतः ॥ ३० ॥ अथकैरीनाम ॥ विंवीरक्त
फलागोलातुंड़ीदंतछदोपमा ॥ विंवीकोतिप्रराहंतिरक्तपित्तास्रकामलाः ॥ ३१ ॥ तत्फलंशीतलंस्वादुगुरुपित्तास्र
घाहजित ॥ स्तंभनंलेखनंवातविवंधाध्मानकारकं ॥ ३२ ॥ अथकरेला ॥ कारवेष्ट्रंकटिलेस्याडग्रकांडसकांड
कं ॥ कारवल्लीवारिवल्लीबृहदल्पपरास्मृताः ॥ ३३ ॥ कारवेष्ट्रं हिमंभेदिलघुनिक्तमवातलं ॥ पित्तास्रकामलापां ॥ रामः ॥

॥ ३७ ॥

^{मेरु} दुकफपित्तकमीनजयेत् ॥ ३४ ॥ ^{लेकसा} अथ कर्कोटकी ॥ तद्वत्कर्कोटके कुण्डिकिलासाहचिनाशनं ॥ अथ वा भूककोरी ॥ वं
 ध्याककोटकी देवीनागरिर्विशकंरका ॥ वंध्याककोटकी तिका विसर्पका सजित ॥ ३५ ॥ ^{डिंडी} अथ डोडी ॥ डोडिका वि
 षमुष्टिः स्याद्विषमुष्टिः समुष्टिका ॥ डोडिका कफपित्तार्शः कृमिगुल्मविषापहा ॥ ३६ ॥ ^{डिंडी} डिंडी सनाम ॥ डिंडी शोरो
 मशफलोस्तिदिशो मुनिनिर्मितः ॥ डिंडी शोवातलो रुक्षो मृजलेषमरिभेदकः ॥ ३७ ॥ अथ वडासेम ॥ कोलसिंकि
 कृत्स्नफला खट्वाश्रकरपादिका ॥ कोलसिंकि समीरणी उर्ध्वस्नाकफपित्तजित ॥ ३८ ॥ अथ छेदीसेम ॥ सिंकि
 कुसिंकिः कुत्साचसिंवी पुस्तकसिंविका ॥ सिंकि शोता उर्ध्वत्वाश्चेष्टतावातपित्तजित ॥ ३९ ॥ अथ वयुवा ॥
 वास्तुकः सारपत्रस्याच्चाकवीरः प्रसादकः ॥ वास्तुकः पाचनो रुच्योल्लुः शुक्रवलप्रदः ॥ ४० ॥ सरः शीहास्रपित्ता
 र्शः कृमिदोषत्रयापहः ॥ ४१ ॥ अथ चंदनवयुवा ॥ चंद्री महदलारक्ता खल्विकी गौडवास्तुकः ॥ चंद्री सरालयुः
 शीतारुच्यामेधाग्निदीपनी ॥ ४२ ॥ वल्यारुच्या हरेत्सीहारक्ता दोषत्रयापहा ॥ अथ चिंद्रीना ॥ चिंद्री महदलारक्ता
 चिंद्रीका गौडवास्तुकः ॥ चिंद्री सरालयुः शीतारुच्यामेधाग्निदीपनी ॥ ४३ ॥ वल्यारुच्या हरेत्सीहारक्ता दोषत्रय
 कृमीना ॥ ४४ ॥ ^{मटर} अथ कालशा कुकुवेरः ॥ कालशा कुंकालिका स्याच्चंचुका चंचुको मतः ॥ कालशा केसररुच्यं वात

अथ रक्तचयुवानाम ॥ सर्वशाकमचक्षुष्यमपायस्य पौष्टं विनापटोलवास्तु
 ककाकमाची पुनर्नवा जीवंतुरक्तवास्तुक इत्येके ३

जीवंतकः शाकवीरोरक्तनालप्रनालक जीवंतो वल्लभाः स्यादुपाकस्त्रिदोषघ्नः ॥ ४५ ॥

॥ श्री गुरु ॥

मार्घिको रेचकः शीतो रक्तपित्तकफापहः मनोहरो
वत्नको गुरुर्मेदस्त्रिदोषजित ३

॥ ३८ ॥

॥ म-वि-नि ॥

लंकफशोथजित ॥ ४५ ॥ चंचुः शीता सारुसा स्वादुरोषत्रयापहा ॥ पित्तं पवित्रमायुषं नातिपित्तप्रकोपनं ॥ ४६ ॥ हृत्प्रां
ता सारुसा स्वादीरोषत्रयापहा ॥ अथ चोलाई ॥ तंडुली मेघनादः कंडिलस्तंडुले रक्तः ॥ विषधूः कंधरो न्यः स्या
न्मार्घिको मार्घिके स्या ॥ ४७ ॥ तंडुली यो लघु शीतो रक्तः पित्तकफास्त्रजित ॥ मृष्टमूत्रमलो रुच्यो दीपनो रक्तपित्तह
॥ ४८ ॥ मार्घिको रेचकः शीतो गुरुर्मेदस्त्रिदोषजित ॥ ४९ ॥ फोगो ॥ फोगो मरुद्भोगो मरुद्भोगी स ह्मपत्रः प्रसादनः ॥ फोगो ति
ग्राहकः शीतो रक्तपित्तकफापहः ॥ ५० ॥ अथ परवर ॥ पटोलः पांडुको जाली कूलकः कर्कश छदः ॥ राजी फलः शी
डु फलो राजिमान मृताफलः ॥ ५१ ॥ तिक्तो नमा वीजगर्भो पराएजि पटोलका ॥ पटोलं पाचनं हृद्यं वृष्यं लघु
ग्निदीपनं ॥ ५२ ॥ स्निग्धो स्नेहं हतिकासास्त्रज्वरदोषत्रयक्षमीनः ॥ पत्रं पित्तहरं शीतं तस्य बध्नीकफापहा ॥ ५३ ॥
मूलं विरेचनं प्रोक्तं फलं रोषत्रयापहः ॥ अथ वनपरवर ॥ अपरं वनजं प्रोक्तं पटोलं लघु दीपनं ॥ वनजोल
वो हृद्य वस्त्रिक्त ज्वरनाशनः ॥ ५४ ॥ अथ चिचिनाम ॥ चंचुडो वेश्म कूलो न्यो श्वेत राति बह्म फलः ॥
किंचिन्मृगगुणस्तस्मादिशेषा स्त्रिदोषो हिता ॥ ५५ ॥ अथ पालक ॥ पालका वास्तुका काराधुरिका ची
रित छदा ॥ पालका वातला शीता मेदिनी स्नेहला गुरु ॥ ५६ ॥ विष्टं भिनी मदश्वासरक्तपित्तविषापहा ॥

॥ रामः ॥

॥ ३९ ॥

तथा

की

अथसेतकस्योई॥ पोदकुमोदिकाशोक्तामत्स्यकार्त्तिसुरंगिका॥ पोतकीशीतलास्निग्धाश्लेष्मलावातपि
नजित॥ ५२॥ अकंठ्यापिहिलानिद्राशुक्रदारकपित्तनुत॥ अथलोणिया॥ कुटिरु भोमरु पंजीनाम॥ लोणि
कोक्तावहनधौटाकुटिरु कुटिंजरु॥ भुंभुरुस्यातभुंभुरुकः पंजीपंजीतकस्तथा॥ ५३॥ लोणीरुक्षागु
रुणीतासराविष्टंभिनीपदुः॥ दोषलामधुरापाकेतदकुटिरुभुंभुरु॥ ६०॥ पुंन्युस्मावातलाश्वासकासश्लेष्म
विषापहः॥ ६१॥ अथसुरवारीशाक॥ सुनिषस्तः स्वस्तिकस्याद्वरस्तिलपरिंका॥ सुनिषस्तहिमोग्ना
हीमेहदोषत्रयापहः॥ ६२॥ तिलपरिंहिमाहृयाग्राहिणीकफपित्तजित॥ अथनारीशाक॥ सितिवारुः
कुरंदीस्यान्नापीतुनलिकामता सितिवारुः सरोवर्षः शीथभोवातपित्तकः॥ ६३॥ नागेसराल्लघुशीता
पित्तनुत्कफवातला॥ ६४॥ अथसरिसो करंडशाक॥ सार्वपंसर्षपोद्भूतंकोसंभंतुकुसंभजं॥ सार्वपंवद
विस्मृत्रंगुरुस्त्रिदोषकत॥ ६५॥ कोसंभंस्वादुरुस्त्रिदोषकफजित्यित्तलंलघुः॥ अथचराकशाक॥ चराकं
शाकमुद्दिष्टं दुर्जरंकफवातजित॥ अथमटर॥ कलायकैशोमेहिस्यास्त्रुपित्तकफापहं॥ ६६॥ अथचो
रो॥ चांगेरीत्वस्तिकातुकाक्षप्रस्तीकाचतुष्यरा॥ चांगेरीदीपनीरुच्यालधूस्त्राकफवातजित॥ ६७॥ पित्तला

॥ श्रीगुरुः ॥

गाजर १

॥ ३६ ॥

॥ म-वि-नि ॥

म्लाग्रहण्यशंकुघातीसारनाशनी ॥ १५ ॥ अथकसौरीशाक ॥ कासमर्दककेशः स्याद्देवनोगजरस्तथा ॥ कासम
र्दोलघुकंठ्यः कासदोषविषास्रजित ॥ १६ ॥ गंजनः कटुकस्तीक्ष्णास्तिक्तोत्तोदीपनोलघुः ॥ संग्राहीरक्तपित्ताशोग्रह
णीकफवातजित ॥ १७ ॥ अथमूलीनाम ॥ मूलकं हस्तिकेदं तदालं मूलकपोतिका ॥ मूलकं बालकं रुच्यं सुयोले पा
चनं लघुः ॥ १८ ॥ हंति त्रिदोषसंश्रामगलाक्षिगरपीनसान ॥ महत्तदेवगुर्वसं हसंदोषत्रयप्रदं ॥ १९ ॥ स्निग्धसिद्धं
तदेव स्याद्दोषत्रयविनाशनं ॥ शुष्कं तु विषशेषधूलघुदोषत्रयापहं ॥ २० ॥ तस्य च स्नेहपित्तध्रं फलं वातकफाप
हं ॥ अथकरीरः ॥ करीरको रटपत्रः क्रकचोग्रथितोमतः ॥ करीरकटुकोमेदीतीक्ष्णोऽस्रः कफवातजित ॥ २१ ॥ त्रि
शाशोऽथ विषाशोऽस्रस्तस्य च कफपित्तजित ॥ फले ग्राहकाया योले मधुरं स्नेहपित्तहृत् ॥ २२ ॥ अथसरिजनः ॥
शिशुसोमोजनः कृष्णो गंधः स्याद्दुर्लभः ॥ रक्तो न्योमधुशिशुस्तु श्वेतो न्यो हरितछदः ॥ २३ ॥ तदीजं रवेतमभितं
तीक्ष्णोऽसंचक्षुषोर्हितं ॥ शिशुस्तीक्ष्णो लघुग्राही वह्निदः कफवातजित ॥ २४ ॥ तिक्तोऽस्रो विद्रधिहीरव्रणाधो
रक्तपित्तकृत ॥ मधुशिशुर्गुणोऽस्लक्ष्णोऽपि शेषः ॥ २५ ॥ तस्य च गुरुसंग्राहिवानलं कफशोथजित ॥ २६ ॥ अ
थलहसननाम ॥ लसनः स्यादुग्रगंधो यवनेष्टो रसोनकः ॥ गंजनो न्योमहाकंदो जर्जरी दीर्घपत्रकः ॥ २७ ॥ ल

॥ रामः ॥

॥ ३७ ॥

शुनो वंरणी वृषः स्निग्धो स्फपाचनः सरः ॥ भग्नसंधानकृत्केस्योगुरुपित्तस्रबुद्धिदः ॥ ११ ॥ रसायनं क
 फशवासकासगुल्मज्वररुचिः ॥ हंति शोफप्रमेहाशः कुष्ठशूलानिलकमीनः ॥ १२ ॥ तत्पत्रं मधुरं क्षारं नालो म
 धुरपिष्टिलः ॥ अथ प्याजः ॥ पलो दुंतदुगोस्तुल्यकफकृत्नातिपित्तलः ॥ अरुहं केवलं वातो स्वादुपाके रसो ।
 जयेत् ॥ १३ ॥ अथ सलगमुः ॥ गंजनः पित्तलोप्राहीतीक्ष्णो शोरो गनाशनः ॥ गंधाकृतिरसैस्तुल्यो ॥ सस्त्र
 नालः पलो दुना ॥ १४ ॥ अथ सरणः ॥ सरणः कंदलः कंदो गुहामयहरः परः ॥ वज्रकंदः सुरेन्द्रः स्पादयो न्य
 श्चित्रकंदकः ॥ १५ ॥ सरणो दीपनो रुक्कफो र्शः कंतनोलुः ॥ तद्वद्वयो वज्रकंदः कफधृपित्तरक्त
 तः ॥ १६ ॥ अथ अस्थिसेररशाकः ॥ अस्थिसेरगलिका वज्री गंधीमानस्थिसेरतिः ॥ अस्थिसेरगलिका
 वृषास्त्रे सलामधुराहिमा ॥ १७ ॥ अस्थिसेरं न कदल्यापित्तरक्तानिलापरा ॥ १८ ॥ चाराही कंदः ॥ चारा
 हीमा गंधी गंधीस्तत्कंदो सौकरः किटिः ॥ सौकरपित्तलो वर्यः स्वादु स्निग्धो रसायनः ॥ १९ ॥ आयुशुक्र
 गिनकमेदकफकृष्टानिलापरः ॥ अथ मुसली ॥ मुसली तालपत्री स्पाद्वतिनी तालमलिका ॥ मुशली ।
 वंरणी वृषावीर्यो स्नाशो निलापरा ॥ २० ॥ अथ कंचका ॥ कंचका पीतनी पिलुपेनुकादलशातिनी ॥

॥ श्रीगुरु ॥

॥ ४० ॥

॥ म. वि. नि. ॥

कंचुकं वातलं ग्राहिदीपनं कफपित्तनुत ॥ ११ ॥ अथ मूत्रा ॥ मूत्रं ज्ञेयं शिरीकंदः शिलीधुं चलकं मतं ॥ मूत्रं
श्रीतलं वल्यं गुरुमेदीत्रिदोषकृतं ॥ १२ ॥ अथ स्थूलकंदमानकंदः ॥ स्थूलकंदो ग्रामकंदो माणिक्यो ग
रुदः ॥ स्थूलकंदो गुरुः स्नेहवातलपित्तशोथजित् ॥ १३ ॥ माणिक्यः श्रीतलः स्वादुः पित्तरक्तहरो गुरुः ॥ १४ ॥
अथ मेरुसिंहागः ॥ कसेरुकं स्वल्पकंदं द्रव्यं राजकसेरुकं ॥ मेगादोजलकंदः स्यात्त्रिकोणस्त्रिकटस्त्रि
कः ॥ १५ ॥ कसेरुकं हि मे स्वादु गुरुपित्तास्रहरजित् ॥ ग्राहिमुक्तानिलश्लेष्मप्रदं शंखाटकं तथा ॥ १६ ॥ अ
थ पिण्डलमध्यालः ॥ शंखालः ॥ काष्ठालः ॥ हस्त्यालः ॥ रतालः ॥ पिण्डलकंदः क्षुद्रगोधामध्यालुस्यात्तरोमशं
शंखालः शंखसंकाशं काष्ठालः स्वल्पकाष्ठकं ॥ १७ ॥ हस्त्यालकं महत्काष्ठं रक्ताल्वारक्तकंदकं ॥ आलुकं
श्रीतलं सर्वविष्टं निमधुरं सरं ॥ १८ ॥ मूत्रमूत्रमलेहसंदुर्जरं रक्तपित्तनुत ॥ कफानिलकरं वल्यं द्रव्यं स्त
न्यविवर्द्धनं ॥ १९ ॥ पिण्डलकमभिषेदितिकोष्णदोषलं गुरु ॥ मध्यालुकं पित्तकरं कुटुपाके कफापहं ॥ २० ॥
अथ केलरं ॥ केलरं स्वल्पविटपंकंदुकं स्वादुकंदुकं ॥ केलरं श्रीतलं ग्राहिपित्तकफवानजित् ॥ २१ ॥
अतिजीर्णमकालोत्थं हृष्टसिद्धमभूमिजं ॥ जठरं कोमलं चातिशीतं ग्यालादिदूषितं ॥ २२ ॥ सुष्कं शाकं

॥ रामः ॥

॥ ४० ॥

चसकलेनाश्रीयान्मूलकंविना॥योगज्ञांमुख्यतिलकःकदारमन्त्रस्तेनश्रीमदननपेणानिर्मितेत्र॥ग्र
थैभन्मदनविनोदनास्मिपराःकृष्णांउप्रभृतिरयंचशाकवर्गः॥१०३॥॥॥इतिमदनविनोदनिद्युदौ
शाकवर्गःसप्रसः॥॥करेणसंगृह्यकौकपोलेमात्रांगुलीभिर्मदुताप्यमानं॥मुक्तंतयाजानुवलेनयांतं
नमोभवेशेनवनीतचौरं॥१॥पानीयंजीवनंनीरंकीलालसमृतंजलं॥आपोभस्तोयमुदकंपाथोबुस
लिलंपयः॥२॥पानीयंशीतलंहृद्यंरंतिपितविषभ्रमानं॥दाहाजीर्णश्चमद्धर्दिमदमूर्छामदात्ययान॥३॥
शीतंतत्तिमितेकोष्ठेगलरोगेनवज्जरे॥ग्रहणीपीनसाध्मानरिक्तागुल्मेषुविद्रवौ॥४॥कासेमेहारविश्रा
सपांडुवातमयेषुच॥पार्श्वश्चलेत्स्नेहपीतेसर्पःसद्योतशस्यते॥५॥दिव्यंतुषारजंधारंकारंहैममितिस्म
तं॥चतुर्विधंवंधारंलघुधारंपुनर्दिधा॥६॥गांगंसमुद्रैवेतिगांगंश्रेष्ठतमंतयोः॥आश्विनेमासिसामुद्रंरा
गौगांगवहाद्योत॥७॥स्थापितंहैमजैपात्रेराजतेमन्मयेपिजा॥शाल्यंजयेनसंसिक्तंभवेदक्तेदिवर्णी।
वत॥८॥तद्गोमंसर्वदोषक्षंजयेयंसामुद्रमन्यथा॥संस्कारत्नवरांविस्त्रिंशुकदृष्टिवत्तापहं॥९॥दिव्यंत्न
निर्देश्यरसेजीवनंतर्पणालघु॥रसायनंतणामूर्छानिद्रादाहृक्तापहं॥१०॥सौम्यंरसायनंवल्यमदनि

॥ श्रीगुरु ॥

॥ ४१ ॥

॥ मन्त्रिनि ॥

द्रात्रिदोषनुत ॥ आशवासजनने हृदिश्रम धूमनिबुद्धि कृत ॥ ११ ॥ तदेव भूमिपतितं भौममित्यभिधीयते
दिव्याभावेनुतयेयं प्रविचार्य गुणा गुणान् ॥ १२ ॥ कौप्यं स्नेहं रंक्षारं पित्तलं दीपनं लघुः ॥ नद्यास्तु दीप
नं रुसं वातलं लघुलेखनं ॥ १३ ॥ सारसं मधुरं वल्यं तस्मा धृतं वरं लघुः ॥ तगं वातलं स्वादु ज्वरं कटुपा
किच ॥ १४ ॥ वाप्यं पित्तकरं क्षारं कटु वातकफापहं ॥ नेर्भरं लेखनं हृद्यं कफघ्नं दीपनं लघुः ॥ १५ ॥ औद्रिहल
वुपित्तधूमविशमिनिपनं ॥ चोद्यमग्निप्रदं रुसं स्वादु स्नेहकरं नच ॥ १६ ॥ केदारं स्वाह मिषं रिविपाके
गुरुदोषलं ॥ पाल्वलं तदुद्दिष्टं विशेषात्सर्वदोषकृतं ॥ १७ ॥ तोषारं वातलं शीतं रुसं पित्तकफापहं ॥ धारं भूमा
वपतितं दिव्यं तत्सर्वदोषनुत ॥ १८ ॥ पालं गुरु हिमं रुसं विशदं कफवातकृतं ॥ हेमं गुरुतरं शीतं पित्तनुवातवर्ध
नं ॥ १९ ॥ चंद्रकोतजलं रुसं लघुपित्तविषास्रनुत ॥ दिवारविकरं रुष्टं निशिशीतकरोष्णमि ॥ २० ॥ तेयं हंसोद
केनामस्त्रिगंधदोषत्रयापहं ॥ अमिनिषं दिनिर्दोषमांतरि सजलोपमं ॥ २१ ॥ वल्यं रसायनं मेध्यं शीतं लघु
सुधासमं ॥ वर्षासु दिव्यं पानीयमौद्रिहं वाप्रशस्यते ॥ २२ ॥ गारुत्यसन्नमुदकैर्यदृष्टं खिलं हितं ॥ हेमं ते सा
रसं तोये तगं वा गुणा वरं ॥ २३ ॥ वसंतग्रीष्मयोः कौप्यं नेर्भरं वाप्यमेव च ॥ प्रावृषिप्रवरं चोष्णमनवृष्ट

॥ रामः ॥

पादगस्त्यस्याखिलं हितं हिः २

॥ ४१ ॥

मद्याखिलं॥२४॥ नद्यःशीघ्रवहन्त्यः सर्वायाश्चामलोदकाः॥ मंदगाः कलुषा गुर्वो याश्च शैवलसेविताः॥२५॥
हिमवत्यमवाः पथ्या नद्योश्मारुतपाथसः॥ गंगा सतद्रूसरय्यमुनाद्या गुणोत्तमाः॥२६॥ ईषति न कराः स्वच्छा पला
वातकफापहा॥ मलयचलजानद्यो लघ्व्यः शीघ्रवहाहिताः॥२७॥ कृतमालाताम्रपर्णी प्रमुखा विमलोदकाः
स्थिरास्तद्भूता एव कुर्वन्ति स्त्रीपदापर्वी॥२८॥ शोथपादशिरः कंठगलरोगा बुंदरुमीन॥ सिंधुः सैलभवानद्यो।
वेणीगोदावरीमुख॥२९॥ कुर्वन्ति प्रायशः कुष्ठमीषदातकफापहा॥ विंध्याचलोद्भवाः शिप्रारेवाद्याः पांडुकुष्ठदाः॥
३०॥ पारिणीतोद्भवाः प्रोक्ताः क्षिधा चर्मणवती मुख॥ पथ्यास्तगगजास्तत्रिदोषघ्नो वलावहाः॥३१॥ दरीजाः कु
ष्ठकंठांघ्रिस्त्रेफश्लीषदरोगदाः॥ प्राच्यावेतापरां त्याश्च गदजानि प्रकुर्वन्ति॥३२॥ मरुजामधुरा वल्यालघ्वो
गिनप्रदाः सराः॥ पश्चिमांभोधिपतिता गोमती नर्मदादयः॥३३॥ पथ्यावातास्त्रिपित्तघ्नो वल्याः कंदूकफापहाः॥ द
क्षिणाधिगता वल्याः पित्तघ्नः॥ कपवातदाः॥३४॥ पूर्वांभोधिवहन्यो मंगोदगुरवोद्यनाः॥ भौमानामंभसां
प्राक्तः सर्वेषां ग्रहणो वरं॥३५॥ नैर्मल्यंतत्र शैत्यं यत्रेवांस च परे गुणः॥ मुक्तादौ सलिलं पीतं काश्यं मंदगिनो
यकृताः॥३६॥ मध्ये गिरीपतंश्चेष्टमंते स्थो ल्यकफप्रदं॥ जीवः न जीविनां जीवो जगत्सर्वं तु तन्मयं॥३७॥ तदु

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ४२ ॥

॥ म-वि-नि-॥ त्यन्तयासंज्ञेन कचिद्वारिचार्यते ॥ अथवा गदः ॥ कचिदुल्लं कचितीतं कचिन्व्यथितशीतलं कचिद्रव्यसमा
युक्तं कचिद्वारिचार्यते ॥ ३२ ॥ पानीयं न तु पानीयं तोयेनाप्यप्रदेशजे ॥ अजीर्णं कथितं चामेपके जीर्णं तु नेतर
त ॥ ३३ ॥ आनृपे दोष क्वद्वारिप्रायोमिषं हि निन्दितं ॥ नांगलं हंति सकलान्दोषानग्निप्रदीपनं ॥ ३४ ॥ साधारणं ।
हिमं स्वादु तृप्ताध्वं हर्षदं लघुः ॥ वर्षास्यो वगाहेतपिवेदथ न वं पयः ॥ ३५ ॥ पर्णादिदुष्टलभते सवासाभ्यं तामय
न ॥ कलुषं क्लृप्तं भोयत्यर्णी नीली तृणादिभिः ॥ ३६ ॥ दुष्टगन्धमसंस्पृष्टं सूर्यचंद्रमसौ शुभिः ॥ व्यापन्नमिति ।
जानीयात्सर्वदोषप्रकोपकत ॥ ३७ ॥ तोयंतर्जयेत्सर्वं यश्चानर्तसमुद्रं ॥ व्यापन्नं म पिपानीयं कथितं स
र्यतापितं ॥ ३८ ॥ तप्रायः पिंडसिकताया वादि ॥ द्यूथमाधितं ॥ कर्पूरजातिषु नागपाटलादि सुवासितं ॥ ३९ ॥ शु
चिसां उपटस्त्रायेऽजं तु विवर्जितं ॥ सखं कनमुक्ताद्यैः शुद्धं स्यादोषवर्जितं ॥ ४० ॥ तत्सर्वं दोषशमनं दीपनं
पाचनं लघुः ॥ ४१ ॥ उल्लं तदग्निजननं लघुं च वृत्तिशोधनं ॥ ४२ ॥ पार्श्वरुक्मी न साध्मान हिक्वानिलकफापहं ॥ त
त्पादहीनेपि न धूमर्दहीने च वातजित ॥ ४३ ॥ त्रिपादहीने श्लेष्मघ्नं संग्राह्यं हि प्रदं लघुः ॥ निहंति श्लेष्मसं ।
धातं मारुतं चापकर्षति ॥ ४४ ॥ अजीर्णं जरयत्याशु पीतमुल्लोदकं निशि ॥ पादावशेषं सलिलं ग्रीष्मशरदिश ॥ रामः ॥

पञ्चाथमाननिष्केनेनिर्वेगं निर्मलं जलं ४

॥ ४२ ॥

स्यते॥५॥हेमंतेशिशिरेवर्षास्वर्धहीनमधावपि॥श्वतशीतंसदापथ्यंलघुनीरंत्रिदोषजित॥५॥तच्चपुंषि
 तंनियुमस्त्रीभूतंत्रिदोषकृत॥दिवास्तनंपयोरात्रौगुरुतामधिगच्छति॥५॥रात्रौश्वतंदिवापीतंगुरुतामधि
 छति॥आमंजलंजीर्यतिपाममात्रंतर्हमात्रंश्वतसीतवाहि॥मुहूर्तकालंजलमुस्ममेवंत्रिधेतिचोक्तंजल
 जीर्णकालं॥५॥अरोचकेप्रतिश्यायेप्रसेकेश्वपथौक्षये॥मंदग्नौउदरेकुष्ठेज्वरेसामेपिवेतथा॥५॥ब्रह्मचम
 धुमेहेचपानीयंमंदमाचरेत्॥इतिपानीनामगुणाः॥अथदुग्धं॥दुग्धंप्रस्त्रवरांक्षीरंसौम्यंसंजीवनंपयः
 दुग्धंवलकरंशीतंमधुरंवातपित्तजित॥५॥स्निग्धंरसायनंमेध्यंजीवनंधानुवर्धनं॥चेतोरक्तगदप्रसासक्षयार्शो
 भ्रमनुदुरु॥५॥बालवृद्धक्षशादीनांस्त्रीरक्तानांप्रशस्यते॥प्रायप्राणभूतोसात्म्यविशेषादो॥जसेहितं॥५॥
 गोक्षीरंमधुरंशीतंगुरुस्निग्धंरसायनं॥बृंहणोस्तन्यकृद्वर्णंजीवनंवातपित्तनुत॥५॥कृत्स्नगव्यावरंक्षीरं
 श्वेतायाश्लेफलंगुरु॥बालवत्साविव॥सानांगवांक्षीरंत्रिदोषकृतं॥५॥पिण्याकाद्यशानाज्जातंक्षीरंगुरुक
 फापहं॥आविकक्षीरं॥आजंगव्यंगुरांग्राहीविशेषादीपनंलघु॥हंतिक्षयार्शोतीसारप्रदराशंभ्रमज्वरा
 न॥५॥अजानामल्पकयत्वाल्कदुतिक्रादिभक्षणात्॥स्तोकोबुधानाद्यायामात्ययःसर्वंगदापहं॥५॥आवि

॥ श्रीगुरुः ॥ शस्ते वातकफानाहकमिश्रो
॥ ४३ ॥ धोदरार्शतां ४

उत्ते स्वादुरसं हृष्टं वल्यं स्वासनितापहं

गु

ग्राही

॥ म-वि-नि ॥ कंमधुरं केश्यं स्निग्धं वातकफापहं ॥ रुकाशो निलोद्भूते केवले वा निलेहितं ॥ ६३ ॥ माहिषं मधुरं स्त्रीरं स्निग्धं गुरुव
लप्रदं ॥ निद्राशुक्लकरं शीतमत्यभिषं दिवस्तिनुत ॥ ६४ ॥ नार्योत्तुपयः शीतं दीपनं वातपित्तनुत ॥ चक्षुःशला
भिघात - धं ॥ स्याद्योतनयोर्वरं ॥ ६५ ॥ हस्तिन्या स्वादुवलकचक्षुष्यं शीतलं गुरुः ॥ ओषं स्वादुरसं हृष्टं ल
वणं लघुदीपनं ॥ ६६ ॥ कृमिकुष्ठं कफानाहशोथोदरहरं परं ॥ आश्वसुसं पयो रुसं वलं शोथानिलापहं ॥ ल
वणं स्तलं लघु स्वादु सर्वमेकराफंतथा ॥ धारोत्तं शस्यते गव्यं धारशीतल माहिषं ॥ ६७ ॥ श्वतोत्तं माविकं
पथ्यं श्वतशीतं मूत्रापयः ॥ श्वतशीतं जयेत्यितं श्वतोत्तं कफमारुतौ ॥ ६८ ॥ अतिपक्वं गुरुस्निग्धं वल्यं वल
विवर्धनं ॥ आममोमप्रदं स्त्रीरमभिषं दिपरं गुरुः ॥ ७० ॥ प्राभातिकं पयः प्रायो विष्टं मिगुरु वं हणं ॥ रात्रौ चंद्रगु
णाधिका दद्यात् ॥ परिवर्जनात् ॥ ७१ ॥ प्रारोषं श्वमनु हृत्य चक्षुष्यं वातपित्तहृत् ॥ दिवा करकराद्या ता द्या
यामानिलसेवनात् ॥ ७२ ॥ विवर्णं मस्ले दुर्गंधिलवणं ग्रथितं पयः ॥ वर्जयेदस्लत्नवणयोगात्कुष्टादिदोष
कृतं ॥ ७३ ॥ सन्नानिका स्यान्नरुपा श्वतद्वयो परिस्थिता ॥ सन्नानिका गुरुशीता वष्यापित्ताश्रवातनुत ॥
॥ ७४ ॥ सप्ररात्र्यात्परं स्त्रीरमप्रसन्नतुमोरटं ॥ नष्टद्वयमवं मस्तुमोरटं जैज्यो ब्रवीत् ॥ ७५ ॥ स्त्रीरंतकालस्

आममेवस्ति
पादुग्यंतय
धं ७ त्रिदोष
स्त ५

॥ रामः ॥

॥ ४३ ॥

धोतेत्तं दीपनं वल्यं लघु शीतं
त्रिदोषनुत् सुधातमंतुत
स्याद्वातशीतं त्रिदोषकृतं

ताया पीयूषं घनमुच्यते ॥ पकंदक्ष्मासमंक्षीरे विनेयादधिकूर्चिका ॥ ७४ ॥ तत्रेरातक्रुर्वीस्या ॥ तयो
 पिंडं किलाटकः ॥ पाकं विना स एव स्यात्क्षीरशक्तासितान्वितः ॥ ७५ ॥ मोररस्तु स पीयूषं कूर्चिकादधितक्रा
 यो ॥ किलाटक्षीरशक्ताभ्यमेते निदामपिदा ॥ ७६ ॥ गुरकश्लेष्मला वृष्या हृद्या वाताग्निनाशना ॥ वातलासु
 र्जरा रुक्षा ग्राहिणी तक्रुर्विका ॥ ७७ ॥ इति दुग्धवर्गः ॥ अथ दधिवर्गः ॥ मंदं दुग्धवद्व्यक्तरसं किंचिद्यनं भवे
 त् ॥ तन्मिष्टमस्तमत्यस्तमधुरास्तमिति स्मृतं ॥ ७८ ॥ दध्युस्त्रं दीपनं स्निग्धं कषायानुरसंगुह ॥ पाके स्त्रं ग्राहि
 पितास्त्रशोथमेदकपप्रदं ॥ ७९ ॥ मूत्रकृद्द्विप्रतिश्याये शीतं गेविषमज्वरे ॥ अतीसारं रुचौ कार्श्यं शस्यते वले
 वर्धने ॥ ८० ॥ मंदं त्रिदोषजननं मधुरं वातपित्तजित् ॥ अस्त्रं पितास्त्रकफकृत्य स्त्रं रक्तपित्तकृत ॥ ८१ ॥ मधुरास
 त्ते गुणोर्मि श्रेयं दधि पूर्ववद्विदशेत ॥ गव्यं दध्युतमं वल्यं पाके स्वादु रूचिप्रदं ॥ ८२ ॥ पवित्रं दीपनं स्निग्धं पुष्टि क
 त्ववनापहं ॥ आजं दध्युतमं ग्राहिल्युदोषत्रयापहं ॥ ८३ ॥ शस्यते श्वासकाशार्शक्षयकार्श्यं पुदीपनं ॥ आसि
 कंदधि दुर्नामकफवातप्रकोपनं ॥ ८४ ॥ अभिष्यंदरसे पाके स्वादु पाके न दोषलो ॥ माहिषं दधिसुस्निग्धं स्त्रं फलं
 वातपित्तनुत ॥ ८५ ॥ वृष्यं विपाके मधुरं गुरु रक्तस्य दूषणं ॥ सर्वेषु दधिपुष्ट्रेषु गव्यमेव गुणावहं ॥ ८६ ॥ गालितं द

श्रीगुरुः॥

॥४४॥

म-वि-नि॥

विस्त्रिगंधं वातभ्रंशेष्वात्तं गुरुः क्लृप्तप्रधिकरं रुच्यं मधुरं नातिपित्तकृतं ॥१॥ शृतसीरं भवं रुच्यं दधिस्त्रिगंधं गु
णोत्तमं पित्तानिला ॥२॥ पंहं सर्वधानि वलवर्धनं ॥३॥ असारं दधिसंग्राहिकृषायं वातलं लघु ॥ विष्टमिदं पनं
रुच्यं ग्रहणी रोगनाशनं ॥४॥ ससर्करं दधि श्रेष्ठं तृष्णापित्तस्य दाहजित् ॥ सगुहं वातनुदघ्नं चं हणोत्तर्पणं गु
रु ॥५॥ वसंतेशरदिग्रीष्मे दधि प्रायेणानिद्यते ॥ हेमंतेशिशिरे शस्त्रं वर्षासु च गुणावहं ॥६॥ मज्जकृष्टं रुचोकार्शेयं
शीतं गविषमन्त्रे ॥ अतीसारे प्रतिश्यायेरिवाच दधि शस्यते ॥७॥ शस्यते दधिनो रात्रौ शस्त्रं चांबुघ्नं तान्त्रितं ॥ द
ध्युत्तरो दधि स्नेहो दध्युत्तं कटुरसः ॥८॥ दध्नः सरो गुरुर्दध्यो वातवह्निप्रणाशनं ॥ वस्तेर्विधमनस्त्र्यः श्रौपित्त
श्लेष्मा विवर्धनः ॥९॥ मस्तुक्कमहरं वल्यं लघु मज्जाभिलाषकृतं ॥ स्त्रोतोविशोधनं सादिकफरस्त्रानिलापहं ॥
॥१०॥ अचक्षुःप्रीणानं शीघ्रं भिनत्ति मलसंग्रहं ॥ इति दधिवर्गः ॥ अथ तक्रवर्गः ॥ दंशहंतं कालमेये गोरसश्च
विलोडितं ॥ सरसं निर्जलं घोलं मथितं रसवर्जितं ॥ समोदकं श्वेतमंथं उदश्चित्तं ध्वंवारिकं ॥ पादोदकं मेढ
नक्रमर्धमो न्येव भाषिरे ॥११॥ तक्रं ग्राहिकृषायाम्लं मधुरं दीपनं लघु ॥ वीर्योत्पन्नं रुच्यं प्रीणानं वातना
शनं ॥१२॥ हंति शोथगरुहं प्रसेकविषमज्वरान् ॥ पांडुमेरो ग्रहाण्यशौ मूत्रग्रहभगं दरान् ॥१३॥ मेह

॥ राम ॥

॥४४॥

नार्यदधि त्रिदोषघ्नं चक्षुष्यं तर्पणं गुरुं ॥१॥ मधुरं स्त्रिगंधं वह्निकरं परं हस्तिन्यादधिकीर्योत्पन्नं कटुपाके गितनाशनं कृषायानुरसं
वीर्यवर्धनं कफवातजित् ॥२॥ विपाके कटुके मेदिन्या रास्त्रकंदधेः निहंत्युदरकुष्ठाशूलवेधानिलकमीन् ॥ अस्त्रास्त्रिमं केरुहं सेंदधिमि
ष्यं दिदोषलं दीपनं स्वादुचक्षुष्यं वातक्लृप्तफसूत्रकृतं ॥

आश्वमेकसप्त

विपाके

एतन्मतीसारश्चलपीहकफकमीन॥ श्वित्रकुष्टतयापकुष्टतस्योरारुचीः॥१०२॥ तक्रं निराद्येशरदिदौर्व
 ल्येभ्रममूर्च्छयोः॥ पिनास्रमदशोशेषकसचिनप्रशस्यते॥१०३॥ शीतकालेग्रहापर्शः कफवातामयेषुच॥ स्रोतो
 निरोधे मंदाग्नौ तक्रमेवामतोपमं॥१०४॥ तक्रं तु मधुरं सर्वं स्नेहलं वातपित्तनुत॥ अस्लेवातहरंततुरक्तपित्त
 प्रकोपनं॥१०५॥ वाते स्लेसैधवोपेतं स्वादुपित्तसशर्करं॥ पिवेत तक्रं कफैरुसंयोज्योषसा रसमन्वितं॥१०६॥ समुद्र
 तद्यतंतक्रं पथ्यं लघुविशेषतः॥ स्तोकोद्धतं द्यतंतस्माद्व्यंगुरुकफावरं॥१०७॥ अनुद्धतं द्यतं सांद्रं गुरुपि कफ
 प्रदं॥ यात्युक्ता निदधीन्यष्टौ तदुणांतक्रमादिशेत॥१०८॥ सरसं निजलं द्योलं मथितं रसवर्जितं॥ दधिवद्युलमथितं ।
 किंचितुलघुनीततः॥१०९॥ मंडस्तक्रास्त्रुस्तक्रवूर्चिकादधिसंभवा॥ रतितक्रवर्गः॥ अथ नवनीतं॥॥ हैयंगवीनं
 सरजं नवनीतं तु मंथजं॥ नवनीतं लघुग्राहि सद्यस्कं स्वादुशीतलं॥११०॥ मेध्यमीषत्कषायान्स्नेहपित्तानि।
 लापहं॥ अविघ्नसग्निकृत्नेयं स्यात् शोत्राकासजित॥१११॥ नवनीतं चिरोद्धतं गुरुमेदः कफप्रदं॥ शोथक्ष्वेत
 कृद्व्यं विशेषादमृतं शिशोः॥११२॥ क्षीरोत्थं तदतिस्निग्धं चक्षुष्यं रक्तपित्तजित॥ व्यंघ्रं वलकरं ग्राहि मधुरं ।
 शीतलं परं॥११३॥ अथ द्यतनाम॥ द्यतमाज्यं हविः सर्पिराधारममृताह्वयं॥ द्यतं रसायनं स्वादुचक्षुष्यं

॥ श्रीगुरु ॥

॥ ४५ ॥

श्लोकां २

॥ म-वि-नि ॥ गुरुदीपनं ॥ ११५ ॥ शीतवीर्यविषालस्मीकफपित्तानिलापहं ॥ अल्यामिष्यंदिवांत्योजस्तेजोलावण्यचक्षुःकृतं ॥ ११६ ॥
उदावर्तज्वरोन्मादश्चलानाहव्रणान्जयेत् ॥ स्निग्धकफप्रैदंरुक्क्षयवीसर्परक्तजितं ॥ ११७ ॥ स्वयंक्षतं हतं प्रायः ॥ ११८ ॥
शस्यते बालचक्षुः ॥ ११९ ॥ हतं क्षीरो रवंग्राहिशीतलं नेत्ररोगजितं ॥ १२० ॥ निहंति पित्तदाहास्रमदमूर्च्छाभ्रमानिला
न ॥ १२१ ॥ गुणकटुकपाके सर्पिर्दोषत्रयापहं ॥ १२२ ॥ श्रोत्रनेत्रशिरःशूलकुष्टापस्मारशोथजितं ॥ योनिरोगज्वरश्चा
सकुष्टाशीगुल्मपीनसान् ॥ १२३ ॥ निहंति दीपनं वस्तिनश्यपूरति पुशस्यते ॥ हतमं गोपि हतवदुल्लेखी ॥ १२४ ॥
लघुः सरः ॥ १२५ ॥ दशवर्षात्परं सर्पिः कौभमित्याभिधीयते ॥ रसो धूल्युतस्मानुगुणैः श्रेष्ठमहाघृतं ॥ १२६ ॥ हत
स्यगुणादोषौतुसीरतुल्यो समादिशेत ॥ सर्वेषु गुणान्द्रव्यमाविकं निंदितं पुनः ॥ १२७ ॥ अथ तैलनाम ॥ तै
लमुसंगुरुस्थेयं क्लृप्तवर्णकरं सरं ॥ चण्डिकाशिविशदं मुधुरं सपाकयोः ॥ १२८ ॥ सस्मं कषायानुरसेति
क्लेशेष्मानिलापहं ॥ विपाके मधुरं तीक्ष्णं च हृत्पित्तं ॥ १२९ ॥ लेखनं वृद्धिगमनं त्वग्मांशयशे
धनं ॥ दीपनं मतिदं केश्यं व्यायित्रणमेहनुत ॥ १३० ॥ श्रोत्रयोनिशिरःशलं नेत्ररोगविनाशनं ॥ मथितं च्युत
विद्धि न भगवन् ॥ त्रिविधादिषु ॥ १३१ ॥ सतेजिदग्नेतत्पश्यं पानाभ्यंगदिभिः सदा ॥ हतमदात्यरं पक्वं हीनवी

स्य २

तिक्तोक्तं ६

॥ रामः ॥

॥ ४५ ॥

पै प्रजायते ॥ १२१ ॥ तैलं पक्कमपक्वं वा चिरस्थायि गुणाधिकं ॥ एरंड तैलं मधुरमुष्णं दीपनशोधनं ॥ १२२ ॥ वृष्यं रा-
 च्यं वयः स्थापि मेधाकोति वलप्रदं ॥ कषायानुरसं सस्मं योनिशुक्रविशोधनं ॥ १२३ ॥ हंति वातो दगानाह गल्मापी
 त्या कटिग्रहान् ॥ वातशोणितशल्वादि ब्रध्माशोथामविद्धीन ॥ १२४ ॥ एष्वीकापीलु जीमूतदंती मूलकशि-
 पुजं ॥ निवातसीकरं जाकै हस्तिकर्णं गुदीभवं ॥ १२५ ॥ शोचिनी नीपकं पित्रवेद्योष्मती कृतं ॥ कुसुंभसर्पयो-
 इतं तैलं सौवर्चलं तथा ॥ १२६ ॥ विपाके कटुकं तीक्ष्णमुष्णं तिक्तं सरं लघु ॥ हंति कुष्मा मयश्लेष्म मेहमूर्ध्नि मद-
 क्कमीन ॥ १२७ ॥ निवतैलं जयेत् ॥ एवमश्लेष्मचरक्कमीन ॥ अतसी तैलमाग्नेयं स्निग्धोष्णं कफपित्तकृतं
 ॥ १२८ ॥ कटुपाकमचक्षुष्यं बल्यं वातहरं गुरु ॥ सार्धं पक्कमिजु तैलं कुण्डकं इरं लघु ॥ १२९ ॥ पितास्रदूषणं ।
 हंति विषकर्णशिरोगदान् ॥ कौसुंभं कटुकं तैलमचक्षुष्यं बलप्रदं ॥ १३० ॥ केवलानिलमुक्तीक्ष्णो विदाह-
 स्त्रं त्रिदोषनुत ॥ ज्योतिष्मती भवं तैलं पित्तलं स्पृतिबुद्धिदं ॥ १३१ ॥ असोदकोतिमुक्तासनालिकेरभवं हरेत् ॥ तै-
 लं पितानिलौकेश्यं गुरुश्लेष्मकरं हिमं ॥ १३२ ॥ शिशिपागुरुगंजीरसरलामरघास्त्रं ॥ तैलं कषायकटुकं तिक्तं
 दुष्टव्रणपहं ॥ १३३ ॥ वातरक्तविषश्लेष्मकं इकुषानिलाजयेत् ॥ भस्मातकं नौवरकं वीर्योष्णं स्वादु तिक्तं ॥ १३४ ॥

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ४६ ॥

॥ स. वि. नि. ॥

एकेषिकं हि मन्त्रैः पितृभ्यः स्नेहवातजित् इत्येकैकैः पवति तौ इव
तैलमीषलितं रसायनं दीपनं लेखनं मेध्यं पथ्यं दोषत्रयापहं ३

कुशः शोऽस्त्रिदोषास्त्रमेदोमेहकमीन्ध्रेत ॥ तैलं पलाशमधुकपाटलाफलसंभवं ॥ १४२ ॥ कषायमधुरं दाह
पितृस्नेहगदान्ध्रेत ॥ कूष्मांडत्रपुसैवोरुतुंबीकालिङ्गातिक्तकैः ॥ १४३ ॥ कृतं प्रियालजीवंतीस्नेहमांतकमभवं त
था ॥ तैलं गुरुस्वादुपाकं शीतं मूत्रप्रवर्तकं ॥ १४४ ॥ अदीपनमभिष्यंदिकपहं वातपित्तनुत ॥ आम्रतैलमनाक्ति
कं मधुरं नातिपित्तकृतं ॥ १४५ ॥ कपवातहरं रुक्षोत्तुंगं धिक्छिदं परं ॥ स्यावरावातशमनास्त्रिदोषाक्तास्तु तै
लवत् ॥ १४६ ॥ गोरामेतेषु तैलत्वं तिलतैलं वरं पुनः ॥ मेदोमज्जावसाजेयाग्राम्यान्पोदकोद्भवः ॥ १४७ ॥ गुर
वोमधुराउष्णासमीरणाविनाशनाः ॥ नागलैकशफादीनां क्रव्यादीनां कषायकाः ॥ १४८ ॥ लघवः शीतलाजे
यारक्तपित्तनिवर्हणाः ॥ प्रतुषाविष्किरादीनां तातव्याः कफनाशनाः ॥ १४९ ॥ धृतं तैलवसामेदोमज्जानोवातन
शनाः ॥ यथोत्तरं परिज्ञेयाविषाके स्वादुदकपरं ॥ १५० ॥ शतितैलवर्गः ॥ अथ मद्यनामगुणाः ॥ मद्यं हालासुरासं
जामदिरावरुणात्मजाः ॥ सुगंधो जमाकल्यादेव स्पृष्टात्तवारुणी ॥ १५१ ॥ मद्यं पित्तकरं प्रायः सरं ये च न दी
पनं ॥ विदाहि स्त्रिदोषिणम् अतीक्ष्णं वातकफापहं ॥ १५२ ॥ विषिना न्नयुतं पोतं तस्यादमृतं संनिभं ॥ अथो न्ये
कुरुते रोगानतिपीतं विषोपमं ॥ १५३ ॥ शसोऽथ मिव दाहित्वा इक्षुपिते पिशस्यते ॥ क्लृप्तं पुष्टिकरं मद्यं रक्ता ॥ रामः ॥

क्षु २

॥ ४६ ॥

रीसरिदीपनं ॥ १५४ ॥ माध्वीकोल्यगुरां किंचित्त्वं जैरमनिलप्रदं ॥ तदेवविशदं रुच्यं स्नेहं तपेरांलघुः ॥ १५५ ॥
शालिषाधिकपिष्टादिकृतं मद्यं सुरामता ॥ सुरगुर्वीवलस्तन्यप्रदिमेदकफप्रदा ॥ १५६ ॥ ग्राहिणीशोफगुल्मा
शोग्रहणीमत्रकृच्छ्रत ॥ पुनर्नवाशालिपिष्टे दिहितावारुणी स्मृता ॥ १५७ ॥ सुरावक्षारुणीर्बद्धीपीनसाध्मान
प्लनुत ॥ प्रसन्नास्यात्सुरामेऽस्तस्मात्कादं वरीयना ॥ १५८ ॥ जगलस्तद्वः प्रोक्ता जगलान्मेदको वनः ॥ पक्वा
सोजगलो सारु सुरावीजंतुकिखकं ॥ १५९ ॥ प्रसन्नानाहगुल्माश्छर्द्यरोचकवातनुत ॥ दीपन्याध्मानहत्कु
क्षितोदश्लनप्रणाशिनी ॥ १६० ॥ कादंरीवेगुरुचेष्टादीपनीवातकृत्सरा ॥ जगलः कफनुद्ग्राही शोफाशोग्रह
णीरुहः ॥ १६१ ॥ मेदको मधुरोवल्य स्तेमनशीतलो गुरुः ॥ पक्वसो हतसारत्वादिष्टं भिंवातवर्द्धनः ॥ १६२ ॥ किं
एव कंवातशमनमह्यं दुर्जरं गुरुः ॥ ऐक्षिकीयासुरासास्यादिस्त्वकशालितं दुर्ले ॥ १६३ ॥ ऐक्षिकीपादुशो
फाशोऽपि तास्रकफकुष्ठनुत किंचिद्वतकरीरुक्षादीपनीरेचनीलघुः ॥ १६४ ॥ यवपृष्ठकृतं मद्यं प्रोक्ताय
वसुरावसा ॥ कांतोलीको हलीजेयां मैरेयो धान्यजासवः ॥ १६५ ॥ आसवस्य सुरायाश्च द्यो रण्येकभाजने
संधानंतदिजानीयान्मैरेयमुभयात्मकं ॥ १६६ ॥ कंचितुधातकीपृष्णगुडधान्यांबुसाधितं ॥ गुर्वीयवसरारु

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ४७ ॥

॥ म. वि. नि. ॥ क्षास्याद्विष्टं मित्रिदोषकृतं ॥ १९० ॥ कोहलीतद्रुगावष्टादष्टिमांघ्रप्रदागुरुः ॥ मेरेयं वंहरां वष्टां गुरु संतर्पणं ॥
सं ॥ १९१ ॥ मद्यं सर्वमसंजातं मधूलकसुरीर्यते ॥ मधूलकं गुरु स्वादुस्निग्धं शुक्रकफप्रदं ॥ १९२ ॥ शार्करोदीपनः
स्वादुःपाचनो रोचनो लघुः ॥ स्त्रीविलाशकरो वातशोथवस्तिविकारनुत ॥ १९३ ॥ मध्वासवो लघु रक्तः कुष्ठमेहः
विषापहः ॥ गोत्रेऽग्निवर्धनो वर्णावलकृतर्पणकटुः ॥ १९४ ॥ तिक्तको वहराः स्वादुःस्निग्धविण्मत्रमारुतः ॥ इक्षोः प
करसैः पकसैः पकरसः स्मृतः ॥ १९५ ॥ अमैः स एव विहितो बुधैः शीतरसो मनः ॥ सैधुः पकरसः श्रेष्ठः स्वराग्निव
लवर्णाकृतः ॥ १९६ ॥ वातपित्तकरो हृद्यः स्नेहो रोचनो जयेत ॥ विबंधमेदः शोफांशोः शोषोदरकफामयान् ॥ १९७ ॥
तस्मादल्पगुणः शीतरसः संलेखनः स्मृतः ॥ जांबवकसौद्रस्तमजं वूरसगुणोद्भवः ॥ १९८ ॥ जांबवो बहुविष्टं दः का
षायोनिलकोपनः ॥ अरिष्टासवसीधनां गुणान्कर्मणि चादिशेत् ॥ १९९ ॥ बुधायथास्वसंस्कारमवेक्ष्य कुश
लोभिषक् ॥ नवं मद्यमभिष्यंदित्रिदोषजनने सरं ॥ २०० ॥ अहयं वंहरां दाहिदुर्गंधविशदं गुरुं ॥ जीरांतदेवो
विलुक्तमिश्रेष्मानिलापहं ॥ २०१ ॥ हृद्यं सुगंधि सुगुणं लघुस्त्रोतो विशेषनं ॥ सात्विके गीतहास्यादिराजसे
साहसादिकं ॥ २०२ ॥ तामसे निंद्य कर्मणि निशदिकुरुते मदः ॥ शुक्रं कफं क्षेती क्षणो संलघु रोचनपाचनं ॥ २०३ ॥

॥ रामः ॥

॥ ४८ ॥

पांडुकमिहंरंरुसंभेदनंरक्तपित्तकत॥ गौडनिरसमुक्तानिमद्यपुक्तानियानिच॥ १२॥ यथापर्वगुहतराण्यभि
ष्यंदकाराणिच॥ स्यात्कांजिकंतुसौवीरमारनालत्रिदोषजित॥ १३॥ कांजिकंशिशिरस्यशोपाचनंरेचनंलघुःतु
षोदकंयवैरामैःसतुषैशकलीकृतैः॥ १४॥ सौवीरकंकृतंत्वामैःपक्वैर्वाजिसुषैर्यवैः॥ गोधूमैस्तुसुराम्बुस्यत्सौवीरक
मितिकंचित॥ १५॥ तुषांबुषेपनंद्वयंपांडुकमिगदापहं॥ सौवीरकंग्रहायशोनाशनंभेदिदीपनं॥ १६॥ धान्याम्ले
धान्ययोनित्वात्प्राणानंलघुदीपनं॥ स्पर्शहृहृरंपानात्यवनस्तेष्वनाशनं॥ १७॥ गंधान्मुखवैरस्यदोगंधकपू
कृतनं॥ इतिमद्यवर्गः॥ अथमूत्रवर्गः॥ मूत्रंगोनागमहिषीहयार्जविरवरोष्ठजं॥ नराणांचभवेत्सर्वपाचनंदी
पनंलघुः॥ १८॥ नवरानुरसंतिक्तंरुक्षेस्त्रोतोविशोधनं॥ पित्तलैकदुकंरुक्षंभेदिद्यातानुलोमनं॥ १९॥ निहंति
वातगुल्मार्शःशोफोदरकफकृमिन्॥ कुष्ठपांडुगदानाहविषश्चलारुचीस्तथा॥ २०॥ गोमूत्रंतेषुसर्वेषुमूत्रयो
गेप्रशस्यते॥ हस्तिमूत्रंविषाणोघ्नंकुष्ठगुल्मकृमीञ्जयेत्॥ २१॥ महिषंशोफगुल्मार्शःपांडुमेहेषुयो
जयेत्॥ आश्वमेदिविशेषेणकफकंठकृमीञ्जयेत्॥ २२॥ आजगुल्मविषश्चामकामलांपांडुदोषजित॥ आ
विकंशोफकुष्ठार्शोमेहवर्चोग्रहापहं॥ २३॥ गार्दभंग्रहाणीमेहकुष्ठेन्मादकृमीञ्जयेत्॥ औष्टुसुन्मादशो

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ४८ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

सु

पार्श्वः क्षमिणोदरापहं ॥ १९३ ॥ नरसूत्रं गुरुं तिस्रैर्वितं सुरसायनं ॥ गोजाविमहिषीणां तु स्त्रीणां मूत्रं प्रशस्यते ॥ १९४ ॥
खरोष्ट्रे भनराभ्यानां पेशां मूत्रं हितं मतं ॥ १९५ ॥ इति मूत्रवर्गः ॥ योरातो मुख्यतिलकः कटारमल्लस्तेन श्रीमदनन्दये
रानिर्मतेन ॥ ग्रंथे भनमदनविनोदनाम्नि पूर्णाश्वित्रोयं तल्लितपदैर्जत्नादि वर्गः ॥ १९६ ॥ इति मदनपालविश्वि
ते मदनविनोदनिर्घटो जत्नादि वर्गोष्टमः ॥ १९७ ॥ मृदुस्मितानेन रुषातिवक्त्रे प्रसारिते बीक्ष्यततो जगति सविस्म
यं सादरमीक्ष्यमाणो यशोदयाने दशिशुं नमामि ॥ १९८ ॥ अथ इक्षुनामगुणाः ॥ इक्षुर्महारसो वेराणिः सतो गुडप
त्रकः ॥ नाराजो मधुतारो गंटीरी मृदुपुष्पकः ॥ १९९ ॥ ह्रस्वमूलो लोहितेक्षुः पौंड्रकः पुंड्रकोपरः ॥ रसालः सुकुमा
रोपि क्लेक्षुर्भातुको मतः ॥ २०० ॥ इक्षुः स्वादुर्गुरुः शीतो वृष्यः स्निग्धो बलप्रदः ॥ जीवनो वातपित्तघ्नः कुर्यान्मूत्रा
कफक्षमीनः ॥ २०१ ॥ ह्रस्वमूलोति मधुरो मध्ये मधुर एव तु ॥ अये ग्रंथिषु विज्ञेयो लवरणो रसतस्तथा ॥ २०२ ॥ लोहितेक्षु
र्गुरुः शीतो दाहपितास्रक्षुजितः ॥ पौंड्रकः शीतलः स्निग्धो बलप्रदः ॥ कफक्षत्सरः ॥ २०३ ॥ क्लेक्षुस्तदुगो वंशः क्षारः
किंचित्तु तत्समः ॥ वंशवद्धतपोरोपि किंचिदुष्णः समीरजितः ॥ २०४ ॥ कांतारतापसो तदुष्णो वंशो हिमः ॥ कोश
कारो गुरुः शीतो रक्तपित्तक्षयापहः ॥ २०५ ॥ सखीपत्रो नीलपौष्टुने पालो दीर्घपत्रकः ॥ वातलाः कफपित्तघ्नाः सक

॥ रामः ॥

॥ ४८ ॥

सितामस्यंजिकापत्नीमीनो जीवन्नकस्तथा ॥ अन्यसितोपलाशुहासिताहिश्चुरिकामला ॥ एवंमन्यत्वेऽसितामाधवीमधुशर्क
रा ॥ यवासर्शर्करान्यास्याद्येष्टुक्राथसंभवाः ॥ अन्यपुष्पसिताप्रोक्तापुष्पसंस्कृतशर्करा ॥ २ ॥

षायाविदाहिनः ॥ १॥ अथरसः ॥ दंतैर्निपीडितस्तेषां रसः पितास्रनाशनः ॥ शर्करासमवीर्यः स्यादविदाहीकफप्रदः ॥ १० ॥ गु
रुर्विदाहीविष्टंभीयांत्रिकस्तुप्रकीर्तितः ॥ अथगुडनामः ॥ गुडमयेकासलशोषमेहेगुल्मासयेषां दुहलीमकंच ॥ वा
नेसपितेऽपिराजयस्मेरुचिप्रदोरोगहरो गुडः स्यात् ॥ ११ ॥ काशेशोफे गुडोनेष्टे अन्यत्रापिहितोमतः ॥ योगयुक्तो
पिस्वर्ज्वाहितो गुणगुणा इव ॥ १२ ॥ फाणितं इक्षुगुडको गुडस्तिक्तरसो इव ॥ मत्स्यं ग्राहिरागी बल्या गुरुपित्तानि
लापह ॥ १३ ॥ अथमिश्रीः ॥ सितोपलासरागुर्वीचातपितहराहिमा ॥ १४ ॥ अथखाऽ ॥ एवंमप्येवमादेश्यं रुच्यं पुष्टिव
लप्रदं ॥ अथमधुशर्करा ॥ माधवीशर्करासौहेकफपितहरागुरुः ॥ १५ ॥ अथजयाशर्करा ॥ यवासर्शर्कराशीतावात
लाकफपितजित्वा ॥ अथपुष्पवासितशर्करा ॥ सीतापुष्पसिताहृद्यारक्तपितहरागुरुः ॥ १६ ॥ अथरावः ॥ फाणितं गु
र्वेभिष्यंदिदोषलंमूत्रशोधनं ॥ अथमधुकरा ॥ वः ॥ मधुकराणितेवस्तिदूषणांवातपित्तलं ॥ १७ ॥ अथगुडः ॥ गु
डः सौरोगुरुस्वाद्धुर्वीचातपित्तानिक्तसरः ॥ वल्यक्रमिश्लेषाकरोमूत्ररक्तविशोधनः ॥ १८ ॥ जीर्णोऽप्योत्तुः पथ्या
नाभिष्यंद्यग्निपुष्टिक्तः ॥ अथइक्षुविकाराः ॥ इक्षोर्विकाराविमलनायथाकुर्युर्गुणास्तथा ॥ तद्दाहमूर्च्छापित्ता
मृग्विषमोहहराहिमा ॥ १९ ॥ गुरवोमधुरावल्यास्तिग्धावातहरासराः ॥ २० ॥ अथमधुनामगुणाः ॥ मधुपुष्पासवः

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ४८ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

पुष्परसो माक्षिकमीरितं ॥ माक्षिकं पैतिकं क्षौद्रं आमरं मधुविस्तरात् ॥ २१ ॥ माक्षिकं तैलसंकाशं पैतिकं च तसंनि
भं ॥ क्षौद्रं कपिलवर्णं स्याद् आमरं स्फटिकमलं ॥ २२ ॥ मधुशीतं नद्युस्वादु रूक्षं ग्राहिविलेखनं ॥ चक्षुषो दीपनं स्वयं
राशोधनरोपणं ॥ २३ ॥ वराणं मेधाकरं वृषं विशदं रेचनं जयेत् ॥ कुशार्शकासपिनासकपमेहकमीजयेत् ॥ २४ ॥ मे
रुस्त्रिधा वमिश्वासहिकातीसारहृद्भ्रान् ॥ दाहक्षतक्षयं तनुयोगवाह्यल्यवातलं ॥ २५ ॥ माक्षिकं मधुपुष्पेष्टने
त्रामयहरं ॥ २६ ॥ पैतिकं लघुरुक्षोष्पितदाहास्रवातकृतं ॥ २७ ॥ क्षौद्रं माक्षिकवद्भेद्यं विशेषान्मेहनाशनं ॥ आ
मरं रक्तपित्तभ्रं मूत्रजाग्रकरं गुरु ॥ २८ ॥ नवीनं मध्वभिष्यंदिस्निग्धं श्लेष्महरं सरं ॥ घृणो ग्राहितदुक्षमेहो
मतिलेखनं ॥ २९ ॥ विषादिदुष्टपुष्पेभ्यः सविषामक्षिकादयः ॥ मधुचिन्तितस्मान्नस्वभावात्सविषस्यते ॥ ३० ॥
तस्मादग्न्यातपाद्यात्तैतद्युक्तं हंति मानवं ॥ उष्णकाले च देशे च द्रव्ये रूक्षेऽप्ययोजितं ॥ ३१ ॥ निस्तेरुच्छेदयेद्यद्वैतद
ह्नं न निवार्यते ॥ यस्मात्पाकबलाच्चेव तयोस्तद्विनिवर्तते ॥ ३२ ॥ आमामये जलेनापितद्विद्येन विरुध्यते ॥ ३३ ॥ अथ
मयनं ॥ मदनं मधुजंसिक्थं मधुच्छिष्टं मधुस्थितं ॥ मदनं मधुस्निग्धं भूतघ्नं वरारोपणं ॥ ३४ ॥ भग्नसंधान
कषातकुष्ठबीसर्पं रक्तजितं ॥ योराज्ञां मुख्यतिलकः कक्षारमल्लस्तेन श्रीमदनं नृपेण निर्मितेन ॥ ग्रंथे भूत्सा ॥ ॥ रामः ॥

॥ ४९ ॥

दनविनोदनामि एतांश्चित्रोयंललितपदेर्गुणदिवर्गः॥३॥ इतिमदनपालविरचितेमदनविनोदनिबंदौगुणदिव
र्गोनवमः॥३॥ अजन्मरूपं बहुजन्मरूपं तमात्मभासे विशदप्रकाशं॥ मुक्तिप्रदं बहुमूलखलेन त्रैलोक्यनाये शि
शुमाश्रयामि॥१॥ अथशालिमेदाः॥ शालयोरक्तशाल्याद्याब्रीहयः षष्ठिकादयः॥ मुद्गादिद्विदलं सैवं कं ग्वादि
तृणाधान्यकं॥२॥ सुइधान्यं कुधान्यं तच्छूकधान्यं यवादिकं॥ रक्तशालिलौहितस्याद्गारुडः शकुनादनः॥३॥ सु
गंधिको महाशालिः कलमल्लुकलामके॥ रक्तशालिर्दीर्घशूकः पुंद्रो माहिषमस्तकः॥४॥ एतांचंद्रो महाशालिः पुं
द्रीकः प्रमोदकः॥ पुष्पांडकः शीतभीरुः कोचनः शकुनादनः॥५॥ पांडुगौरः सारिवाख्यो रोध्रपुष्पः सुगंधिकः॥
होपनोरीर्ध्वमालश्चमहादूषकदूषको॥६॥ शालयो मधुरास्तिग्धावल्यावहात्यवर्चसः॥ पित्तघ्ना ल्या निलकपा
मूत्रलालघबोहिमाः॥७॥ रक्तशालिर्वरस्तेषां वार्या बल्यस्त्रिदोषजित॥ चक्षुष्यो मूत्रलः स्वर्यः शुक्रलस्तु
ज्वरापहा॥८॥ विषवराहरः किंचितस्मादल्पगुणाः परो॥ महाशालिः परं वल्यो रक्तशालिसमो गुणैः॥९॥ षष्टि
कः कांगुलः पीतः प्रमोदकमुकुंदका॥ महाषष्टिककोरं पुष्पंकुरवकादयः॥१०॥ षष्टिकामधुराशीतालावबो
वधवर्चसः॥ वातपित्तप्रशमनाः शालीनां सदृशा गुणैः॥११॥ षष्टिकः प्रवरस्तेषां लघुः स्निग्धः त्रिदोषजित॥ पा

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ५० ॥

॥ म. वि. नि. ॥

केसादुर्मेदुर्गोहस्थैर्यकारीवलप्रदः ॥ १॥ रज्जुगालिगुरोस्तुल्यस्तस्मादल्पगुणाः परे ॥ कृष्णब्रीहस्त्वरितकः कुक्कुटांडक
पाटलाः ॥ २॥ शालामुखसरावाक्षोनंदीजंतुमुखादयः ॥ ब्रीहयोमधुराशीतः पष्टिकानीगुरोः समाः ॥ कृष्णब्रीहिवर
स्तेषां तस्मादल्पगुणाः परे ॥ शालयोर्दग्धं भुज्जीतौ लघुरुक्षाः कपापराः ॥ ३॥ स्थूलजाः स्वादवः पित्तकफध्वावातवा
हिरः ॥ केरावातपित्तध्वागुरवः कफशुक्रलाः ॥ ४॥ रोप्यातिरोप्यालघुबोमृजलास्ते गुरोर्नमाः ॥ छिन्नरुटाहि
मारुक्षाः पित्तभालघुपाकिनः ॥ ५॥ अथ गोधूमः ॥ गोधूमः समनाः क्षुद्रोमधुलीतुपिसौतिका ॥ नंदीमुखेत्य
गोधूमोत्तुकेपीशिलुकोच्यते ॥ ६॥ गोधूमोमधुरः शीतोवातपित्तहरो गुरुः ॥ कफशुक्रप्रघेवल्यः स्निग्धः संधानक
त्सरः ॥ ७॥ सतस्मात्स्थूलगोधूमोक्षुद्रोहीनतरो गुरोः ॥ अथ यवनामः ॥ यवलीक्ष्णोशुचिः श्रुकोनिः श्रुकोतिया
वोपरः ॥ यवः कषायोमधुरः शीतः पित्तकफास्त्रजितः ॥ ८॥ व्रणेषु तिलवत्यण्योरुक्षोमेधानि वर्धनः ॥ लेखनो वद्ध
निष्पदः स्वर्योमेदस्तृषापराः ॥ ९॥ बह्वातमलस्थैर्यवर्गीकारीस्तुपिहितः ॥ अस्मादनियकः किंचिदुत्तरो न्यूनत
रुत्तमः ॥ १०॥ अथ सेविः ॥ शिबीमुद्गश्चरणोमाषः सतीनः सकलायकः ॥ मशरचक्रसंगत्यो मेकुषः त्रिपुटाद
यः ॥ ११॥ विदलामधुराक्षौहकषायाः कटुपाकिनः ॥ वातलाः कफपित्तध्वाबद्धमृजमलाहिमाः ॥ १२॥ सते सु

॥ रामः ॥

॥ ५० ॥

इमसराभ्यामन्येत्वाध्यानकारकाः॥सिंघःविष्टंमिनोमेहृष्टिभ्रातपितलाः॥२५॥विशदगुरवोरुह्यारुसाःक
 दुकापाकिनः॥सितासितादिभेदेनबहुधातेप्रकीर्तिताः॥२६॥अथमृगः॥मुद्रोवलाटोमंगल्योहरितःशारदोपरः॥
 पीकःप्रचेतोवसुकोमाधकःप्रवरोसितः॥२७॥वनमुद्रस्तुवरकोराजमुद्रस्तुखंडकः॥मुद्रोरुसोलवुग्राहीकफपि
 तहरोहिमः॥२८॥स्वादुरल्यानिलोनेत्रोवन्मोप्येतदुगाःस्मृतः॥हरितःप्रवरलेष्टोतच्छाकंतिक्तमुत्तमः॥२९॥अथ
 उरदः॥माषोवीजकरोद्धारिःसवलोराजमाषकः॥माषोगुरुःस्वादुपाकःसिग्धोवृष्योनित्तापरः॥३०॥उत्तमःसंतप
 णोवत्यःशुक्रलोचंरुगाःपरः॥मिन्नमृत्रमलस्तन्यमेरुःपित्तकफप्रदः॥३१॥गुदकीलादेतस्वासपेक्षिभ्रूलानि।
 नाशयेत्॥३२॥^{वज्रवदु रमासे}अथजोलाः॥राजमाषःस्वादुरुसःकषायस्तर्पणोगुरुः॥ग्राहीवातकहस्तन्यवहवचोरुचिप्रदः॥
 ३३॥^{मोघी}अथमोटः॥मकुष्टकोमकुष्टःस्यान्निष्यावोवस्त्रकःस्मृतः॥मकुष्टोवातलोग्राहीकफपित्तहरोलघुः॥३४॥का
 तिजिन्मधुरःपाकेक्षुमिजिज्वरनाशनः॥^{लतम}अथनिष्यावः॥निष्यावोनिलपित्तास्त्रमृत्रस्तन्यकरुसरः॥विरामुल्लो
 गुरुःशोफकफहृक्षुक्रनाशनः॥३५॥अथवटुलीः॥वर्तुनस्तुसतीनस्याहरेराःस्वल्पवर्तुलः॥वर्तुलःशीतलो।
 ग्राहीकफपित्तहरोलघुः॥३६॥विपाकेमधुरोरुसोहरेरास्तदुगाःस्मृतः॥३७॥अथमटरः॥कलायं खेडिकःप्रोक्त

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ५१ ॥

॥ म. नि. नि. ॥

स्त्रिषटः क्षुद्रवेणिकः ॥ कलायः कफपित्तो ग्राही शीतोतिवातलः ॥ ३५ ॥ त्रिषु योऽपि गुणौ रेवंतं च कं कफपित्तजि-
तं ॥ अथ चराकः ॥ चराको हरिमंथः स्याद्वज्रमंथोऽथ जीवनः ॥ चराकः शीतलो रुक्कः पित्तरक्तकफापहः ॥ ३६ ॥ ल-
घुः कषायो विष्टंभी वातलः पुंस्त्वनाशनः ॥ ३७ ॥ अथ मसरः ॥ मसरिकामसरः स्य न्यंगल्या पोदुरा परा ॥ मस-
रो मधुरः पाके संग्राही शीतलो लघुः ॥ ३८ ॥ कफपित्तस्त्रिजिह्वार्णस्तच्छाकैलघुतिक्तकं ॥ अथ कुलथी ॥ कुलथ-
श्चक्रिकश्चक्रः कुलालीवनजः परः ॥ कुलथः कटुकः पाके कषायः पित्तरक्तजितः ॥ ३९ ॥ लघुर्विष्टहीवीयोऽस्मः ॥
प्रवासकासकफानिलान् ॥ हेति हि काश्मरी शुक्रगदनाहान् सपीनसान् ॥ ४० ॥ स्वेदसंग्राहकोऽल्मः मेदः क-
मिहरः परः ॥ अन्यो विशेषतः शीतोनेत्रामयविषाहः ॥ ४१ ॥ अथ तिलः ॥ तिलः एतस्ते लघुस्तिलपिण्डे परः शितः ॥
जर्तिलो वनजातः स्यादाढकी तुवरी मता ॥ ४२ ॥ तिलो ग्राही गुरुः स्वादुः स्निग्धोऽस्त्वकफपित्तलः ॥ कल्पः केश्यो हिमः ॥
स्पृशीः स्तन्यो ब्रह्माहिकपरो ॥ ४३ ॥ इत्योऽर्थो मूत्रहृत्वातनाशनोऽग्निमतिप्रदः ॥ कल्पः श्रेष्ठतमस्तेषु शुक्रलोमध्यमः
शितः ॥ ४४ ॥ अन्ये हीनतराः प्रोक्तास्तद्वत्क्रादयस्तिलाः ॥ ४५ ॥ अथ तवरिः ॥ तुवरी ग्राहिरापी शीता लघुः कफविषा-
स्त्रजितः ॥ अथ अतसी ॥ अतसी मसृणानीलपुष्पी चेलु रुमाक्षमा ॥ अतसी शुक्रदण्डि धीस्निग्धोऽस्त्वावात

॥ रामः ॥

॥ ५१ ॥

जिह्वरु॥४५॥ अथ कुसुंभव रं॥ कुसुंभं पावकं पीतमलकं वस्त्रं रंजकं॥ तक्षी जंकिर टाल ध्वी शुष्प प्रोत्तरा तथा
॥४६॥ कुसुंभं वातलं कृच्छुरक्तपित्तकफापहं॥ किर टाल सीवदुद्दिष्टा विशेषाद्विषनाशिनी॥५०॥ अथ सर्षप राई॥ सर्षपः
कटुकस्नेहो भजघ्नोरक्षितापहः॥ तरा भोज्यः स उद्दिष्टः सिद्धार्थः श्वेतसर्षपः॥५१॥ राजिका त्वा सरीरा जी स्तुती क्षणा क्त
स्वसर्षपः॥ सर्षपः कफवातघ्न स्तीक्ष्णो स्त्रोरक्तपित्तजितः॥५२॥ किंचिदुक्तो ग्नितदः कंठकुष्ठकोष्ठकर्मो ज्ञयेत्॥ राजिका
तदुत्ता जेत्यानी क्षाती प्राविशेषतः॥५३॥ अथ सरा॥ शराः शोको मातुलानी जंतु तंतु मेराशनः॥ शरो हि मो गृह ग्री
ही तसुष्यं प्रदरा स्रजितः॥५४॥ अथ कंगु मेराः॥ कंगु श्यामा कनी वार वर को हल नर्तकाः॥ वरादिका लो ध्रु पती को
इव श्वमधु लिका॥५५॥ नंसे मुखी वेराय वः प्रियंगुः कोरदूषकाः॥ गवेधुका नलो नाली मुकुंद वरकादिकं॥५६॥ त
राधान्यं लघु स्वादु कटु पाकि विलेखनं॥ रस्सो स्तं वद निष्यंदं वातपित्तप्रकोपनं॥५७॥ पीततंदुलिका कंगुः प्रियंगुः
कर्करी मता॥ सितकंगुस्तु मुशरीर क्त कंगुस्तु शोधिका॥५८॥ चीरा कः का क कंगु स्याच्छाम्या कस्तुरा बीजकः॥५९॥
॥६०॥ अथ कोदव यवना लौ नामः॥ कोदक कोरदूषः स्यादुद्दालो वनकोदवः॥ प्रियंगुः पित्तजिह्वो भग्न संवान
कुरु॥६०॥ श्यामा कः शोषराः शीतो रुक्षः पित्तकफापहः॥ कोदवः शीतलो ग्राही विषपित्तकफा ज्ञयेत्॥६१॥

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ५२ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

नीवार उदिका चोरी मुनि श्रीहिर्मुनिप्रियः ॥ नीवार शीतलो ग्राही पित्तः कफवातकृतः ॥ ६२ ॥ यवना लोदेवधान्यं
जुहलिर्जुन्नलो नलः ॥ यवनालः स्वादुशीतो वातलः कफपित्तजितः ॥ ६३ ॥ अथ गिरिनिर्वाहः ॥ गवेधका कर्षणी स्या
द्रो जिह्वा कर्षिका मतः ॥ गवेधका कटुः स्वादी कार्श्यकृत् कफनाशनी ॥ ६४ ॥ वार्जरी दुर्जरा ज्ञेया वातपित्तप्रका
शिनी ॥ अथ गुणा गुणान्नानं ॥ अपर्याप्तं व्याधिरुतमना ॥ न वममभिमिजं ॥ न वंजं त्वादिभिर्दुष्टं न धान्यं गुण
वन्मतं ॥ ६५ ॥ धान्यं न वममभिष्यं दिगुरु स्वादु कफप्रदं ॥ वषोचितं सर्वधान्यं गौरवं परिमुच्यते ॥ ६६ ॥ न मुच्यते तस
वो यैः क्रमान्मुच्यते परं ॥ विशद्विगुरु विष्टं मि विरुद्धं दृष्टिदूषणं ॥ ६७ ॥ एतेषु यवगोधूमतिलमाषानवाहि
ताः ॥ रूपा गुणा विरसानतया गुणाकारिणः ॥ ६८ ॥ योरातो मुख्यतिलकः कटारमस्तैस्त्रेन श्रीमदनन्
पेरानिर्मितेन ॥ ग्रंथे भस्मदनविनोदनाम्नि पर्याप्तं त्रिज्यं ललितपदे सुधान्यवर्गः ॥ ६९ ॥ इति मदन
पालविरचिते मदनविनोदनिघण्टे धान्यवर्गो दशमः ॥ ७० ॥ राधाहरिचरणयोः पतितं कराम्भ्यो कोपाञ्ज
लानतसुरीक्ष्य पुनर्हसंतं ॥ तस्यादयोः समपतञ्चकिताभियातामुत्थापयज्जयति कैतवगोपवेषः ॥ ७१ ॥ अथ
आहारनामगुणाः ॥ आहारो भोजनं जग्धिरसनं जेमनं तथा ॥ आहारो बलकृत्सद्यः प्रीतानो देहधारकः ॥ ७२ ॥

॥ रामः ॥

॥ ५२ ॥

ओजस्तेजस्वरोत्साहधृतिस्मृतिमतिप्रदः॥ अथमात॥ भक्तं मंधस्तु भक्तानंकरं दीरिबिरोचनः॥ भक्तं वद्वि करं प
 थ्यतर्पणं मन्त्रलं लघु॥ सुधौतं प्रस्तुतं चोत्सविशदं गुणवन्मतं॥ अचौतमस्तुतं शीतं गुरुत्वं कफप्रदं॥ ४॥
 भृष्टं दुर्लभं रूच्यं सुगंधिकं फजिस्त्रु॥ भक्तं मांसं सस्त्रीरवैदलास्त्रादिसाधितं॥ ५॥ स्नेहशाकैश्च गुरुतद्वप्ये
 वल्यं कफप्रदं॥ रसौदनो गुरुत्वं चोवल्यावोतिज्वरापह॥ ६॥ धोलभक्तं ग्रहापरीः आमघ्नं पाचनं हिमं॥ ७॥ अथा
 यवाग्राहिलक्षणां॥ यवागः पटुतो तोये संसिद्धाविरलद्वा॥ चरुं तेरां वुसंसिद्धाविलेयी घनसिस्थका॥ ८॥ पे
 यासिस्थान्विता तोये चतुर्दशगुणोक्तता॥ मंडश्चतुर्दशगुणोसिद्धस्तोये विसिस्थकः॥ ९॥ अथ यवागुगुणः
 यवाग्राहिलक्षणां तस्माज्ज्वरधीवस्तिशोधनी॥ अथ विलेयी॥ विलेयी दीपनी कल्पाहृद्या संग्राहिलक्षणां लघुः॥
 ब्रह्माक्षिरो गिरां पथ्यातर्पणी तद्ज्वरापह॥ १०॥ अथ पेया॥ पेया कुक्षिगदकांतिज्वरस्तंभाति सारजित॥ ११॥
 अग्निं कृच्छ्रघुर्दोषे मलस्वेदानुलोमनी॥ १२॥ अथ मंड॥ मंडो ग्राही लघुः शीतो दीपनी धातुसाम्यकृतः स्त्री
 तो मां रक्तपित्तज्वरश्लेष्मश्रमापह॥ १३॥ वाद्यमंडलाजामंडौ॥ वाद्यमंडो वै ये भृष्टैर्लाजा मंडस्तु शालिभिः
 वाद्यमंडो लघुर्ग्राही शूलानाहं त्रिदोषजित॥ १४॥ नवज्वरे पिपथ्योपपये लमगधान्वितः॥ राजामंडो लघुः॥

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ५३ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

गोक्षिहृद्यः पाचनदीपनः ॥ १४ ॥ अथाष्टगुणमंत्रः ॥ तं तु त्वैरथं मुद्रांशैः किंचिद्भूषैः सपाचितः ॥ हिंगुसैश्चान्यधनिकातत्रात्रिक
दुसंस्कृतः ॥ १५ ॥ ज्ञेयः सोष्टगुणो मंजो ज्वरदोषत्रयापहः ॥ रक्तक्षुब्धधनः प्राणप्रदो वस्तिविशोधनः ॥ १६ ॥ अथ — मुद्रा
युषः ॥ युषः शतो वैदलानामष्टादशगुणैर्भसि ॥ मुद्रानामुतमोयपोदीपनः शीतलोत्पद्युः ॥ १७ ॥ वरणो ध्वेजत्रुहृद्वा
हकफपित्तज्वरास्त्रजितः ॥ १८ ॥ अथ दाहिमामलकपूषः ॥ दाहिमामलकैर्पूषपित्तवातहरोत्पद्युः ॥ अथ मुद्रामल
कपूषः ॥ मुद्रामलकपूषस्तुभेदनः कफपित्तजितः ॥ तद्दाहशमनः शीतो मूर्च्छाश्रमभ्रमापहः ॥ १९ ॥ अथ कुलस्य
यूषः ॥ कुलस्य यूषो गुल्मार्शः कफवाताश्रमशर्करा ॥ तृती प्रतृती मेदांसि मेहं हंत्यग्निस्तृप्तः ॥ २० ॥ अथ सुष्कमूलकयू
षः ॥ सुष्कमूलकयोर्पूषो गलग्रहकफज्वरान् ॥ हंति श्वासप्रतिश्यायकासमेहोरुचिक्रमोन् ॥ २१ ॥ अथ चणकपूषः
चणकैर्विहंतो यूपो नलस्तुवरकोत्पद्युः ॥ रक्तपित्तप्रतिश्यायकासपित्तकफापहः ॥ २२ ॥ अथ मकुष्टयूषः ॥ मकुष्टयू
षः संग्राहिपित्तस्त्रैषां ज्वरापहः ॥ लघुसंतर्पणः पथ्यो हृद्यः पीनसकासजितः ॥ २३ ॥ अथ कतारुतयूषो ॥ यूषः कतारु
त्योलवरास्त्रैरुक्तादिभिः साधितः ॥ अकृतसैर्विनासिक्ः क्रमादुरुलघूचतौ ॥ २४ ॥ अथ गुल्माघवयूषो ॥ यूपो गोरा
सधान्याम्लफलाम्लनादिभिरन्विताः ॥ यथोत्तरंगुस्तवावातघ्ना रुचिकारिणाः ॥ २५ ॥ अथ यूषः ॥ यैरनैरौषधैर्यैश्च

॥ रामः ॥

॥ ५३ ॥

कृतामंशदयोवधैः विचार्यतदुत्तानेनोत्तुत्तानेन निर्दिशेत् ॥ २५ ॥ अथ दालि ॥ संपंतु संपको मृष्टे सिंविजे
 निस्तुष्टेः कृत ॥ संपविष्टं भिरुक्षे स्यान्निरन्तु विशेषतः ॥ २६ ॥ निस्तुष्टं मृष्टमिन्नंतत्त्वाद्यं सतरां व्रजेत् ॥ अथ
 खिचरी ॥ क्वचित्समाधेयं कायेवं कसरातिलतंदुलैः ॥ कसराकेवलयास्यासिद्धातंदुलवैदलैः ॥ २७ ॥ कशराशुक्रलाव
 ल्यागुरुः पित्तकफप्रदा ॥ दुर्जरा पुष्टिविष्टं भिमलकृष्टातनाशनी ॥ २८ ॥ अथ खीरि ॥ खिच्रीपित्तदुग्धासैषा स्वधान्य
 गुग्गाकारिणी ॥ क्षैरेयी परमानं स्यात्पायसंक्षीरतंदुलैः ॥ २९ ॥ क्षैरेयी दुर्जरावत्याधातुपुष्टिप्रदा गुरु ॥ विष्टं भिनीसे
 त्यनरक्तपित्तमिमारुतान ॥ ३० ॥ अथ गुडवानाम ॥ गुग्गुलिपक्वं चैथितमाममाम्रफलं पुनः ॥ स्नेहैलानागरैर्युक्तं
 ज्ञातव्यो रागस्वां डवः ॥ ३१ ॥ अथ रावं डवः ॥ सितारुचकसिंधुः सवः क्षाम्लपरुषकैः ॥ जंबूफलसैर्युक्तो रागो राजिकया
 कृतः ॥ ३२ ॥ रावं डवामधुराम्लादिरससंयोगसंभवा ॥ दीपना चं रुग्णा रुक्ष्या स्तीक्ष्णा हृद्याः श्रमापहाः ॥ ३३ ॥ अथाम्नाम
 लकस्वेडः ॥ आम्लामलकलेष्टाद्याः हृद्याः पुष्टिक्लप्रदाः ॥ ३४ ॥ तर्पणारोचनाः स्निग्धामधुरागुरुवस्तथा ॥ ३५ ॥ अथ सि
 खरणा ॥ ससितंदधिमध्याज्यमरिचैलादिसंस्कृतं ॥ मथितं कान्तकामिन्या कर्पूरपरिवासितं ॥ ३६ ॥ रसाला ॥ कृत्वाव
 ल्यारोचनीवातपित्तजित ॥ स्निग्धागुरुप्रतिश्यायं विशेषेण विनाशयेत् ॥ अथ सरवत्यना ॥ द्राक्षास्तिकापरुषादि

रसालाशिखरिण्युक्ता मार्जि
 नाकथितावुधैः २ =
 मार्जिका उपेक्ष्यतिः

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ५४ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

जलेखंशदिमिश्रितं ॥ मरिचाईककपेरचातुर्जीतादिसंस्कृतं ॥ ३९ ॥ पानकं द्विविधं तस्मादस्नानं स्नानविभेदतः ॥ द्राक्षा
खर्जूरकाश्मर्यसमध्वजपरुषकैः ॥ ४० ॥ पंचसाराभिर्द्वयानं चैत्रं चणोधिवासितं ॥ पानकं सूत्रलं हृद्यं श्रीरानं तट्ट ॥
श्रमापहं ॥ ४१ ॥ यथाद्रव्यगुणानुगुणं नद्यादिनिर्दिशेत् ॥ पंचसाराभिर्धंपित्तल्लादाहश्रमापहं ॥ ४२ ॥ माध्वीकं
मददाहस्रपित्तकमत्पापहं ॥ अस्त्रिकायाः सरं तस्मात्कमिदाहश्रमापहं ॥ ४३ ॥ अथ सट्टकं ॥ निःस्नेहं दधिनि
र्मध्यपटेशर्करयानितं ॥ सव्योषदाडिमाजजिसट्टकोयमुदाहृतः ॥ ४४ ॥ सट्टकोरोचनः स्वयः पित्तनिलहरो गुरु
दीपनस्त्वर्णो वल्यः श्रमकमत्पापहः ॥ ४५ ॥ अथ अंगारकरी ॥ कुकूलखर्जूरभ्राष्टकहं गारविपाचिताः ॥ मंडा
कायायथापूर्वे गुरवो वंरुणामताः ॥ ४६ ॥ मंडकोविस्तृतः सस्मरखर्जूरारिषुपाचितः ॥ स एव किंचित्स्थूलस्तु
बुधैः पूषलिकामता ॥ ४७ ॥ अंगारकं कर्करीसैव विजेष्यांगारपाचिता ॥ अत्युल्लोमंडकः पथ्यः शीतः स गुरु रुच्यते ॥
४८ ॥ अंगारमंडको ग्राही लघुदोषत्रयापहः ॥ पोलिका कफकृदल्यापित्तलावांतनुदुरुः ॥ ४९ ॥ अंगारकं कर्करी वल्य
वंरुणी श्रुजलालघुः ॥ दीपनी कफहृद्रोगपीनसश्वासवातजित् ॥ ५० ॥ अथ पिष्टान्नमक्ष्या ॥ शालिपिष्टकृता
मक्ष्या नाति वल्यविदारिणः ॥ अथ प्यागुरवश्चोस्नाः कफपित्तप्रकोपनः ॥ ५१ ॥ अथ गोधूमपिष्टः ॥ गोधूमवि ॥ राम ॥

॥ ५४ ॥

रिताभक्ष्यावल्याः पित्तानिलापहाः ॥ ५२ ॥ अथमाषपिष्टभक्ष्याः ॥ वैदलावातलाभक्ष्या गुरुवस्तुवराहिमा ॥ माषपिष्टक
ताभक्ष्यावल्याः पित्तकफप्रदाः ॥ ५३ ॥ अथ गुडपाचितभक्ष्यः ॥ विचार्यान्नगुडं भक्ष्यं गुराणपि विनिर्दिशेत् ॥ गोडि
कागुरवोभक्ष्याः वातघ्नाः कफशुक्रलाः ॥ ५४ ॥ अथ छतपक्व ॥ छतपाचितभक्ष्यास्तुबल्याः पित्तानिलापहाः ॥ अथ
तेलपक्व ॥ तैलजादक्समीरद्वाउस्त्राः पित्तास्रदृषणाः ॥ ५५ ॥ अथ दुग्धपक्व ॥ दुग्धालोडितगोधूमशालिपिष्टा
दिनिर्मिताः ॥ वातपित्तहराभक्ष्या हृद्याः शुक्रबलप्रदाः ॥ ५६ ॥ अथ घेवर ॥ विचार्यान्नगुरांभक्ष्यानन्यानपिवि
निर्दिशेत् ॥ क्षीरेणामर्दितं चूर्णं गोधूमानां सुगालितं ॥ ५७ ॥ विस्तार्य सर्पिषापक्नातकः श्वेताविमिश्रितं ॥ छतपूरो
यमुद्दिष्टः कर्पूरमरिचान्वितः ॥ ५८ ॥ शमितामर्दिताक्षीरनालिकेरसितादिभिः ॥ अवगासद्यतेपक्वे छतपूरोप
रुःस्पतः ॥ ५९ ॥ छतपूरोगुरुर्बुधोदयः पित्तानिलापहः ॥ सद्यप्राणाप्रदोवत्यः सतजेवंहराः परं ॥ ६० ॥ अथ सं
याव ॥ शमितोसर्पिषामृष्टां श्वेतामरिचमिश्रितो ॥ एलालवंगकर्पूरचूर्णादिपरिमंस्कृतो ॥ ६१ ॥ सिञ्चान्यस
मितालंबपुटेषु सद्यतेपचेत् ॥ ततः खंडेन्यसेत्यके संयावोयमुदाहृतः ॥ ६२ ॥ शमितामंबुदुग्धेन मोदयित्वा सशो
भनं ॥ पचेद्दुतोत्तरं खंडेन्यसेत्यकं नवेद्यते ॥ ६३ ॥ ततोमरिचचूर्णोलाखंडचूर्णावचूर्णितं ॥ कुर्यात्कर्पूरसंयुक्तं

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ५५ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

संयावममृतोपमे ॥ १४ ॥ अथ खनत्वा ॥ मर्दयित्वा तु शमितामपूपास्तनवः कृताः ॥ पक्वा छते सिता पाकमेडिता मधुशीर्षकाः
॥ १५ ॥ छतेन मर्दितां तोयैः शमितां मृदुमर्दयेत् ॥ मातुलंगत्वनाखंडपक्वमार्दकपरिते ॥ १६ ॥ विद्यायापूपकं च तं गंधाद्युके सरा
न्वितं ॥ पक्वासर्पिषि खंडावगाहितो मधुशीर्षकः ॥ १७ ॥ अथ पूआ ॥ शमितां गुडतोयेन मेलयित्वा -- सुगालितां ॥ छ
ते विस्तीर्य विपचेत्सुवतान् मृदुपूपकान् ॥ १८ ॥ अथ दधोऽभि ॥ शालिपिष्टे युतं दध्ना मर्दयित्वा छते पचेत् ॥ वेष्टयेत्पक्
खंडेन सुवतान् दधिपूपकान् ॥ १९ ॥ अथ विष्णुदयालु राशित्तोके ॥ संयावमधुशीर्षकाः पूपादधिपूपकाः ॥ गुर
वो चं हरा हृद्या वृष्याः पित्तानिलापहाः ॥ २० ॥ एते स्को सैरमेदेन विविधा स्तेपित द्रुगाः ॥ दधि क्षीरे समे पक्वा त्वर्धभा
गावशेषिते ॥ २१ ॥ आवपेद्रक्तशालीनां तंडुलांस्तिलसंयुतान् ॥ प्रिया लपनसाजानां बीजमुष्ठीः समावपेत् ॥ २२ ॥
क्षीरतुल्ये छते चैव शर्करां च महागुणः ॥ सिद्धस्त्रिकटुकोपेतः कर्पूरेणाधिवासितः ॥ २३ ॥ एष विष्णुदं नो नाम
देवलोकेऽपि दुर्लभः ॥ यस्मात्पक्वोऽपि हि छते स्यंदते सर्वतो मुखे ॥ २४ ॥ तस्मात्सदविधानं जैर्विष्णुं दनरतिस्मृतः ॥
विष्णोर्वे चं हतो हृद्यपित्तानिलहरो गुरुः ॥ २५ ॥ अथ लपसी ॥ शमितां भर्जयेत्तप्ते छते श्वेतां ततो न्यसेत् ॥ चार
मज्जादिसंयुक्तां पयसा योजयेत्तदा ॥ २६ ॥ एषैलादियुता तजैर्लसिकाललिता मता ॥ लसिका चं हराणी वृष्या

॥ रामः ॥

॥ ५५ ॥

वातपित्तहरागुरुः॥५०॥ अथ फेरिणी॥ फेरिणी कापुटिनी शम्भावातपित्तहरा लघुः॥ लक्ष्मणो फेनिकादीनां सपशार्क
 द्विवारयेत्॥५१॥ अथ लोहः॥ मोदकालङ्का प्रोक्तास्ते चानेकविधामताः॥ दधि क्षीरं नष्टदुग्धं समिता माषाणि च॥५२॥
 सूरणा द्रवकूष्मां उशालू कामिषमत्स्यकाः॥ इत्यादिभिर्वहुविधाः कल्याणैः सपशास्त्रतः॥५३॥ इयं विचार्य मतिः।
 मांस्तदुत्तमानपि निर्दिशेत्॥ मोदका दुर्जरा च प्यावल्याः पित्तानिलापहाः॥५४॥ अथ बराघोलवरा॥ माषमुद्गादिपिष्टा
 नां वटुका वटिकादयः॥ तत्कारणगुणान् ज्ञात्वा तदुत्तमानपि निर्दिशेत्॥५५॥ माषानां वटुको दृढो वल्यो वातहरो गुरुः॥ वि
 षं भीघोलवटुको विदाही पवनापहः॥५६॥ अथ काजीवटकः॥ शोणकी वटुको दृष्टिनाशनो दोषलो गुरुः॥ तुषां वटुको
 रुच्यः पित्तलः कफवातजितः॥५७॥ अथ इंदुरी॥ इंदुरी शुक्रलाक्षो रूविषं भक्षकपवातकृतः॥ अथ सोहारी॥ सोपालिका
 गुरुर्वेष्मारोचनी दोषनाशनी॥५८॥ अथ कुंडलिनी॥ हिप्रस्थां शुद्धशमितं प्रस्थं गोधूमशालितं॥ विमर्द्य पयसा
 स्याप्यं ब्रजेद्या वतदस्नतां॥५९॥ सच्छिदेनालिकेरस्य पात्रे निक्षिप्य निर्मले॥ परिभ्रास्य परिभ्रास्य छते तत्रे विषाचये
 त॥६०॥ कर्षेरवास्ति सपविधितो नृपवत्त्रमां॥ सपक्वां कंकराकारां सितालेहे विनिक्षिपेत्॥६१॥ सातुकुंडलिकानां
 सपुष्टिकांतिक्लप्ररा॥ धातु - वटिकराव्याहया चेन्द्रियतर्यणी॥६२॥ तस्यामलत्वमा प्रायान्यस्य द्वायमगाति

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ पद्य ॥

॥ म. वि. नि. ॥

ते ॥ अथ ध्रुवरी ॥ गोधूमाद्यास्तुकल्पाया अर्द्धस्तिनामताः वाचितः ॥ कुल माषागुरवोरुक्षावातलाभिन्नवर्चसः ॥
७० ॥ अथ सातः ॥ नवीननिस्तपोऽप्यवचरौतुशक्तवः ॥ ७१ ॥ अथ मंथः ॥ शक्तवस्तुघताभ्यक्ताः शीतावाग्निबुला
उिताः ॥ नातिद्रवानातिसांशमंथः सद्भिः प्रकीर्तितः ॥ ७२ ॥ मंथोवलकरः सद्यः परिणामेवलापः ॥ मेहतस्त्राज्वरः
छर्दिदुष्टदाहश्चमाञ्जयेत् ॥ ७३ ॥ द्रक्षासितेक्षुस्वरसैर्भिः अपिनास्रवातजितः ॥ द्रक्षामंथैर्युतोक्त्यः कासश्चम
मदापः ॥ ७४ ॥ वर्गत्रयसमायुक्तोदोषवर्चोऽनुलोमतः ॥ अथ सातगुणः ॥ शक्तवोयवजाः शीतादीपनालघवः स
राः ॥ कफपित्तरारुक्षालेखनाः पानतस्तुते ॥ ७५ ॥ सद्योवलप्रदाः पुण्याः धर्मादित्कांतदेहिनाः ॥ निस्तुपैर्भर्जितैः
पिष्टैश्चराकैः सयवैः कृताः ॥ ७६ ॥ शक्तवः शर्करासर्पैर्युक्ताग्रीष्मैरिति एजिताः ॥ पिंरीप्रोक्तागुरुस्तेषां द्रवत्वाद्ये
हिकालद्युः ॥ ७७ ॥ नभुक्रानपयः पीत्वा ननिशायी नवाबहून् ॥ नजलांतरितान्नहिः शन्नघान्नकेवलान्
७८ ॥ अथ रवीन्द्रः ॥ भृष्टशाल्यादिजालाजधानाभृष्टयवोद्भवाः ॥ लाज्जालद्युतराः शीताचल्याः पित्तकफ
छिदः ॥ ७९ ॥ छर्द्यतीसारदासस्त्रमेहमेदस्तृषापराः ॥ ८० ॥ अथ वहुरी ॥ धानाविष्टंभिनीरुक्षाकफमेदोह
रागुरुः ॥ अथ चिउरा ॥ पक्षाईब्रीहयः सम्यक्पीडिता एयुकामताः ॥ एयुकागुरुवल्याः स्नेहमलावातना

॥ रामः ॥

॥ पद्य ॥

शनाः॥२॥अथ सोरहा॥सिंविधान्तेरधपक्वैःसुभघैर्होतकोमत॥होतकोल्यानिलोमेदःकफरोपकभावतः॥२॥
अथउवी॥अपकमघैर्गोधूमैर्हृत्तुवोत्तुवत्तुविकाः॥उवीकफप्रदावल्यालघुपित्तानिलापहा॥३॥अथपक्वमां
स॥हिंयुतप्रेक्षतेहत्वामांसमालोप्यभर्जितं॥मात्रयोस्तोत्रसंक्षिप्यपचेत्सम्यग्निवचसराः॥४॥मरिचार्द्रकसं
युक्तंसुगंधिद्रव्यवासितं॥वीतद्रव्यंसुधातुल्यंपरिशुष्कंनदृश्यते॥५॥अथलेह॥घनद्रवोपलिप्तंनदृश्यते
धमिति कीर्त्यते॥६॥अथपिष्टमांस॥रसेनयुक्तंसरसंशूल्यंशूलेनसंतेज्ज्॥परिशुष्कंस्थिरंस्निग्धंरोच
नंतर्परांगुहः॥७॥बलमेधाग्निमांसोजशुक्रवृद्धिकारंपरां॥तदेवलिप्तापिष्टत्वाद्विप्रमिति कीर्त्यते॥८॥अथ
शूलपक्वमांस॥उलिप्तंगुहपथ्यंतत्परिशुष्कंसमंगुरोः॥प्रदिग्धंवातलेबल्यंगुहशुक्रविवर्धनं॥९॥सरसं
नदुरांतेयंविशेषात्तुदीपनं॥प्रोतंशूलेनपिशितंसौरभाद्यंबुनामुहः॥१०॥लिप्ताविधूमैरंगारैःपाचितं
शूल्यमुच्यते॥शूल्यंसर्वोत्तमंमांसंलघुपथ्यतमंमत्तं॥११॥अथांगारपक्वमांस॥अंगादिषुयत्पक्वंप्र
तप्तंनदृशतं॥अथपिष्टमांसरपादि॥मांसंसाधिसिंधुसौरभादिसमन्वितं॥पिष्टाएवादिसंकल्प्यपक्वं
पिष्टमितिस्मृतं॥१२॥अथतंदूरपक्वमांस॥भर्जितंस्यात्तद्वतादौतुभृष्टायत्साधितंपुनः॥मांसंसौरभसंलिप्तंकांडु

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ५० ॥

॥ म. वि. नि. ॥

पक्वं मधुप्रभं ॥ १३ ॥ अथ तैलपक्वं मांसं ॥ अदिग्धं सरसं पिष्टं भर्जितं कंदुपाचितं ॥ प्रतप्तं परिशुद्धं च शूल्यं यज्ञान्या
दीदृशं ॥ १४ ॥ मांसं तैलेन सिद्धं तदीयोऽस्त्रंगुरुपित्तले ॥ १५ ॥ अथ दध्नपक्वं मांसं ॥ दध्नपक्वं न देवस्यास्त्रंगुरुच्यम
पित्तले ॥ अनुस्मवीर्यं वलदं दध्नं दधिप्रसादनं ॥ १६ ॥ अथ तक्रादिसिद्धं मांसं ॥ गौरसस्त्रे हधान्या म्लफला म्लकटु
कादिभिः ॥ सिद्धं मांसं भवेद्वर्णं रोचने दीपनं गुरुः ॥ १७ ॥ अथ वहसिन्नमांसं ॥ मांसं सीतं सरसं रसं विरसं वातलं गु
रु ॥ अथ वेसवारः ॥ गतास्थि मांसं सुस्तिन्नं पुनर्दृष्टं दिपेयं यत् ॥ योषादि संस्कृतं कृत्वा पचेद्भूयो दध्ना चितं ॥ १८ ॥ वे
सवारो यमुद्दिष्टो बल्यो वातहरो गुरुः ॥ १९ ॥ अथ सौरभवेसवारः ॥ स्तिन्नमुद्गादिकल्कोपिवेसवारोऽपरः स्म
तः ॥ हरिद्रा योषा सिद्धं त्वं हिं गुधान्यकटादिभिः ॥ २० ॥ साजाजिभिर्वेसवारः सौरभो यमुदाहृतः ॥ अथ सौरावः ॥ मु
द्गादिवेसवारं सुयथा द्रव्यगुणान् चरेत् ॥ पिष्टं मांसं समुद्भूतं स्मृतं मांसं सरसं ॥ २१ ॥ सौरावः सौरकः ससा
द्यौरसोलवराः स्तनुः ॥ २२ ॥ अथ स्वानिष्कः ॥ संयुक्तो वेसवारो रारसः स्वानिष्क उच्यते ॥ अथ मांससमुदाहृतः ॥
रसो ह्युः श्रमश्चासवातपित्तक्षयापरः ॥ पीरानोत्राण्युक्तानां क्षीरानां मल्यरेतसां ॥ २३ ॥ विशिष्टं भग्नसंधी
नां शुभानां शुद्धां क्षिराणां ॥ शस्यते स्वरहीनानां रक्षायुः श्रवणार्थिनां ॥ २४ ॥ अथ दाडिमादियुक्तं मांसं सरसं ॥ रामः ॥

॥ ५० ॥

सदाऽिमादिर्वलदोषेदोषः सकृत्स्तुयः ॥ अथकीर्ती ॥ सौख्यः प्रीतिः शीतो मुखशोषश्चापहः ॥ दीपनः कृमिवा
तः सर्वधातुविवर्धनः ॥ १०॥ स्वानिष्कस्तुगुरुः पथ्योदी प्राग्गोत्रं विशेषतः ॥ अन्नमांसादि संयुक्ता लवणां बुविपात्रि
ताः ॥ १०॥ दलिकावणिका ज्ञेयारसाद्यालघ्वोमतः ॥ तक्रादिकाथ संभूता कथिता कथिता बुधैः ॥ १०॥ कथिता पाचनी
हृद्या रुच्या वस्त्रिप्रदालघुः ॥ कफानिलविवंधधी किंचित्तिनप्रकोपनी ॥ १०॥ अथरायताना मांतरेण काथिली ॥ शा
कंतक्रादिभिः सम्यक्साधितं कथितं मतं ॥ कथितं दीपनं रुच्यं वातश्लेष्मश्चापहं ॥ १०॥ त्यक्त्वा स्वहेतुं शाकस्य गुणा
नेतदुक्तं भवेत् ॥ १०॥ अथपापरः ॥ पर्पटालघ्वो रुच्या लघ्वी यानक्षारपर्पटः ॥ अथखरी ॥ पिरापा कस्ति ॥ लकिट्टं
स्यात्पललेतिलपिष्टकं ॥ पिरापा को ग्न्यपनो रुक्षो विष्टंभी दृष्टिदूषणः ॥ ११॥ अथतिलौरी ॥ पटलं बंहरां स्निग्धं
कफपित्तहरं गुरुः ॥ ११॥ इव्यकालक्रियायोगदेशादी निविचार्यतु ॥ अन्येषामप्यनुक्तानामेषामपि गुणान्वदेत् ॥
११॥ योराज्ञो मुख्यतिलकः कघरमक्षस्तेन श्रीमदनन्तरेणानिर्मितेन ॥ ग्रंथे भूतमदनविनोदनाम्निप्रांश्चि
चोयेललितपदैः कृतान्नवर्गः ॥ ११॥ इतिमदनपालविरचितेमदनविनोदनिधंटी कृता ॥ न्नवर्गे कादशाः ॥ ११॥
मुखेनुपप्रतिबोधलुब्धविभुंनुत्तलिभ्रममादधानं ॥ लक्ष्मीकापोलप्रतिविंवितो गं नीत्वा वनीलं कलयामितेजः ॥

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ५८ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

१॥ अथ हस्तीनामगुराः ॥ हस्तीमतंगजोदंतीमातंगोनेकपः करीः ॥ सिंधुरः कुंजरः पद्मीवारणोद्विरदोद्विपः ॥ इभोदंत
बलोनागः कुंभीस्तंवेरमोगजः ॥ हस्तिनीधेनुकाप्रोक्ताकरेणः करिणीचसा ॥ ३॥ हस्तीकफानिलौह्न्यादुष्कपिता
स्त्रकोपनः ॥ अथ घोडा ॥ घोटकः सैधवोवाजीतुरंगस्तुरगोहरिः ॥ तुरंगमोहयः सन्निर्वाहोवाजीयजुर्जवी ॥ ४॥ घोरे
कावडवावामीप्रसकाश्वाचवाजिनी ॥ घोटकः कटुकः पाकेदीपनः कफपित्तकृत ॥ ५॥ वातहृदंरुणोबल्यश्चक्षु
ष्योमधुरोत्वयुः ॥ ६॥ अथ खच्चरः ॥ खरजोख्यामश्चतरुः शीघ्रगोवेगपूजितः ॥ क्लृप्तमाश्चतरंमांसं बंहृणं कफ
पित्तलं ॥ ७॥ अथ ऊट ॥ ऊटः क्रमेत्लकोवक्रग्रीवः शाखाशनोमयुः ॥ दिककुत्वारभोदीर्घः जंतोयमोमरुत्थियः
॥ ८॥ उष्ट्रमांसं लघुत्वादुचक्षुष्यमनिलापकः ॥ उष्ट्रमर्शः प्रशमनं मेदः पित्तकफप्रदं ॥ ९॥ अथ गृहा ॥ गर्दभोरा
सभोभारवाहीदूरगमः खरः ॥ गर्दभं पिशितं बल्यं बंहृणं कफपित्तकृत ॥ १०॥ कटुपाकेलघुश्चेष्टतस्मादुन्यखरो
इव ॥ अथ भैसा ॥ महिषः सैरिभः शृंगीबाहवैरीधनाघनः ॥ कासारोगवयोदंशीत्वलायः कालबाहनः ॥ ११॥ माहि
षं मधुरं मांसं स्निग्धोष्णं वातनाशनं ॥ निप्ररेतोवलकरंदंतदार्ढ्यकरंगुरुः ॥ १२॥ तद्वद्वारणपकं विद्यादिशेषाच्छो
षिणोहितं ॥ १३॥ अथ मच्छ ॥ मच्छोक्षमलोभहृत्कः खड्गीखड्गश्चगंडकः ॥ मच्छः स्निग्धो गुरुर्वर्ष्यो स्वादुः पव

॥ रामः ॥

॥ ५८ ॥

नापरः ॥१४॥ गंडको बहविरामजपविजो निलनाशनः ॥ अथ सिंह साईलनाम ॥ सिंहः पंचाननो द्रोणगेन्द्रः केश
 रोहरिः ॥ साईलस्यात्यचरैर्यो मगनाथः सकृद्वजः ॥१५॥ सिंह साईलयोर्मो समुलं वाताक्षिरोगजित ॥१६॥ अथ व्या
 ध्र ॥ व्याधो मगारि मगहा व्यालो भीम परामक्रमः ॥ अथ चीता ॥ चित्रको वेगवी श्वित्री द्विपि स्यातीक्ष्ण दंष्ट्रा
 कः ॥१७॥ अथ वीग ॥ चकईहा मगः कोकसरक्षस्तु मगादनः ॥ अथ कूकर ॥ कूकरः सुनखः श्वा स्यात्कौले
 यः सनकः सनः ॥ सारमेय कृतज्ञश्च भीषणो मगदंशकः ॥१८॥ व्याध्याश्चित्रसरक्षश्च काणां पलले गुरु ॥ उलं
 वातापहंश्च र्यै हितमक्षिविकारिणः ॥१९॥ अथ सुकर ॥ सुकरो रोमसः पोत्रीकोलो घोणी विरेंकिटिः ॥ दं
 ष्टी कोउस्तथ रोमभूदाराश्च वराहकः ॥२०॥ सुकरं पिशितं स्वादु वल्यं वातापहं गुरु ॥ स्निग्धो लेशु क्लृप्तं च
 हृद्यं स्थूल्य त्वदा कृत्त ॥२१॥ अथ छेरी मांस ॥ छागी गलस्तनी मेजा सर्वभक्षा स्वजा सुभा ॥ वक्रे रस्त्रा गल
 श्चा गोवस्तोऽजस्त्रिलकः पशुः ॥२२॥ छागमांसं गुरु स्निग्धं लघु पाकत्रिसेषजित ॥ अदा हि वंहरा नातिशीते पी
 नसनाशनं ॥२३॥ देहवातु समानत्वादनभिष्यं दिवंहरा ॥२४॥ अथ मेडा ॥ मेवमांसं गुरु स्निग्धं वल्यं पित्तकपा
 प्रदं ॥ अथ मेडा ॥ मेदपृष्ठा मिषं वल्यं कफपित्तकरं गुरु ॥२५॥ अथ हरिणा ॥ हरिणाः तां मवरी स्यात्कुरंगश्चाह

मेवो मेरो मेरु मेढः उरभ उरगो विकः ऊरा
 गुरेउको वलिर्मदपृष्ठस्तुदं बुकः २५ २

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ पं ॥

॥ म-वि-निः ॥

लोचनः ॥ सोरंगोजितयोनिश्चावातायुश्चपलामगः ॥ २५ ॥ एराः कृत्स्नोपरः कृत्स्नः कुंरंगं कृत्स्नसारकः ॥ एरा मांसा
हिमंरुच्यं ग्राही दोषत्रयापहं ॥ २६ ॥ षट् संवत्सदं पथ्यो लघु हृद्यं ज्वराश्रजितः ॥ अथ वारीसंगा ॥ गोकर्णो विक
टः श्रृंगी विहंगो न्यस्तु शीवरः ॥ गोकर्णं शीतं गृहस्निग्धो कफप्रदो ॥ २७ ॥ रसे पाके च मधुरो रक्तपित्तवि
नाशनो ॥ २८ ॥ अथ रोमः ॥ सद्यो नीलं उको नीलो गवयश्चाह दर्शनः ॥ गवपो मधुरो वृष्यो स्निग्धो ह्रस्वः कफपि
तलं ॥ २९ ॥ अथ कस्तूरीयमगः ॥ कस्तूरी हरिणो गंधी मे उनीमगमात्रका ॥ कस्तूरी हरिणः स्वादुः वक्षविट् दी
पनो लघुः ॥ ३० ॥ मुंडिनी ज्वरका साश्रयका शापहा हिमा ॥ अथ चीताल वैषाढः ॥ कृतमालो परावरः पृषतो
विंदुचित्रकः ॥ वातप्रमी वातमगश्चिकारः कृत्स्नपुच्छकः ॥ ३१ ॥ कृतमालादिजं मांसं मधुरं ग्राहि दीपनं ॥ हृद्यं
शीतं लघु स्वादु ज्वरदोषत्रयाश्रजितः ॥ ३२ ॥ अथ हरिणमेदः ॥ हृत्सरमुक्तं श्रृंगो न्यं कुर्वं वृष्यो घातकः ॥ हृत्सो मां
संगृह्ण स्वादु वृष्यं पित्तानिलापहं ॥ ३३ ॥ न्यं कुं स्वादुर्लघुर्वल्यो वृष्यो दोषत्रयापहः ॥ ३४ ॥ अथ खरः ॥ ससः प्रली
रोमकर्णो लंबकर्णो विशेषतः ॥ ससः शीतो लघुः स्वादु ग्राही पथ्यो मिदीपनः ॥ ३५ ॥ संनिपातज्वरश्चास रक्तपित्त
कफापहः ॥ अथ शशा ॥ सल्लवः सल्लवी श्वावित्तेधास्यास्तु चिनी खरा ॥ सल्लवः श्वासका सास्रशोषदोषत्रा

॥ रामः ॥

॥ पं ॥

स्युल्लो जंयुक्तः फेरुर्गोर्मायुः फेरवंशिवः शिवेशोर्वचकः कौशुलोपकः
विल्वजंयुक्तः ५

यापहः ॥ ३७ ॥ सिधातयेवविज्ञेयाविशेषाद्वलवर्द्धिनी ॥ ३८ ॥ अथविलाई ॥ विगलओतुर्माजीरोवषदंशकआखुभु
का ॥ नकुलः पिंगलोवभुसर्पासिः सर्पमक्षकः ॥ ३९ ॥ मार्जारोमधुरः स्निग्धोवीर्योस्तः कफवातजित् ॥ कशनाप्यासा
कासघ्नो नकुलोपिसमो गुरौः ॥ ४० ॥ अथवदंरः ॥ कस्तूरीविलावः ॥ ग्राम्योवन्यस्तोयजातः पक्षिमाजीरविज्जका
सुगंधिवषणाश्चेतिमाजीराः षट्प्रकीर्तिताः ॥ ४१ ॥ वानरोमर्कटः कीशोवनौकाश्चवलीमुक्त्वा ॥ हृदिशाखास्रगः प्रा
वीश्वंगः प्रवगः कपिः ॥ ४२ ॥ वानरूपवनश्वासमेदपांडुकमीचयेत् ॥ अथस्या ॥ रगेश्चगालोवलहोवष्यः सर्ववा
तक्षयापहः ॥ ४३ ॥ अथमूसा ॥ मूषकः खनकः स्लेयीवषउंडुरारखुकः ॥ मूषकोवहविण्मज्जोवत्योवष्योनि
लापहः ॥ ४४ ॥ इतिचतुष्यदमांसगुराणाः ॥ अथपक्षीनामः ॥ पक्षीविहंगमः पत्रीशकुनिविहंगः खगः ॥ अंडजोकि
पत्ररथः पतत्रीशकुनिर्दिजः ॥ ४५ ॥ अथतीतिरः ॥ तिनिरिश्चित्रपक्षस्यात्कस्योगोरः कपिंजलः ॥ तितिरिर्वर्गादो
प्राहीहिकाशेषत्रयापहः ॥ ४६ ॥ एवासकासहरः पथ्यस्तस्मादोरोधिकोगुरौः ॥ अथवदंरः ॥ बर्तीरोवर्तिकश्चित्र
स्ततोल्यावर्तिकामता ॥ वतैरिग्निकरुशीतोन्वरहोषत्रयापहः ॥ ४७ ॥ अथलावः ॥ लावश्चित्रश्चित्रतनुः सचतु
धोमतोवुधैः ॥ पांगुलः श्लेष्मलस्तेषांवीर्योऽलोनिलनाशनः ॥ ४८ ॥ गैरिकः कफवातघ्नो हृदोवह्निप्रदः परं ॥ पोंडुकः

पांसुलो गैरिको ज्यस्तु पोंडुको र्मायुः कफवातघ्नो हृदोवह्निप्रदः परं ॥ ९

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ६० ॥

॥ स. वि. नि. ॥

गवरा

पित्तकृत्किंचित्तुष्टुः स्नेहानित्वापहः ॥ ४९ ॥ र्भरोरक्तपित्तोद्गृह्यमयरोहिमः ॥ अथ विरा ॥ चटकः कलविंकस्यादन्यो
ग्राम्यस्तुपेडुकः ॥ चटकः शीतलस्निग्धः स्वादुः शुक्रकफप्रदः ॥ ५० ॥ संनिपातहरो वेश्मचटकः शुक्रलः परं ॥ ५१ ॥ अथ
वधेर ॥ वीते कोमधुरः शीतोऽसृक्षः कफपित्तनुतः ॥ ५२ ॥ अथ परे वापडुकी ॥ पारावतः कलरवो मंजुघोषो मदीकटः ॥ कपोतो
धुंभुक्त्या इरन्यः काराकपोतकः ॥ ५३ ॥ पारावतो गुरुः स्निग्धो रक्तपित्तानित्वापहः ॥ संग्राही शुक्रलः शीतः कपोतो
पिसमो मुना ॥ ५४ ॥ किंचित्तुष्टुः परं काराकपोतः सर्वदोषकृतः ॥ अथ मोर ॥ मयूरः श्रुङ्गि कीके कीमेघरावो भजंगभुक्
शिखी शिखावलो वहिः शिखी नीलकण्ठकः ॥ ५५ ॥ शुक्रापांगः कलापी च मेघनादो नुला स्यापि ॥ मयूरो रंहराः श्रोत्र
शिरोरुग्वातशोथजितः ॥ ५६ ॥ उल्लोवलायुर्मेधाग्नि केशदकस्वरवर्णादः ॥ सेव्यं मयूरजं मांशं हेमं तेशि शिरे मधौ ॥ ५७ ॥
नशरङ्गीष्मयोः पथ्यं वर्षासप्यहिभक्षणात् ॥ ५८ ॥ अथ मुरगा ॥ कुक्कुटो विचित्रः प्रौढी कालजश्चरणा युधः ॥
कवाकुस्ताम्रचूडः स्यादन्योरपकुक्कुटः ॥ ५९ ॥ कुक्कुटो बंहरा स्निग्धो वीर्योऽनिलजिह्वः ॥ चक्षुष्यः शुक्र
कफकृद्न्योरक्षकषायकः ॥ ६० ॥ पानीयकुक्कुटः स्निग्धो बंहराः स्नेहलो गुरुः ॥ अथ सकमैना ॥ शुकोर
क्तमुखः कीरो वाग्मी सुंदरदर्शनः ॥ सारिकारसिकादूती समतिः प्रियवादिनी ॥ ६१ ॥ शुकः शीतो लघुर्ग्रीही क्षतकासः ॥ रामः ॥

॥ ६० ॥

अथ जिह्वा नाम गृध्रः सृष्टिः शकुनी वक्रचंचुश्च दूरदृक् गृध्र
स्य काकवत्सोऽसंविद्यमानेन रोगजित् ५

सयापरः ॥ ससस्तदन्मतासारीस्निग्धाबुद्धिवलानि कृतः ॥ ६१ ॥ अथ कोडलः ॥ कोकिलः कलकंठः स्यात्परपुष्टो वन
प्रियः ॥ पिकः परभृतो हारीताम्राक्षो मधुदूतकः ॥ ६२ ॥ कोकिलो दीपनोग्राही चक्षुष्यः क्षयका सजितः ॥ ६३ ॥ अथा
काकः ॥ काको ध्वंक्षो गृध्रकामी बलिपुष्टः सकृत्प्रजः ॥ वायसो बलिभुक् कारा कूरटश्च नुरोद्विजः ॥ ६४ ॥ अथ जिह्व
भासः शिखी वा न्भासेनो गृध्ररादुरजः स्मृतः ॥ अथ गृध्रभेदकाकभासनामः ॥ काकभासभवं सोऽसंविद्यमानेन रोगजित् ५
नलद्युः ॥ आयुष्यं वंहरां वल्यक्षतशेषत्रयापहं ॥ अथ हंसः ॥ हंसः श्वेतगरुन्मानसौकारकैः पदाननैः ॥ राजहंसः स्मृतः
कृत्स्नैर्धातैराष्टोथमस्त्रिकः ॥ ६५ ॥ मलिनैः कलहंसस्तु पीतैः कादं वउच्यते ॥ कारं उवः स्वो मधुर्वरं टाहंसयोषितः ॥ ६६ ॥ हं
सः सिन्धोगुरुर्वृष्टो वीर्यो हंसः स्वरवर्णकृतः ॥ वातास्रपित्तशमनो वंहराणो वलवस्त्रिदः ॥ ६७ ॥ अथ चक्रवाकः ॥ सारसो
लक्ष्मणो रक्तमूर्धा स्यात्पुष्कराक्षुषः ॥ चक्रवाकः पत्ररथश्चक्रश्चक्री सुकामकः ॥ ६८ ॥ रथोगनामा काको यवकः
स्याक्षो हृष्टकः ॥ ७० ॥ अथ वगुला ॥ वको वकाटो धवलो वलाका विसंकटिका ॥ अथ चारिः ॥ चारिः शारारि रा
निश्चवैचित्रा जलचारिणी ॥ ७१ ॥ अथ चक्रादिमांसगुणाः ॥ चक्रकं कवको थारि मांसं स्निग्धं हिमं गुहं ॥ मधुरं सृष्टि
विस्मृत्तं वातपित्तास्रनाशनं ॥ ७२ ॥ ^{किं रोगं} चक्रकः ॥ करे दुःकः कर्करे दुःकः ककरः ककरस्तथा ॥ ककरो वंहराणो वल्यो वातपि

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ६९ ॥

खंजन नीलकंठ

॥ म-वि-नि ॥

तहरोलद्युः ॥ ७३ ॥ अथमकरकोरा ॥ कैसा ॥ खंजरीटः खंजनकश्चापनामाकि कीर्तिके ॥ अथपपीता ॥ चातकस्तुधना
रावः सारंगस्तोककोभ्रमा ॥ ७४ ॥ अथमरदुवा ॥ मरद्वजः क्रकाराद्यो व्याधो हिः कुटिः पर ॥ खंजरीटादिमांसगुणाः
खंजरीटश्चटकवच्चाखः श्लेष्मानिलापरः ॥ चातकोनिलपित्तघ्नो मरद्वजः कफास्रजित ॥ ७५ ॥ सिकराचिह्न ॥ श्येनः
शशादनः पत्रोश्चिरिश्चिश्चिरिश्चिका ॥ ७६ ॥ श्येनचित्रिमवंमांसप्रायोदोषकरं गुरुः ॥ अथ ॥ वा ॥ उत्तकठ
कौशिकः काकवेरीधूको निशाचरः ॥ उत्तकपललं भ्रान्तिकरं वातप्रकोपनं ॥ ७७ ॥ अथचकोर ॥ चकोरश्चं उकापायी
जीवं जीवः सलोचनः ॥ चकोरो बृंहणो बल्यः स्निग्धो श्लोवातनाशनः ॥ ७८ ॥ अथकौंच ॥ कुरुपेचकः दटा रोहरी ॥ कु।
कौंचः पेचकोन्यस्तपुष्पाद्यो भागलोहितः ॥ कौंचः कुरुतोयान्यः स्यात्कोयष्टिष्टिभस्तथा ॥ ७९ ॥ कौंचः पित्तानिलहरः
पेचकः कफवातजित ॥ कुरुः कौंचवद्देयष्टिष्टिभो ल्यमरुत्करः ॥ ८० ॥ अथमत्स्य ॥ मत्स्यो भक्षस्तिमिमौ नः कंठ्य
वैसारिणीं इजः ॥ एयुरोमाभिसारः स्यादिसारः शकुलीतथा ॥ ८१ ॥ रत्नोदरोरक्तमुखो रोहितो मत्स्यपुंगवः ॥ सहस्र
दंष्ट्रः पाटीनः कृष्णवर्णो महाशिरा ॥ ८२ ॥ शफरः शुद्धमत्स्यः स्यात्प्रोक्षीतुशपरीस्यता ॥ जलमीनश्चिलिचि।
सस्तिमिः ख्यातः समुद्रजः ॥ ८३ ॥ मत्स्यावलप्रदावप्यागुरुवः कफपित्तलाः ॥ उत्सामिष्यं दिनः स्निग्धा बृंहणाः प

॥ रामः ॥

॥ ६९ ॥

वनापहाः॥८४॥ अथ सामान्यमत्स्यगणः॥ नादेया बंहराणामत्स्यागुरवो निलनाशनाः॥ कौप्यावध्याः कपाष्टीला
 मूत्रकृष्टविवंधदाः॥८५॥ तागकागुरवो वध्याः शीतला वलमूत्रदाः॥ तागकवन्निर्भरजा वलायुर्मतिद्वाराः॥८६॥
 सरोजामधुरास्निग्धा वल्यावातनिवर्हराः॥ समुद्रागुरवो नातिपित्तलाः पक्वापहाः॥८७॥ तत्रापिलवराणो भोजार्ग
 हिराणो दृष्टिनाशनाः॥ हृदोद्भवा वलकराननुस्वप्नजलोद्भवाः॥८८॥ हिमंतेकूपजामत्स्याः शिशिरेसारसाहिताः॥ मधुग्री
 षांबु कालेषु नदी योऽप्यतगजाः॥८९॥ शरत्सुनेर्भराः सर्वे वर्षात्याः सर्वदोषजाः॥ अथ रोहू॥ रोहितः प्रवरस्तेषु ना
 तिपित्तकरो लघुः॥९०॥ कषायानुरसो वल्यपाठीनः स्लेष्मलो गुरुः॥९१॥ अथ क्षुद्रमत्स्यः॥ क्षुद्रमत्स्याः स्वादुर
 सादोषत्रयनिवर्हराः॥ सक्ष्माः परंपुंस्त्वहरा रूच्याः कासानिलापहाः॥९२॥ त्रिदोषक्षुब्धिलिचिमिस्तिमिर्वल्यः परं
 मतः॥ मत्स्यगर्भं परं वृष्यस्निग्धः स्थूल्यकरो गुरुः॥९३॥ कफमेदप्र॥ दोषल्योऽस्तानिक्लमेहनाशनः॥ अथ स
 दसिमगूरः॥ शिशुमारो दृढवलो मकरस्त्वसिदंष्ट्रकः॥ शिशुमारो गुरुर्वध्या कफरूढातनाशनः॥९४॥ बंहरा
 वलदः स्निग्धस्तदन्मकारमादिशेत॥९५॥ अथ कछवा॥ कछपो गुरुपातू र्मकमठो दृढदृष्टकः॥ कछपो वल
 दः स्निग्धो वातजित्पुंस्त्वकारकः॥९६॥ अथ मेडुकः॥ मेडुकः स्वगोमेको वर्षाभूदरुं रोहुरिः॥ मेडुकः स्लेष्मलो ना

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ६२ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

तिपित्तलोवलकारकः ॥ १०॥ अथ केकः ॥ कर्कटः कुरविलः स्यात्कुलीरः षोडशं ध्रुवः ॥ कर्कटो वृंहणो वृष्यः शीतलो
सर्परापहः ॥ ११॥ अथ सर्पः ॥ सर्पो भुजंगो भुजगः पराणी भोगी भुजंगमः ॥ कुंडली कंचुकी च क्रीपन्नगः पवनाशनः ॥
१२॥ गृध्रपादुरगो नागो जिह्वगश्च सरीसृपः ॥ चक्षुश्च वादीर्घं पृष्ठो व्यालश्चाशी विषस्त्वहिः ॥ १००॥ दर्वी करो विष
धरो दं दंष्ट्रको विलेशयः ॥ कुंभी नसः पशुकुश्च दंष्ट्री काको दरो विषी ॥ १०१॥ डिडिभो राजिलः प्रोक्ते जगरो बाहयुः
धिशुः ॥ जलसर्पो लगदः स्यात्तिलिच्छो गो नसः स्मृतः ॥ १०२॥ अथैषां मांसगणाः ॥ सर्पाणां स्नेहं न मांसं च क्षुध्यं च
ह्रां गुरुः ॥ हृषी विषकृमिहरं मेधाग्निवत्नवर्धनं ॥ १०३॥ अथ गोहः ॥ गोधा घोरकरा पंचनखरा जजनि स्तथा
कृत्स्नसर्पे रागो धेयो गोधेरः सम हविषः ॥ १०४॥ गोधाग्निजननी कल्याणव्यापिता नित्यपहा ॥ अथ सद्यो हत
मांसगणाः ॥ सद्यो हतं भजे न मांसं व्याधिवारि विषामृतं ॥ वयस्पमकं शांसात्म्यमन्यथा परिवर्जयेत् ॥ १०५॥ अथ वृ
ह्वाल्मांसः ॥ वृह्वा नां दोषलं मांसं बालानां बलदंगुरुः ॥ १०६॥ अथ च्युतगर्भा गर्भगणाः ॥ च्युतगर्भा गुर्योषिद्र्भो
गर्भवती तथा ॥ अथ स्वयं मृतमांसं ॥ स्वयं मृतमवल्यं स्यादतीसारकरं गुरुः ॥ विषां बृहत्तमं मृत्युदोषत्रयं
जावहं ॥ १०७॥ अथ अखाद्यः ॥ विहं गे पु पुमान् श्रेष्ठः स्त्री चतुर्थदजानि पु ॥ पश्वार्धं लघु पुंसां स्यात्स्त्रीणां पूर्वाधं ॥ १०८॥

॥ ६२ ॥

मादिशेत् ॥ १०७ ॥ तुल्यजातिस्त्वल्यदेहामहादेहेषु रजिता ॥ अल्यदेहेषु रास्यं ते तथैव स्थलदेहिनः ॥ १०८ ॥ चेष्टावतां ।
परं मांसमलसेभ्यो लघुस्मृतं ॥ देहमध्यंगुरुप्रायः सर्वेषां प्राणिनामपि ॥ १०९ ॥ पक्ष्मोक्षेयाद्विहंगानां तदेव सममु-
च्यते ॥ गुरुन्मृगानि सर्वेषां गलग्रीवं च पक्षिराणां ॥ ११० ॥ ये मृगा विहंगास्तौ यदूरावासप्रचारकाः ॥ ते न भिष्यं दिनः स-
र्वे विपरीता अतो न्यथा ॥ १११ ॥ जलानूपमवाः सर्वे जलानूपचराश्च ये ॥ गुरुभक्षा गुरुतरं तेषां मांसमुदीरितं ॥ ११२ ॥ वन्यो-
न्यतिप्रचाराणां लघुस्यान्नं लघुभक्षिराणां ॥ उरुः स्वं धोदरं मूर्धापादौ पाणी कटी तथा ॥ ११३ ॥ पृष्ठं त्वग्यकृदंजलिगुरुणि ह-
ययो नरं ॥ यो राज्ञो मुख्यतिलकः कटारमत्त्रस्तेन श्रीमदनृपेणानिर्मितेन ॥ ग्रंथे भूत्स्मदनविनोदनामिपूर्णा ।
श्चित्रो यं ललितपदेऽश्वमांसवर्गः ॥ ११४ ॥ इति मदनपालविरचिते मदनविनोदनि वृंढो मांसवर्गो द्वा-
दशः ॥ ११५ ॥ गोपालनालैः सह मध्वविद्याविनोदवंतं धृतकाकपक्षं ॥ उपास्महे वाद्यनसातिदूरमहं परं नील-
मचिंत्यलीलं ॥ ११६ ॥ अथानुपानादे ॥ वातेनुपानं स्निग्धोष्णं रुक्षोष्णं स्नेहमणिस्मृतं ॥ पिते स्निग्धहिमं स्नेहं पा-
ने तोयमशीतलं ॥ ११७ ॥ भक्ष्यातकस्नेहमूर्च्छा व्याघ्रानां शीतलं जलं ॥ शालिमुद्गादिभक्ष्याणां पूषो मांसं सरसो यवा ॥ ११८ ॥
माषादिभोजने मस्तुधान्यास्तंदधिवस्मृतं ॥ मद्यं शोकविषार्तानामत्याग्नीनां च रास्यते ॥ ११९ ॥ क्वांतानां मुपवास

॥ श्रीगुरुः ॥

दक्षिणो मुखमाप्नोति वामशायी हरेर्दुःखः ६

॥ ६३ ॥

म. वि. नि.

स्त्रीमाराध्यमहदादिभिः॥ पयःसुधासमं प्रोक्तं सीरानां रक्तपित्तिनां॥ ५॥ असाध्यं दोषलं शीतमतिमात्रमथोगुरुः॥ उक्तं
नुपानतो भुक्तं सुखमन्नं प्रजीर्यते॥ १॥ तदोदो कर्षयेति तं स्थापयेन्मध्यसेवितं॥ पश्चात्ति तं वं ह्यंति तत्समीक्ष्य प्रयोजये
त्॥ ७॥ नपिवेत्स्यासकासार्तं जंतुरोगसतादिषु॥ पीत्वातिभाषाध्ययननिद्रानत्वरयामजेत्॥ ८॥ तत्कफान्निद्रपित्तेषु चै
कं द्वित्रिपलोन्मितं॥ वारिणश्चाथुषः काले दृष्टिकारिरसायनं॥ ९॥ वलीपलितवैस्वर्यं पीनसस्वासशोषजितं॥ पा
नीयप्रसूतोरद्यैकपिवेदहणोदये॥ सजराग्याधिनिर्मुक्तो जीवेद्वर्षशतं सुखी॥ मुक्तोपविशतस्यौल्यं बलमुत्ता
नशायिनः॥ १०॥ आयुर्वामकरिस्थस्य मृत्युर्धावति धावतः॥ रात्रौ जागरणं हृदोस्तिग्धं प्रस्वपनं दिवा॥ ११॥ निद्रा
काले कृता दृष्टिवलोत्साहनिलप्रस॥ धातुसाम्यावहासीराश्रान्नानां शस्यते सदा॥ १२॥ निद्रासामीकृता ये सुरात्रौ
वायदिवादिवा॥ नतेषां स्वपतां दोषो जाग्रतां चोपजायते॥ १३॥ भोजनानं तरं निद्रावातधीकफपृष्टिकृता॥ कफमे
दो विषातीनां रात्रौ जागरणं हितं॥ १४॥ दिवा स्वप्नश्च न हृद्दृष्टिर्हि हृद्वाजीर्णातिसारिणां॥ दंतधावनमुद्दिष्टमास्य।
वैसद्यकारकं॥ १५॥ प्रसेकारुचिदो गंधमलपित्तकफापरं॥ मद्यतुरः कृशः शीतो दंतताल्बोष्ठरोगवान्॥ १६॥ हिक्का छ
र्दिशिरपीप्रमूर्च्छा शोषी नतश्चरेत्॥ मुखप्रक्षालनं शीतपयसारक्तपित्तजितं॥ १७॥ मुखस्य पिटुकाशो घनीलिका व्यंग

॥ रामः ॥

॥ ६३ ॥

नाशनं॥ पादप्रक्षालनं दृष्टिकरं वृष्यं समापहं॥ १८॥ पादाभ्यंगः परं वृष्यो बलोत्साहविवर्धनः॥ निद्रासुखकरः सुप्तीश्र
मनेत्ररूपापहः॥ १९॥ स्नेहगंडूषकरां मुखशोषादिजामयानः॥ स्वरद्धातोषु पाहृष्यरक्तपित्तान् च नाशयेत्॥ २०॥ सुखो।
होदकगंडूषकफारुचिमत्नापहः॥ विषमूर्च्छामदार्तानां शोषिणो रक्तपित्तिनां॥ २१॥ कुपिनाक्षिमलक्ष्मीरारुक्षणां
न च शस्यते॥ अंजनं नेत्रैर्मल्यं दृष्टिकारिरुजापहः॥ २२॥ रात्रिजागरितः श्रोतुं हृदि तोभुक्तवांस्तथा॥ न्वरातुरः शि
रःस्नातः कदाचिन्नैराचरेत्॥ २३॥ व्यायामः कर्मसामर्थ्यं स्थैर्यं दोषोपेयाग्निहृत्॥ सप्तैरागुणमाधत्ते बलिनोस्त्रि
ग्वभोजिनः॥ २४॥ व्यायामदृढगात्रस्य व्याधिर्नास्ति कदाचन॥ विरुद्धवायिदग्धं वा भुक्तैः शीघ्रं च पच्यते॥ २५॥ भवंति
शीघ्रं नैतस्य बली शैथिल्यताजराः॥ वसंतेशीतसमये स्मृतं सप्ततोरितः॥ २६॥ अन्यदापि सकर्तव्यं शतपथै
न बलावलं॥ तनुं समीक्ष्य च स्वेदं कंठे ग्रीवाललाटयोः॥ २७॥ भुक्तवान् कृतसंभोगः कासी स्वासी क्षयी कृशः
रक्तपित्ती क्षती शोषी न तं कुर्याद्विचक्षणाः॥ २८॥ अतिव्यायामतः कासो न्वरस्त्वृद्धिश्च जायते॥ मर्दनं श्रमवा
तघ्नं निद्राप्रतिबलप्रदं॥ २९॥ केशस्मश्रुनखानां च कर्तनं शुचिरुपकृतं॥ केशप्रसाधनी केशपारजो जंतुमत्ना
पहः॥ ३०॥ अभ्यंगो वातरोगघ्नो धातुसाम्यं बलं मुखं॥ निद्रावर्णमृदुत्वानि कुरुते दृष्टिप्रतिहृत्॥ ३१॥ शिरोभ्यं

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ ६४ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

गः शिरस्तप्तिकेशाद्व्याप्तिपुष्टिदः ॥ उच्चश्रवणावाधिर्यमलमन्याहनुग्रहान् ॥ ६३ ॥ कदापिकर्णरोगान्नकुस्तेकर्णा
पूरणी ॥ सिक्तस्यादिर्यथा मूलेनरूपां पलवादयः ॥ ६४ ॥ वर्धते हि तथान्णां स्नेहसिक्तस्य धावतः ॥ स्नेहावगाहनं वात
शमनं धातुपुष्टिदं ॥ ६५ ॥ मात्राभिस्त्रिचतुःपंचपदसम्राट् भिराव्रजेत् ॥ रसासृग्धांसमेदोस्थिमज्जाधातून्यथाकृ
मं ॥ ६६ ॥ वांतेनवज्वराजीर्णाविरिक्तं केवला मरुक् ॥ निरूढोऽतर्पणीयश्च स्नेहाभ्यंगादिवर्जयेत् ॥ ६७ ॥ उद्धर्तने वा
तहरं भ्राजकानलदीपनं ॥ गात्रस्थिरत्वक्यासादमृदुत्वं कफनाशनं ॥ ६८ ॥ स्नानं वातश्रमालक्ष्मीपापकं हृमत्नापहं ॥
हृद्यं कामकरं वद्वि सर्वेन्द्रियविवर्धनं ॥ ६९ ॥ नतदुस्तेन शिरसो योज्यं नेत्राहितं यतः ॥ कफवातप्रकोपे तु भेषजायेत
दाचरेत् ॥ ७० ॥ नचातिमारज्वरितकर्णाश्च लानित्वा त्रिषु ॥ आध्मानारोचकाजीर्णाभुक्तवत्सु च गहितं ॥ ७१ ॥ अनुलेपा
स्तृणामूर्च्छादौर्गंध्यश्रमदाहजितः ॥ सौभाग्यतेजस्त्वर्णप्रीत्योजो बलवर्धनः ॥ ७२ ॥ कुसुमांबररत्नादिधारणं
कांतिकारकं ॥ पापरक्षोग्रहहरं कामोजः श्रीविवर्धनः ॥ ७३ ॥ उपानहारो नेत्र्यमायुष्यपादरोगजितः ॥ उल्लोपंशु
चिदं केश्यं रजोवातातपापहं ॥ ७४ ॥ इत्रधारणमोजस्यं चक्षुष्यं हिमधर्मजितः ॥ बालव्यजनमोजस्यं मक्षिकादि
निवारणं ॥ ७५ ॥ व्यजनस्यानिलः शोषमूर्च्छास्वेदश्रमापहः ॥ यष्टिधारणमुत्सारहस्येयं विष्टं भवीर्यकृतं ॥ ७६ ॥ रक्तं स

॥ रामः ॥

॥ ६४ ॥

पीदभयजिह्विशेषास्थविरेहिते॥ आस्यस्योत्पलचिरलेपसौकुमार्यसखप्रदं॥ ४७॥ यनुचंक्रमणानातिरेहपीणकरंभवे
तानदायुर्वलमेधाग्निप्रदमिन्द्रियबोधनं॥ ४८॥ सखशय्यासननिद्रापृष्टीन्द्रियवलप्रदं॥ आतपःस्वेदमूर्च्छास्रतस्नास
हृक्तमश्रमान्॥ ४९॥ कुरुतेपित्तवैवर्ण्यस्वेदांश्चायां व्यपोहति॥ अग्निःशीतानिलस्तंभकपत्वेपथुनाशनः॥ ५०॥ रक्त
पित्तप्रदूषीत्यादामाभिष्यंदपाचनः॥ धूमःपित्तानिलोकुर्याद्वश्यायःकफानिलौ॥ ज्योत्स्नाशीतास्मरानंदप्रदातृ।
पित्तदाहजित॥ तमोभयावरंमोहकफपित्तकमप्रदं॥ ५१॥ वष्टिर्वृषाहिमानिद्राभिष्यंदालस्यकारिराणि॥ प्रवातेरौष्ण्य
वैवर्ण्यस्तंभकदातपित्तनुत॥ ५२॥ स्वेदमूर्च्छापिपासाध्रमप्रवातमतोन्यथा॥ सुखंवातंप्रसेवेतयीष्मेशरदिचांतरा
५३॥ निर्वातमायुषेसेव्यमारोग्यायचसर्वदा॥ सद्योमांसंनवेचानंवालास्त्रीक्षीरभोजने॥ घृतमुल्लोदकस्नाने
सद्यःप्राणाकाराणिषट्॥ ५४॥ प्रतिमांसंस्त्रियोद्धाबालार्कस्तरुणंदधि॥ प्रभातेमैथुनंनिद्रासद्यःप्राणाहराणि
षट्॥ ५५॥ अन्नादष्टगुणोपिष्टं पिष्टादष्टगुणंपयः॥ पयसोष्टगुणं मांसं मांसादष्टगुणं घृतं॥ घृतादष्टगुणं तैल
मभ्यंगेनतुभोजने॥ लघ्नंनकफमेहोद्ध्रमामज्वरहरंलघुः॥ ५६॥ पाचनंदीपनंवातकरंशूलानिस्तारजित॥ त
नयुक्तंनरेवालेगभिराणोस्थविरेक्तशो॥ ५७॥ शोककामभयक्रोधमार्गश्रमचिरज्वरे॥ एर्वानिलोगुरुःस्वादुः

॥ श्रीगुरुः ॥

विदाही वातलः श्रान्तकफशोषवर्तहितः दक्षिणाः पवनः स्वाङ्गैरुक्तपित्तहरोलघुः ॥ १ ॥

॥ ६५ ॥

॥ मन्विनि ॥

स्निग्धः पितास्त्रवर्द्धनः ॥ ६५ ॥ रोगकृदिषजुष्टानां सतवरावलासिनां विदा ह प्रदोवत्यश्नस्यो न च वातलः ॥ पा
श्चिमः पवनो रुक्षस्तीक्ष्णः स्नेहवलापहा विशदः शोषणो नृणां कफमेदो हरोलघुः ॥ ६६ ॥ उत्तरो मारुतः शीतः
स्निग्धो दोषप्रकोपजितः ॥ ६७ ॥ क्लेदनः प्रकृतिस्थानां वलदो मधुरो मृदुः ॥ ६८ ॥ स्तयस्त्रीणां विषांतीनां विशेषादुरा
कारकः ॥ रसो मधुरकः शीतो धातुस्तन्यवलप्रदः ॥ ६९ ॥ चक्षुष्यो वातपित्तघ्नः कुर्यात्स्थूल्यकफक्लमीनां सो
तियुक्तो ज्वरश्वासगलगर्जर्बदादिकृतः ॥ ७० ॥ रसो स्निग्धः पाचनो रुच्यः पित्तश्लेष्मकरोलघुः ॥ स्नेहवर्द्धनो स्नेहः शी
तः क्लेदनः पवनापहः ॥ ७१ ॥ सोतियुक्तः परं सहरक्तपित्तादिरोगकृतः ॥ लवणाः शोधनो रुच्यः पाचनः कफपित्तदः ॥ ७२ ॥
पुंस्त्वान्तरुः कायशैथिल्यमृदुताकरः ॥ सोतियुक्तो क्षिपाकाश्रपित्तकोष्ठादितापकृतः ॥ ७३ ॥ कटुकः पित्तलः
श्लेष्मकृमिकेन्दुविषापहः ॥ आग्नेयो वातलस्तन्यमेदस्थूल्यहरोलघुः ॥ ७४ ॥ सोतियुक्तो भ्रमस्तैवतालुशोषा
तिदाहदः ॥ तिक्तः शीतस्त्वामूर्च्छाज्वरपित्तकफान्नयेत ॥ ७५ ॥ वातलो ग्निकरस्तन्यशोधनः शोषणो लघुः ॥
सोतियुक्तः शिरःशूलमन्यास्तंभभ्रमादिकृतः ॥ ७६ ॥ कषायो रोपणोग्राही शोषणो वातकोपनः ॥ सोतियुक्तो
अराध्मानहृत्पीडाक्षेपकादिकृतः ॥ ७७ ॥ प्रसन्नदृष्टिर्दृढदंतकेशः शशांकवक्रः पलितैर्विहीनः ॥ पिकाभकां ॥ ११५ ॥

॥ ६५ ॥

ॐ कमलास्यगंधो न स्योपसेवी भवतीह मर्त्यः ॥ ७३ ॥ कासोपलेपस्वरभेदनिद्रातंशस्यदौर्गंधविषोपसर्गः ।
कफप्रसेकग्रहणीप्रदोषाभवंति जेतौर्वमिनो न नूनं ॥ ७४ ॥ बुद्धेः प्रसादं वलमिंद्रियाणां धातुस्थिरत्वं
ज्वलनातिदीप्तिं ॥ चिराच्चपाकं वयसः करोति विरेचनं सम्यग्गुणस्यमानं ॥ ७५ ॥ वस्तिर्वातेचपितेचकफेर
क्तेचशस्यते ॥ संसर्गो संनिपातेचवस्तिरेवहितः सरा ॥ ७६ ॥ मूलेनिषिक्तो हियथाद्रुमः स्यान्नीलछद्मः कोमल
पल्लवाग्रः ॥ काले महत्पुष्पफलप्रदश्च तथा नरः स्यादनुवासनेन ॥ ७७ ॥ त्वग्दोषाग्रंथयः शोफारोगाः शो
णितसंभवाः ॥ रक्तमोक्षराशीलानां न भवंति कदाचन ॥ ७८ ॥ संघर्षात्कुपिता भवंति हिमन्नावर्षा सुवाता
दयस्किन्तत्वाद्गुणो न लेक्यशतरेवैद्येन देयं ततः ॥ अन्नं दीपनपाचनं चलमलक्तेरापहो माईवं हसन्न
तिकषायतिक्तकटुकैः स्निग्धं च किंचिद्रसैः ॥ ७९ ॥ दिव्यं चोद्यमथां वुतप्रशिशिरं सक्षौद्रमल्पं पिवेद्भृङ्गः ।
त्योषधयोतिदाहमधिकं तारुण्ययोगात्तदा ॥ व्यायामार्कमरीचिमैथुनसुखावश्यायवर्जीततो भ्रयोप्या
खुभुजंगदंशमशकैर्वर्ज्यं शयीतालये ॥ ८० ॥ शीतेतृद्धतदृषिवातरहिते सांगा रधाने गृहे निर्वाते क्षिति ।
फशयीतमधुरं किंचिच्चपीत्वासवं ॥ काश्मीरागरुलेपभूषिततनुर्वालांगनाभिः स्वपेद्युक्ता शीतजलावगा

॥ श्री गुरु ॥

॥ ६६ ॥

॥ म. वि. नि. ॥

हनरतिं स्वापं दिवा च तज्जेत ॥ १॥ सेव्याः स्वादु कषायतिक्त विशदा वर्षान्यये जांगला द्राक्षा क्षीरसिते सुशालि म
धुरा गोधूम मुद्गादयः ॥ नैर्मल्यादखिलं जलं लघुतरं वा तास्त्रजश्च दनं सेवे रिंदुकरा न्यदोष समये गाहेत
साञ्जं सरः ॥ २॥ वर्षासूपचितं विरेकविधिना पित्तं हरेदुद्धिमान्मुत्रपारक्तविमोक्षणेन हविषा स्निग्धस्य पाने
स्तथा ॥ रात्रौ जागरां व्यवायमधिकं चर्मैतुषारं दधि क्षारं स्नानविदाहिती क्षणकदुकं निद्रां दिवा च तज्जेत ॥ ३॥ हेमं तेलवणा स्लतिक्त कदुक क्षारोत्कटं बंहरां सर्पिलैल समेत मुसलमशने तीक्ष्णानि पाना
निच ॥ सेवेतागहभूषितस्तु शिशिरं गाहेत तैले पुतः कौशेया स्तरा शयीत शयने सो गारधाने गृहे ॥ ४॥
श्यामां पीनपयोधरो रुजघना माश्लषधन्यौ गनो वा स्त्रीका गृहलेपभूषिततनूधूपैर्वै रैर्धूपितां ॥ का
मं मैथुनमत्र तर्पितवपुः सेवेत वल्यै रसैः कर्तव्यः शिशिरयमेव नितरां शीताधिकत्वा विधी ॥ ५॥ तीक्ष्ण
क्षारकषायरुक्षकदुकं कोस्त्रं वसं तेशनं सन्मद्यं मधुमुद्रां जांगल ॥ यवप्रायेहितं चाईवं ॥ व्यायामं विधि
ने च को किल कुलाला पाकुलं कामिनीं स्नानोद्धर्तनं च दानानि नृपतिः सेवेत रम्याः स्त्रजः ॥ ६॥ हेमं ते नि
चितः प्रकुप्यति कपो भानोः करै रीरितस्तमाती क्षा शिरो विरेकवमने गंडूषधूमादिभिः ॥ तस्याजो विजये ॥

॥ रामः ॥

॥ ६६ ॥

नविश्वजलदकाथेरथोस्त्रांभुमिःशीतस्निग्धगुरुइवास्त्रमधुरंनिद्रांदिवाचत्यजेत्॥८७॥ग्रीष्मेशीतगृहान्सं
तंसिसरितोवापिर्नवाभिस्रजोहारानशीतलतालव्यंतपवनान्सेवेतनिद्रांदिवा॥वासीस्पृष्टलघून्यनुस्नमधु
रंचान्नेससर्पिर्द्रव्यंमंथस्त्रीरस्तुपानकानिचसितादिग्धानिशीतान्यपि॥८८॥शुभ्रेहर्म्यतलेमलेचशय
नेप्रत्यग्रपुष्पांचितेवातैश्चंदनचंद्रचर्चिततनुःसंस्यश्यमानःसुरैः॥व्यायामैपरिशोषिमैथुनरतिंमद्यं
तथोस्नान्नसान्नास्रन्यान्परितस्त्यजेन्मतिमतोवैद्यस्यवाकोरत्॥८९॥योराज्ञांमुख्यतिलकःकक्षारमस्त्रलेन
श्रीमदनन्त्येनेनिर्मितेज्जगद्येभस्मदनविनोदनाम्निपूर्णाश्चिजोयंस्तलितपदैश्चमिश्रवर्गः॥९०॥इ
तिश्रीमदनपालविरचितेमदनविनोदनिघंटौमिश्रवर्गस्तयोदशः॥९०॥

२५००

॥६७॥

मदनविनोदसमाप्तः

॥६७॥